

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R.P. Richardi Lyncei ... Vniversa Philosophia Scholastica

Complectens Dialecticam, siue Scientiam de Veritate, in decem libros
distributam

Lynch, Richard

Lvgdvni, 1654

Liber III. De veritate simplici, siue de termino.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95210](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95210)

sunt illarum propriæ: nam physica, metaphysica, & mathematica dignitatum suarum probationem à priori aliunde non mutantur, ad eamque seipsis sufficiunt, ut exploratum omnibus: reliquæ vero scientiæ inferiores, aut similiter institutæ sunt: aut certè à Physica, ac Mathematica probationem à priori suorum principiorum accipiunt: nulla ergo à logica: præsertim cum aliud sit, hanc extrinsecè dirigere ad alias scientias: aliud tales veritates continere, quæ sint causæ, & principia intrinseca eorum, quibus velut principiis etiam aliæ scientiæ vtuntur, ut cernere est v. g. in prudentia affectus nostros dirigente, & fide spem, & amorem accendente, & quavis demum cognitione ad amorem instant: quin tamen propterea his euentis vna principia à priori per alia firmari contingat. Ad hæc, aliæ facultates non parant instrumenta, quibus Dialectica vsura sit, sed potius ea vtuntur, & posteriores sunt:

neque etiam alicuius earum obiectum collocatur accidentaria ratione sub obiecto Logicæ, quale illudcunque statuas: haud igitur finis gratia, haud etiam beneficio obiecti, aliæ facultates Logicæ strictim subalternantur.

At enim aliæ scientiæ improprie subalternantur Dialecticæ iuxta dicta citato tract. præcedenti: ab ea namque omnes iuuantur, eiusque regulis debent; quod inoffenso pede, & absque erroris lapsu procedant. Contrà etiam Dialectica subalternatur improprie aliis scientiis: quippe quæ ab eis mutuo iuuantur, potissimum vero à Metaphysica: hæc etenim aliqua eius principia à priori probat, siue, ut verius dicam, ei probationi rationes à priori subministrat: veluti cum duas contradictorias non posse esse simul veras, conuincitur à priori, per hoc quod impossibile est aliquid simul esse, & non esse; aut non posse esse simul falsas, quia quodlibet est, vel non est.

LIBER TERTIVS

DE VERITATE SIMPLICI, siue de Termino.

TRACTATVS I.

De essentia veritatis, siue termini.

CAPVT I.

Nonnulla præmittuntur ad definitionem termini.

INTEAQUAM ad varias termini definitiones deueniam, aliqua clara suppono, alia obscura, & dubiosa prius discutio: quod sic in definiendo termino liquide, & inoffense procedam. Præmitto ergo primo: omne quod in propositione subiicitur, & prædicatur, in recto, & ut quod, eius terminum dici oportere: veluti in hac propositione, *homo est animal*, particula *homo*, & particula *animal*, termini sunt proculdubio: id quod & omnes fatentur, & exemplo termini physici apertè suadet: siquidem ubi extremum continui physici, eius terminus sit, extremum continui intentionalis, & enunciatiui, quale est subiectum, & prædicatum in recto, & ut quod v. g. *homo*, & *animal* in prædicta enunciatione, eius terminus nullo potest iure negari. Præmitto secundò, aduersus multos Recentiores, copulam propositionis, qualis est in eâ, quam nuper posuimus, vocula, *est*, aut, quod per eam significatur, strictè terminum propositionis dici posse, & debere. Pro quo hæc mihi rationes se se

offerunt. Medium syllogisticum, cuiusmodi est homo in hoc syllogismo, omnis homo est animal: Petrus est homo: ergo Petrus est animal: medium, inquam, syllogisticum non minus est terminus syllogisticus, quàm maius, & minus extremum, quorum alterum de altero in conclusione inferitur, ac prædicatur; qua de causa syllogismus tribus terminis constare dicitur: simili ergo ratione medium enunciationis, siue vnio non minus eius terminus dici debet, quàm extrema, quæ per illam copulantur: quæ enim disparitatis ratio inter vtrumque medium excogitari potest?

Dicet forsitan aliquis, medium syllogisticum esse terminum propterea quod non semel in syllogismo subiiciatur, aut prædicetur: ac per consequens extremi rationem sortiatur: nihil autem simile in copula enunciativa, aut propositionis medio cerni. Contra, quoniam aliud est esse terminum syllogisticum, aliud esse terminum propositionis, qua syllogismus constat: sicut aliud est esse medium syllogisticum, & esse medium alicuius propositionis, qua syllogismus constituitur; cum particula, *est*, sit medium cuiusvis propositionis superioris syllogismi, non tamen sit medium syllogisticum proprie, sumptum, sed potius homo. Quod ergo medium, vnus & alterius propositionis extremum sit, efficiet ut illarum terminus sit, inde tamen quod terminus syllogisticus sit, nequitiam sequetur: quemadmodum ergo medium syllogisticum simul eius terminus est, non quia in vna aut alia eius propositione seorsim sumpta directum extremum terminusque est, sed quia totius syllogismi medium est, & veluti nexus, quo eius extrema copulantur; ita similiter, medium enunciativum titulo solius medij terminus ac pars enunciationis erit, quantumlibet illud nec subiici, nec prædicari vltro fateamur. Quanquam & hoc diffidendum nobis esse, & vnio-

nem

nem enunciatiuam prædicari, inferius constabit.

Rursum terminus moralis & finis creaturæ rationalis, non tantum est aliud extremum increatum, Deus videlicet, verum etiam vnio intuitiua ipsius cum Deo, cum hæc eius beatitudo sit: igitur in propositione similiter, non tam vnum & aliud extremum, sed etiam eorum vnio terminus appellari debet: sicut enim à termino physico ad dialecticum communiter arguitur, ita eodem iure à morali ad eundem arguere licebit. Declaratur, id in quod intellectus & voluntas elicitæ inclinant, eorum terminus ac finis dici solet: igitur id in quod partes aliquæ innatè inclinant earum terminus est: omnes autem partes in vnionem inclinant, ac pronæ feruntur, eo quod in illa earum perfectio maximè sita sit: partes igitur extremæ propositionis in copulam inclinant, & ita hæc erit terminus extremorum, atque aded ipsius propositionis. Occurres verò hinc illud,olum fieri, vnionem propositionis, esse terminum moralem non verò dialecticum. Vana tamen obiectio, & quæ omnibus negotium exhibet: Namque similiter dici posset, subiectum & prædicatum vt quod, atque in recto non esse terminos logicos, sed physicos, eo quod extrema quædam sint: proinde omnibus dicendum est, terminum omnem, eo ipso quod ad propositionem spectet, terminum non esse non posse.

Præterea punctum continuatiuum à Philosophis dici solet terminus communis, in quo extrema continui vniantur: nihil inter eos hac locutione communius: quia iam olim vsus est B. Damascenus c. 33. dialecticæ: *Cōtinua quidem, quorum particula ad aliquem communem terminum copulantur*: Neque non etiam Cassiodorus in dialectica; *Quantitas aut discretæ est, & habet partes ab alterutro discretas, nec communicantes secundum aliquem communem terminum, velut numerus, & sermo qui profertur: aut continua est, & habet partes, quæ secundum aliquem terminum ad inuicem connectuntur, velut linea, superficies, corpus, locus, motus, tempus*. Pari ergo ratione copula enunciatiua dici poterit, terminus communis, in quo extrema enunciationis continuantur. Quod autem communis sit, non obest quominus propriè terminus sit, cum vnus idemque terminus propriè talis, pluribus tamen communis sit, vt videtur in Deo, qui rerum omnium creaturæ communis terminus ac finis est.

Deinde, id per quod duo extrema discernuntur, & separantur, ea terminat, quo pacto territoria contigua pro limite ac termino sibi vendicant, id quod vnum ab alio distinguit. Atque ita dixit Melanlib. cap. 4. *Ancona inter Gallicas Italicasque gentes quasi terminus interest*. Et quo pacto iuxta Augustinum cap. 10. de categor. punctum medium grammæ siue lineæ dicitur eius terminus communis, quoniam illius partes inuicem distinguit: ac linea iuxta eundem eodem modo se habet respectu epiphaniæ, siue superficiæ, & hæc respectu corporis: necnon simile quidpiam cernitur in tempore, & loco. At copula negatiua hoc ipso extrema diuidit, eorum igitur terminus dici debet. Quin etiam copula affirmatiua aliquatenus diuidit extrema sua, nam illa interiaccens, facit ne vnum alteri immediatum & contiguum sit, ac proinde alterutrum ab alio semouet. Dices tamen superioribus rationibus hoc solum concludi, vnionem esse terminum extremorum, in quem inclinant, aut in quo vniantur, vel etiam quodammodo diuiduntur, non vero propositionis adæquatè & totaliter sumptæ, quæ nec in seipsam veluti finem propriè incli-

R. P. Lyncei Philosophia. Tom. I.

nat, neque sibi vnitur, à seue ipsa diuiditur. Contrà, quia vt aliquid sit terminus propositionis, sufficit vt aliquas eius partes terminet, non vero singulas, alioqui subiectum & prædicatum, termini propositionis dici non possent, cum neutrum sui ipsius terminus, extremumve sit; quando igitur vnio propositionis, extremorum eius communis terminus est, vt argumenta facta conuincunt, hoc satis erit, vt totius propositionis terminus censeatur.

Vltèrius in his propositionibus, homo est albus, homo existit albus, idem diuersis terminis explicatur: at tota diuersitas se tenet ex parte vnionis, cum subiectum & prædicatum vtrobique eadem sint, vnio ergo terminus est. Nihil maiori inter omnes viurpatius: minor autem & consequentia per se ac sponte sua notæ. Item cum dicitur, homo est animal, de homine non tam prædicatur animal, quam animal esse: igitur copula est etiam prædicatum, ac proinde terminus: nemo enim quem hæcenus viderim, prædicatum stricte eiusmodi, ratione termini exercet. Ad hæc, terminus Syncategorematicus v.g. *aliquis*, est propriè terminus, quod excepto nostro Arriaga nemo dialecticorum hæcenus negauit; at solum in consortio alterius saltem mente subiecti, potest prædicari, vt infra in loco constabit: igitur vnio propriè terminus erit; si quidem, vt vidimus, in consortio alterius prædicatur. Mox; vt aliquid terminus sit, opus non est vt nihil extra illud in propositione reperiatur: aliàs, contrà omniū sententiam, in hac propositione, *homo albus est animal*, homo, & animal dūtaxat essent termini, non verò simul cum homine particula, *albus*, quandoquidem ei tum homo, tum animal eminent quantumvis igitur extra vnionem propositionis sint prædicatum vt quod, & eius subiectum, quibus hinc atque inde clauditur, id minime obstat, quo minus termini rationem obtineat.

Quid? quod suppositionem omnes dialectici affectionem termini supponunt: at vnio pro identitate extremorum supponit, vt vel aduersarij fatentur; ea igitur terminus erit; quippe quæ affectionem eius propriam fortitur. Quid secundo? quod vnionem propositionis eius formam plerique aduersariorum affirmant, non est igitur à dignitate termini releganda. Sicut enim potiores partes syllogismi sunt tres eius termini, si de partibus simplicibus sermo sit, non vero de integris propositionibus, ita similiter potiores ac digniores partes propositionis, erunt termini quibus constat: forma autem propositionis, sicut & cuiusvis alterius rei dignissima ac potissima pars est: ea ergo & consequenter vnio propositionis eius terminus erit, si, vt dixi, plures aduersariorum principiis suis stare non recusent.

Quid tertio? quod, cum omnis propositio nostra, modò saltem sit simplex qualitas, necesse sit, concedere terminos eius extrinsecos, imo præter hos difficile & arduum sit, alios quibus intrinsece constitutatur, admittere, vt sequenti tractatu liquebit: at vnio non minus terminus extrinsecus est propositionis quam subiectum & prædicatum: ergo. Minor probatur, quia si terminus cum extremo coincidit, in quo aduersarij maxime nituntur, vnio siue apprehensio respondens huic voculæ, *est*, stricte extremum est, quandoquidem est extra propositionem siue indiuisibilem enunciationem, quæ ab ea non minus quam ab apprehensione subiecti & prædicati incipit, in quo sita est extremi ratio atque natura.

Adice, quod terminus teste Aristotele 1. prior.

& Damasceno c. 48. dialecticæ, est id in quod resoluitur propositio: siue quod resolutionem ac definitionem propositionis terminat, eique subremanet; eandem termini definitionem amplectuntur omnes Aristotelici, illamque præter alios optime explicat P. Philippus Dutrius, initio suæ manu ductionis ad logicam. Atqui propositio in apprehensionem vnionis resoluitur, & hæc resoluta propositione citra dubium superesse, ac permanere potest: cur enim, sicut ante hoc iudicium, homo est animal, vtriusque identitatem apprehendo tantum, & non affirmo, ita etiam destructo eo iudicio, talem apprehensionem conferuare nequeam, non aliter atque apprehensionem hominis aut animalis? Nec video, quo iure P. Fonseca oppositum asseruerit. Insuper id quod est primum & vltimum in quouis genere, terminus dici solet; vt certo certius: ast apprehensio vnionis est prima mentis operatio à secunda, ac tertia distincta, non minus quam apprehensio extremorum; ergo sicut hæc est terminus, ita & illa. Quæ ratio confirmatur inde, quod tertia siue vltima mentis operatio siue conclusio dici debeat terminus argumentationis; tum quia eam concludit, siue terminat; tum etiam quia ita loquitur cum aliis multis Cicero l. 1. ad Herennium his verbis; *conclusio est artificiosus terminus orationis*: similiter ergo prima mentis operatio cuiusmodi est simplex apprehensio vnionis huic voci, est, subiecta, dici debet terminus propositionis, nec non totius discursus. Denique hanc nostram de vnione sententiam tradit Cassiodorus in dialectica; his verbis; *terminos autem voco, verba, & nomina quibus propositio nectitur*. Vnio autem sola est verbum propositionis, eaque maxime proprie nedit, vnite: igitur iuxta hunc authorem est terminus, quamuis etiam nomina per eam deuincta termini rationem obtineant; Idipsum tenet Damascenus citato cap. 48. dialecticæ, inquit; *unaquæque autem propositio ex terminis componitur; unaquæque enim dictio, terminus propositionis est*. At quis neget verbum, est, siue copulam dictionem esse: erit igitur & terminus: Idem etiam sentiunt Boetius, Ioannes, Maior in summulis, & alij: &, quod caput est, Aristoteles nuper allegatus id insinuat. Ex Recentioribus in ea sententia est Compton. disp. 1. introd. sect. 3.

10

Præmitto tertio, casus etiam obliquos strictè terminos esse: quoniam prædicatum propositionis eius terminus est propria ratione: ast hi casus prædicantur in obliquo: propositionem ergò propriè & strictè terminant. Minor probatur: nam in hac propositione, Philippus est rex Hispaniæ, non prædicatur de Philippo præcisè quod sit rex: igitur aliquid vltius: igitur ea particula, *Hispaniæ*. Secundo, quia casus obliquus est extremum propositionis, vt in iamiam posita visitur: ergo & terminus. Tertio, quia non tantum subiectum & prædicatum vt quod, verum etiam quidquid subijcitur & prædicatur vt quo, verè terminus est; alias apprehensio subiecti & prædicati obiectiui non foret terminus, cum solum vt quod subijciatur, aut prædicetur, sicut solum vt quo cognoscitur, eiusque obiectum sit, id cui subijci, prædicari & cognosci vt quod conueniunt. Quarto; in his propositionibus, Philippus est rex Hispaniæ, Philippus est rex Iberiæ, Philippus est rex Hesperiae, idem diuersis terminis explicatur; tota autem diuersitas ex parte solius obliqui casus sese habet: hic igitur termini rationem adipiscitur. Idem argumentis suaderi potest, aduerbia, coniunctiones, & alias eiusmodi particulas terminos esse.

Præmitto quarto, terminum propositionis alium esse extrinsecum, à quo propositio incipit, vel in quem definit, quin tamen constituatur, qualis est quæuis apprehensio simplex, iudicio præuia, aut ei superstes; alium intrinsecum, quo iudicium constat, tametsi indiuisibilis qualitas sit, vt sequenti tractatu enucleabitur. Sic elementum spirabile & aerium v. g. terminatur intrinsece per primam sui superficiem, partemve, aquæ incubantem; & per supremam, igni proximam & contiguam: eius vero termini extrinseci sunt elementa ignis & aquæ, quibus sursum deorsumque cingitur: præmitto quinto, vocem non significatiuam ex instituto, cuiusmodi est blitiri, proprie terminum esse, eo quod in hac propositione, blitiri est terminus, aliæque similis genij, subiectum sit; quam sententiam lib. 6. latius confirmare & explicare animus est. Præmitto vltimo, vt reliquæ propositionis partes strictè termini sint, subiectum tamen & prædicatum in recto strictissime terminos esse, ac multo magis quam vnionem: tum quia extrema continui pressius illud terminant, quam media vnio; tum etiam, quia Aristoteles 1. prior. id apertè insinuat, cui in vsu vocum ac terminorum maximè deferendum.

CAPVT II.

Aliquæ obiectiones aduersus doctrinam hætenus præmissam solvuntur.

Quod præmissimus primo loco, vt est inter omnes constans, ita nullas aut certe nullius momenti difficultates patitur, Magis est dubiosum atque difficile, quod secundo loco præsupposuimus, eiusque contrarium, vt iam ante monitum, Hurta-
12
dus disp. 1. sum. sect. 1. Ariaga ibidem, & alij recentiores certatim tument. Quorum primum & potissimum argumentum est hoc: terminus est extremum; terminus ergo propositionis, extremum propositionis; vnio autem non est extremum propositionis, cum sit eius medium, atque illius interiaceat extrema, subiectum videlicet & prædicatum: fieri ergo nequit, vt ea propositionis terminus sit. Secundum eorum argumentum ita habet; si vnio esset terminus, syllogismus non tribus sed quatuor terminis constare oporteret: nam in hoc syllogismo admodum regis Darij pertinente, omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal, sunt omnium confessione tres termini, scilicet animal, Petrus, & homo, quorum primus extremum maius, alter extremum minus; tertius vero medium appellatur; at iuxta nos particula, est, in super rationem termini sortitur; ergo præter tres terminos, quartum assignari oportet. Consequens autem est absurdum, & contra omnes dialecticos; præsertim verò Aristotelem, qui nusquam syllogismus nisi tribus terminis cohibuit.

Tertium argumentum esto: terminus est id in quod resoluitur propositio; at in vnionem non resoluitur; vnio igitur non est terminus. Minor suadetur; resolui propositionem in vnionem est resoluta propositione eaque destructa, vnionem tamen permanere: quo pacto vt dixit Ouidius, lib. 15. metamorph.

Resolutaque tellus

*In liquidas rarefcit aqua; ternuatus in auras,
Aerque humor abit; dempro quoq; pondere rursus,
In superos aer tenuissimus emicat ignes*

At

At resoluta, ac destructa propositione, nequit eius vnio manere ac superesse; quemadmodum resoluta ac destructo homine eius vnio non remanet, sed potius tenues euanescent in auras. Quartum argumentum sit ex Aristotele lib. I. prior. c. I. sic loquente; *terminum autem voco in quem resolutur propositio, ut predicatum, & id de quo predicatur*: sentit igitur terminum esse duntaxat id quod predicatur aut subiicitur: sed vnio nec est subiectum nec predicatum sed potius vtrumque media interiacet, estque veluti angulus, in quo ambo propositionis extrema neuntur. Postremum argumentum sit huiusmodi: datur in propositione aliquod extremum quod non sit vnio, nempe in hac propositione, Petrus est homo, Petrus & homo; vti omnes in consensu habent; simili ergo modo admittendum est in propositione medium, quod nullatenus sit extremum, aut terminus; tale autem medium ecquid esse potest nisi vnio, quæ vocula est, respondet:

14 Hæc diuersa opinionis argumenta, quæ tametsi speciem aliquam veri præ se ferant, à vero tamen longe absunt. Ad primum respondeo, terminum quidem esse extremum propositionis; cæterum hoc nec nobis obesse, nec aduersariis prodesse: vltro enim fatemur, vnionem esse extremum propositionis; non quidem ordine compositionis; cum potius intersit extrema propositionem componentia, sed ordine resolutionis, eo quod propositio resoluitur in vnionem, & hæc illi superstes sit, vt superius, exposuimus; deinde si non ordine executionis, at ordine intentionis, cum ambæ propositionis partes vnionem intendunt, atque ad eius perfectionem veluti finem quandam & terminum innatè propendeant. Quod autem vnio sit medium propositionis, haud prohibet, ne prædictis modis aliisque multis, simul extremi rationem obtineat. Sic idemmet obiectum intentum propter se, est terminus ac finis: quod si eligatur propter aliud, ab alio homine vel ab eodem homine, non per eundem sed diuersum actum, simul erit medium.

15 Ad secundum argumentum respondeo, Aristotelem, & cæteros omnes tribus quidem terminis syllogismum cohibuisse: cæterum non de terminis partialibus sermonem eis fuisse; (ita enim non tres terminos sed ad minimum sex admisissent, cum trium propositionum nulla non postulet duos terminos partiales, sibi que proprios, & alteri in indiuiduo non communes) sed de terminis totalibus, totalitate tam actuali, quam potenciali siue vniuersali: hos autem tres duntaxat esse nihil prohibet, quantumcunque vnio sit terminus; haud enim terminus totalis est; sed solum partialis, vtpote quæ in consortio alterius extremi de subiecto prædicatur, vt infra ex Cassiodoro ostendam. Respondeo secundo, de termino strictissime sumpto, Aristoteli sermonem fuisse, quoties syllogismum tribus terminis coarctat; nobis autem de termino strictè sumpto, vbi vnionem præterea terminum esse statuimus.

16 Ad tertium argumentum dicendum est, in primis vt vnio terminus sit, satis superque esse, vt sit extremum propositionis, ordine solius intentionis, non autem ordine resolutionis, atque hoc solo totam argumenti vim euanescente. Deinde, verius esse resoluta propositione apprehensionem vnionis ei superesse; vt enim ab ea incipit propositio, cur in eam non desinat ac resoluitur? qua ratione à nihilo res creatæ incipiunt, in nihilum iterum redituræ. Quod autem attinet ad vnionem hominis, latum est eius ab vnione enuntiativa discrimen: etenim primò, vniq enuntiativa, siue apprehensio identitatis ex-

tremorum non est modus iudicii, quo aliquid affirmamus, nec apprehensionum subiecti & prædicati, quæ ad tale iudicium intrinsece aut extrinsece concurrunt, sed tantum est modus sui obiecti scilicet identitatis extremorum, propterea quod eam essentialiter repræsentet; & iuxta plures, intellectus, cui eam essentialiter inhaerere existimant: nihil mirum ergo, si separari possit à iudicio, illique superesse: at vnio humana est modus hominis, siue, quod eodem redit, duarum partium hominis: quocirca non potest ab illis à totove homine separari, eique subreptum. Rursus secundo; homo iuxta omnes componitur ex corpore, animo, & vnione; etiam si non omnes in identitate harum partium cum homine conueniant; quare homo nequit perire, nisi periculo alicuius partis, aut quasi partis earum trium quibus constituitur: cum ergo non pereat ratione materiæ, nec ratione formæ rationalis, quæ est vtriusque immortalitas & perpetuitas; reliquum est, vt solius vnionis iactura ac corruptione intereat: vnio ergo perit, pereunte homine, ac proinde hic in illam resoluitur: Hæc autem ratio non militat in propositione, quæ si sit simplex & non composita qualitas, vt modo saltem probabilius, haud componitur ex apprehensione vnionis; sin autem composita qualitas sit, perire quidem poterit, propterea quod pereat apprehensio subiecti, & prædicati, nec opus est, vt ea pereunte, hoc ipso periculum vllum subeat apprehensio vnionis: itaque hæc ei sub remanere, & illa in hanc resolui poterit.

17 Ad quartum argumentum dici debet, terminum quidem ex Aristotelis sententia necessario subiici aut prædicari: exinde tamen perperam colligi, quod vnio non sit terminus: ea namque prædicatur vt cap. præc. probatum manet, vtque perspicue docet Cassiodorus in dialectica his verbis; *nam saepe oratio de oratione prædicatur, hoc modo: Socrates cum Platone & discipulis, de philosophia ratione pertractat; hæc quippe oratio, quæ est Socrates cum Platone & discipulis, subiecta est, illa verò quæ est de philosophia ratione pertractat, prædicatur*. Rursus aliquando nomen subiectum est, oratio prædicatum, hoc modo: *Socrates de ratione philosophia pertractat: hic enim Socrates solus subiectus est: oratio verò, quam dicimus de philosophia ratione pertractat, prædicatur*. Hactenus ille; vnde sic argumentor, oratio illa, de philosophia ratione pertractat, iuxta Cassiodorum prædicatur: sed continet vnionem, quæ in verbo, pertractat, proculdubio delitescit: pertractat enim perinde valet, ac est pertractans: vnio igitur, est, non potest prædicari. Respondeo secundo, Aristotelem citato illo lib. I. prior. cap. I. post obiecta nobis verba, protinus addere *vel appposito, vel separato esse, vel non esse*; quasi non solum prædicatum & subiectum nomen (de cuius solius subiectione, ac prædicatione ibi est fortassis loquutus) sed etiam esse, aut non esse, siue copulam affirmatiuam aut negatiuam esse terminum asserat. Quocirca eo loci definit terminum, per hoc solum quod sit, id in quod resoluitur propositio: statim autem subiungit exempli gratia subiectum, prædicatum, neque non copulam: hanc ergo non minus quam illa terminum esse existimat.

18 Ad postremum argumentum dicendum est; principio in homine esse aliquam formam, quæ non sit vnio videlicet animam, & tamen è contrario nullam esse in eo vnionem, quæ non sit forma saltem moralis: tametsi ergò aliquod extremum propositionis non sit vnio, tamen è conuerso, non sequetur aliquam eius vnionem, siue medium non esse extremum. Deinde ratio disparitatis vtriusque manifesta

nifesta est : nam subiectum , & prædicatum , cum separari queant , concepto nimirum homine sine animali , aut retrorsum , vnione à se distincta indigent atque adeo medium siue vnio esse non possunt : contra verò medium propositionis , siue vnio , quantumlibet talis sit , resolutionem propositionis , eiusque innatam propensionem terminare potest : vnde simul terminus & extremum non esse nequit : haud ergo dari potest in propositione medium , quod non sit extremum , esto è diuerso se res habeat.

19

Quod præmissimus tertio loco , quibusdam etiam est difficultatibus obnoxium. Obiicies igitur primò , casus obliques non prædicari , nec subiici , sed adhærere subiecto & prædicato directo : cum enim dicitur v. g. Paulus est inimicus Petri , haud dicitur de Paulo , quod sit Petrus vt constat , nec etiam quod sit Petri , cum nec iure amicitiae , nec seruitutis , aut generationis , aliove vllo ad eum fortassis pertineat. Cæterum dicendum est , eiusmodi casus prædicari non in recto , at in obliquo , tum propter dicta superioris cap. tum etiam propter ea quæ nuper adduximus ex Cassiodoro , qui iterum iterumque alserit , & probat orationem aliquando prædicari , & non qualemcunque , sed eam quæ casu aliquo obliquo consistet. Ratio autem contraria nullius est momenti : nihil enim interest , quod in allata propositione , de Paulo non dicatur , quod sit Petrus , hoc namque est Petrum de eo non prædicari in recto , quod vltro fatemur , neutiquam verò , non prædicari in obliquo , quod solum negamus. Rursus non dici de Paulo , quod sit Petri absolutè , sed inimicū Petri , potius nobis fauet : esse enim inimicum Petri est hunc in obliquo prædicari ; at verò eum esse Petri absolutè , est esse vel seruum , vel amicum , vel filium Petri , aliove nomine ei deuinctum , quod ita an secus sit , nostra nihil refert.

20

Obiicies secundo , casum aliquem , hoc ipso quod obliquus sit , nequire esse terminum propositionis ; obliquitatem enim omnem cuius terminus repugnare : quo pacto circulus , quia nihil habet non obliquum , nihil non circumflexum , atque arcuatum , consequenter etiam nullam habet partem , quæ eius terminus sit aut principium finisve : eadem ratione eius etiam motus quo in orbem , obliquo semper tramite , circumagitur , omni termino caret , omnique principio aut fine , vbi incipiat desinere : vtrumque breuiter attigit , & alterum ex altero intulit Seneca lib. 5. de benef. cap. 8. *In orbe ac pila nihil est imum , nihil summum , nihil extremum , nihil primū , quia motu ordo mutatur , & quæ sequebantur præcedunt , & quæ occidebant oriuntur : omnia quomodocumque inveniunt , in idem reuertuntur.* Huc etiam spectat , quod ait Pierius in Hieroglyph. lib. 39. figuram circularem esse symbolum æternitatis , propterea quod in ea nullum terminum , nullum principium aut finem inuenire sit.

21

Respondeo in primis , circulum quantumvis obliquum vndique & orbiculatim quaqua versus flexum , nihilominus esse terminum planitieci , quam intra se continet , ac volumine suo circumscribit : quidni ergo casus alij præter nominatiuum , quantumlibet obliqui , propositionis termini sint : Rursus falsum est , circulum neutiquam includere terminum vllum , eoque constitui : illius enim partes diuisibiles habent aliquem terminum indiuisibilem , & communem in quo vniuntur , aliàs non coalitæ : tandem casus obliqui tales dicuntur improprie & analogice , cum tamen , si proprie loquamur , non plus habeant obliquitatis quam nominandi casus , qui vulgo rectus appellatur : vtriusque autem appella-

tionis , vt dixi metaphoricæ & alienæ , ea ratio est : quoniam vt virga v. g. prius recta inflexione & mutatione sui obliquatur , ita nominandi casus cæteris omnibus ordine naturæ prior , postmodum inflectitur , ac multis variatur modis , atque adeo per quandam analogiam & metaphoram tales inflexiones & variationes subsequutæ , casus obliqui vocantur , cum tamen reuera nulla eis insit obliquitas , nulla cum partibus circuli communio magis quam nominandi casui : quare sicut hic , ita etiam illi rationem termini poterunt obtinere. Cætera quæ præmissi difficultates habent alibi soluendas : quocirca eis in præsentiarum superfedeo.

CAPVT III.

Terminus multifariam definitur.

IN primis terminum strictè sumptum ita definio. Terminus est simplex conceptus. Quæ definitio conuenit termino extrinseco , qui propositionem non constituit , sed ad eam disponit ; & termino intrinseco , qui simplex conceptus est præcisiue , non negatiue : in hac enim propositione , homo est animal , esto simplex qualitas sit , tamen conceptus hominis à conceptu animalis præscindi potest , & vt sic alteruter simplex est , tametsi positiue & re ipsa compositus sit , vtpote à tota propositione indistinctus. Rursus competit vnioni , & aliis particulis , quas terminos supra probauimus. Demum conuenit termino mentali , quo intellectus concipit , obiectiuo qui ab intellectu concipitur , necnon termino vocali ac scripto , qui intellectus siue conceptiuæ facultatis partus quidam sunt , adeoque conceptus simplices dici possunt.

22

Verum enim obiicies primò , aduersus prædictam definitionem : mera apprehensio rei est terminus , vtique mentalis : & tamen non est simplex conceptus sed compositus ex pluribus gradibus intensiōis. Secundo : iudicium , si simplex qualitas sit , est simplex conceptus , & tamen non est terminus , sed potius terminis constat. Tertio , Deus & Angelus , sicut discursu & propositionibus aliqua inuicem componentibus aut diuidentibus , ita terminis carent : aut conceptus Angelici , simplices , & diuini , simplicissimi sunt , quod ab vtriusque perfectione proficiscitur. Quarto , bruta simpliciter obiecta apprehendunt , & concipiunt : & tamen omnium consensu terminis carent. Quintò , hic terminus complexus , homo albus , est verè terminus : & tamen non est simplex conceptus , cum simplicitas complexionis repugnet. Sextò , terminus æquiuocus proprie terminus est : sed non est simplex conceptus , sed potius conceptu ac significatione multiplex ac diuersus : æquiuoca enim iuxta Aristotelem & omnes , sunt quorum nomen est commune , & ratio significata per nomen omnino diuersa : & quidem , sicut iudicium , etiam si ex parte actus , sit simplex qualitas , nihilominus non dicitur absolutè simplex conceptus nec termini definitionem participat , quoniam non est simplex ex parte obiecti quod concipit , & significat , sed potius multiplex ac tale , quod plura inter se diuidit aut componit : ita similiter terminus æquiuocus , quantumlibet ex parte nominis sit vnus , dici tamen non poterit simplex conceptus , quæ est multiplicitas ac diuersitas rei quæ significat & representat. Septimò , terminus constat seu componitur ex genere , & differentia : hoc enim est illum definiri : est igitur

23

igitur compositus, adeoque non simplex conceptus. Octauo, terminus vocalis v. g. homo, constat voce & significatione arbitraria, quæ potuit ei abesse: Ergo, &c. Denique terminus vocalis & scriptus, non dicuntur conceptus, sed potius conceptuum nostrorum signa & notæ: ergo nec dicendi sunt simplices conceptus, cum tamen in terminis eos numerari nemo non fateatur.

24 Ad primum argumentum respondeo; meram rei apprehensionem esse conceptum simplicem ex parte obiecti, in quod simpliciter & non componendo aut diuidendo tendit: secus vero ex parte subiecti, in eo si gradatim, siue acuatim, & non simpliciter suscipitur, vt communiter dici consuevit: Vel breuius; apprehensio, est conceptus simplex obiectiue, non fortassis subiectiue aut intensiue; Ad terminum autem requiri ut vt obiectiue simplex sit. Ad secundum eodem modo respondeo, iudicium esse simplicem conceptum, nō ex parte obiecti, quod potius instar plurium cognoscit, atque in quod componendo & diuidendo fertur, ed ex parte subiecti, siue intellectus, in quo sine multiplicitate partium forsitan recipitur: hoc tamen ad rationem termini parum interest. Ad tertium aio; conceptus Angelicos & diuinos simplices esse, etiam ex parte obiecti, quod formaliter non componunt aut diuidunt, ceterum eminenter componere ac diuidere siue perfectionem compositionis & diuisionis ubi latet imperfectionibus habere: quis enim neget, eos iudiciis nostris emineret? quo circa termini non sunt cum de horum ratione sit, vt nec formaliter nec eminenter obiectum suum componant aut diuidant, a que in hoc sita sit eorum simplicitas. Ad quartum dico, belluas mente carere, quantumuis obiecta simpliciter apprehendant; vnde earum conceptus amenes sunt, non vero mentales formaliter aut denominatiue, siue quod perinde est, mediare vel immediate: alterutra autem mentalitas harum ad rationem termini requiritur. Aut paulo aliter; cum definimus terminum esse simplicem conceptum, subaudi quoque, humanum eum esse: quo tam hoc argumentum, quam præcedens, omni difficultate vacabunt.

25 Ad quintum dicendum est, simplicitatem modo à nobis sumi pro vt solam compositionem aut diuisionem iudicij propriam excludit: terminus autem complexus quantumuis talis, more iudicij non componit nec diuidit, vnde simplicitatem termini obtinet. Quæ etiam solutio sextum, septimum, & octauum argumentum eneruat: haud enim terminus æquiuocus quantumuis ex parte obiecti multiplex; haud terminus in communi, vt vt ex genere & differentia coalescens, & per vtrumque definitus; haud denique terminus vocalis v. g. homo, etiam si ex voce & significatione arbitraria constans, propterea ad instar iudicij obiecta sua diuidunt aut componunt. Ad postremum dicendum est voces & scripta, etiam si sint signa conceptuum internorum, esse nihilominus conceptus externos; nec solum vocari conceptus à scholasticis nostris, sed etiam ab antiquis illis latinæ linguæ proceribus, apud quos concipere verba iuramenti, est præire & dictare alicui, verba externa, quibus sit iuraturus: & concipere vadimonium est similiter eius formulam alteri dictare, & coram illo exterius proferre.

26 Quod si propter vltimum argumentum alicui videatur difficilis nostra definitio, facile erit cum Boëtio superius allegato, & Damasceno c. 48 dial. ita eam refingere: terminus est dictio simplex: Ratio enim dictionis, in voces proprie conuenit; cum per eas proprie loquamur, siue dicamus; actibus etiam

intellectus proprie congruit; cum intellectus quoque sibi dicat, & loquatur; qua ratione Pater æternus intelligendo dicit, loquitur, verbumque producit. At enim aduersus hanc secundam definitionem noua quædam difficultas emergit: nam terminus obiectiuus, est verè terminus, cum proprie sit subiectum, ac prædicatum; quis si quidem neget prolata hac propositio: homo est animal, hominem, qui est à parte rei, esse id quod animali subiicitur, & contra animal quod est in rebus, esse id quod de homine prædicatur? atqui terminus obiectiuus non est dictio, sed res quam dicimus, nec dictio est terminus obiectiuus, siue res obiecta, & cognita, sed potius ipse actus dicendi: perperam ergo terminus per dictionem simplicem finitur. Quæ difficultas etiam aduersus priorem termini stricti definitionem procedit: conceptus etenim non est res quæ concipitur, sed ipsemet actus concipiendi: terminus autem obiectiuus, est res quæ concipitur; haud igitur est conceptus, seu simplex siue alius, cum tamen rationem termini obtineat.

27 Ceterum huius argumenti facilis est responsio: nam dictio non solum est actus dicendi, sed etiam id quod dicitur; sicut visio non tantum significat actum videndi, sed non raro etiam id quod à nobis videtur: Atque ita vsurpatur Ezechiel. 1. 1. *Aperi sunt celi, & vidi visiones.* Isai 6. 9. *Videte visionem, & nolite cognoscere.* Ioel. 2. 28. *Iuvenes vestri visiones videbunt.* Rursus tametsi conceptus multoties significet actum concipiendi, nihilominus meritò poni solet pro ipsa re, quæ à nobis concipitur: haud aliter, ac viuis interdum est videndi actus, interdum quoque id ipsum quod videtur: atque ita sumitur à Virgilio lib. 3. *Aeneid.*

Nymphas venerabar agrestes.

Gradiumque patrem, geritici qui præsidet aruis,

Rite secundarent visus, omenque leuarent.

28 Explicato termino strictè sumpto terminum strictissimum, quem Aristoteles in syllogismo triplicem asseruit, in hunc modum definio. Terminus est extremum propositionis in recto. Extremum propositionis, est genus, quo cum termino strictè sumpto conuenit: in recto est differentia, qua ab eo fecernitur. Obiicies primò aduersus hanc definitionem, huius propositionis, v. g. homo est albus, primam ac postremam syllabam aut litteram esse eius extrema, cum tamen eius termini non sint; quo enim pacto tales esse queant, quin subiecti aut prædicati rationem obtineant? Oppones secundò, ex ea definitione fieri, syllogismum constare sex terminis strictissimis, cum sex extrema directa, triplici propositione includat. Argues tertio, huius propositionis complexæ, Petrus est currens, & Paulus est sedens, extrema esse, duas propositiones per coniunctionem, &, copulatas, quæ tamen eius non sunt termini: item participium illud; currens non esse extremum eius propositionis complexæ, sed potius in illa interiacere, nihilominus illius terminum strictissimum esse. Denique quartò insurges: aliquando non nomen sed duntaxat verbum in propositione, de alio prædicatur aut alteri subiicitur: cuius habes paradigma apud Ouid. 4. *trist.* 3.

Fleque meos casus: est quadam flere voluptas.

Expletur lachrymis, egeriturque dolor

At subiectum ac prædicatum principale propositionis, est eius terminus strictissimus: verbum igitur aliquoties est terminus strictissimus propositionis; cum tamen non sit in recto casus: haud enim declinatur per casus, sed potius per tempora coniugatur; frustra ergo particula illa,

29

illa, in *recto*, termini definitionem ingreditur.

Ad primum respondeo; prior ac posterior syllaba illius propositionis, sunt eius extrema, quatenus ad illancitatem permanentem aut successiuam spectat, ac materialiter sumitur: scriptio enim & oratio vocalis, syllabis constans, quantitas quædam permanens ac successiuæ est; cæterum non sunt extrema eius propositionis, formaliter, & prout enunciatio est, in qua ita sumpta illud solum est extremum quod ad extrema mentalia & obiectiua, subiectum videlicet & prædicatum, instar signi refertur, quod non syllabæ aut litteræ, sed integræ dictioni conuenit. Quid? quod littera aut syllaba propositionis rectum esse nequeant. Ad secundum respondeo; syllogismus constat sex terminis strictissimis numero distinctis tatum verò tribus specie distinctis, propter id quod singula extrema in eo repetuntur, & replicantur: huius autem contrarium ex nostra definitione non colligitur. Ad tertium dicendum est, eas propositiones simplices, Petrus est currens, Paulus est sedens, esse extrema vnionis copulatiuæ, non vero vnionis enunciativæ, cum neutra de altera prædicetur; solius vero posterioris vnionis extrema terminos esse definiuimus. Adijce, quod neutra earum propositionum, in *recto* ponatur. Porro illud participium, *currēs*, non est extremum propositionis complexæ immediatè loquendo, secus vero mediatè, cum sit extremum directum propositionis simplicis, ex qua simul cum alia resultat eaquæ complexa dicitur. Ad postremum dicendum est, verbum, quoties de alio prædicatur, aut alteri subiicitur, esse æquiuallenter in *recto*, eo nimirum quod vim nominis obtineat; quo nihil inter Grammaticos familiarius.

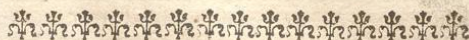
30

Ex dictis colligitur primo, definitionem Soti cap. 5. lect. vnica, quam Thomistæ communiter amplectuntur, reiiciendam esse, videlicet terminus est *signum propositionis categoricæ constitutum*. Primo; quia voci non significatiuæ, qualis est blitiri, non conuenit, vt etiam aduersarij fatentur; & merito, quoniam ea sola vox dici solet signum absolutè, quæ ex hominum instituto aliquid repræsentat: at blitiri esse terminum l. 6. ostendimus. Secundo; quia eiusmodi definitio non conuenit termino, quo propositio non categorica, & absoluta, sed potius hypothetica, vel conditionalis constituitur. Tertio; quia terminus extrinsecus, siue apprehensio simplex propositioni præuia, non potest eam constituere, cum sit simplex qualitas: & tamen est terminus. Denique, sicut propositio definitur sine respectu ad discursum, cur etiam definiri nequeat terminus, nullo habito respectu ad propositionem, etiamsi ita aliquando sumi possit, vt eius definitio propositionem respiciat, sicut ex secunda eius definitione à nobis tradita liquefcit.

31

Colligitur secundo; definitionem Villalpandi lib. 1. cap. 1. scilicet, terminus est *signum probabile in propositione*, eadem ratione reiiciendam esse. Colligitur tertio definitionem illam cuius meminit P. Hurt. disp. 1. summ. sect. 2. §. 6. terminus est *vox significatiua ad placitum, ex qua simplex conficitur propositio*, similiter refutandam esse; tum propter dicta, tum quia in terminos mentales non conuenit, sicut nec in eos quibus propositio, non simplex sed complexa constituitur. Colligitur vltimo, terminum perperam à nonnullis definiri propriè, & quidditatiuè hunc in modum; terminus est *id in quod resoluitur propositio, tanquam subiectum & prædicatum*: Primo, quia per genus valde remotum quale est, *id*, ita definitur, haud aliter, ac si ita ho-

minem defines, homo est ens rationale: nulla autem definitio propria & legitima tradi potest nisi per genus proximum; aliàs tam bona esset superior hominis definitio, ac hæc, homo est animal rationale. Secundo, quia talis definitio ad inferiores species termini, nempe terminum à quo, & terminum ad quem, subiectumve ac prædicatum descendit, non secus ac si quis definiret, animal: est viuens rationale, vel irrationale: ita vero descendere non est propriè definire, sed definitionem cum diuisione confundere. Tertio, quoniam in termino prior est compositio qua propositionem constituit, quam resolutio qua eam non constituit, sicut vniuersum habitus prior est rationis ordine, quam priuatio, & hæc per illum cognoscitur, & explicatur, v.g. tenebræ, per lucem: ea igitur definitio non per conceptum primarium; sed per secundarium traditur, ac proinde quidditatiua nequit esse. Quamuis autem Aristoteles, lib. 1. prior. cap. 1. totam eius definitionis doctrinam tradat, sed non totam vult esse definitionem termini, sed solam priorem eius partem, scilicet, id, in quod resoluitur propositio, & ne hanc esse quidditatiuam & primariam eius definitionem contendit, sed secundariam quandam & perfunctoriam explicationem: cætera vero adhibet exempli, aut diuisionis gratia.

TRACTATVS II.

De speciebus veritatis simplicis, siue termini.

CAPVT I.

Diuisio termini in subiectum, & prædicatum.

PRIMA termini diuisio impræsentiarum nobis explicanda, sit in terminum à quo, & ad quem, siue subiectum, & prædicatum: est enim subiectum veluti basis, & fundamentum, à quo in constructione propositionis incipimus; vt ex eius ethymo perspicuum est: prædicatum autem veluti culmen, & fastigium, ad quod ascendimus. Porro circa hanc diuisionem illud potissimè disputari potest, & solet, an aut quatenus subiectum, & prædicatum distinguantur inuicem? Iuniores aliqui nullam inter vtrumque distinctionem agnoscunt; aut enim inquirunt, sermo est de subiecto & prædicato obiectiuis; & hæc non distingui constat, ex hac propositione, homo est homo, vbi homo non est alius à semetipso, cum tamen obiecto tenus ipse solus subiecti, & prædicati rationem obtineat: aut potius sermo est de subiecto, & prædicato mentalibus; & hæc etiam indistincta non esse nequeunt, cum propositio mentis sit simplex qualitas, ac proinde distinctionem partium, quarum alia sit subiectum, alia prædicatum, excludat.

Verum distinctio aliqua subiecti à prædicato, siue termini à quo propositionis ab eius termino ad quem, nisi splendide fallor, certa est, atque manifestata. Primo, quoniam ambo diuersa connotata respiciunt, videlicet terminos physicos materiamvè, & formam quarum subiectioni, & informationi physica eorum subiectio & informatio intentiona-

lis

lis assimilatur. Hoc autem ad eorum distinctionem rationis, & virtuale sufficiens est, cum merito talis æquivalentia, & proportionis animal, & rationale quodammodo distinguantur, ut in loco videbimus. Secundò, quia propositio componit subiectum cum predicato, si sit affirmatiua; sin minus, alterum ab altero diuidit: compositio autem & diuisio postulant distinctionem aliquam, eorum quæ componuntur aut diuiduntur. Tertio, quia propositio est affirmatio vel negatio vnius de alio, at nisi prædicatum de subiecto nihil affirmat negatiue, subiectum igitur & prædicatum sunt vnum aliudque, ac proinde distincta. Quarto, copula propositionis subiectum & prædicatum vnit & copulat, atqui vnio & copulatio duum extremorum cum eorum distinctione coheret. Item quinto, in hac propositione, *homo est animal*, homo est subiectum: sed non est prædicatum: altera ergo ratio conuenit homini, & non altera, atque adeo ambæ distinguuntur. Rursus sexto, nihil diuiditur nisi in plura; at terminus propositionis diuidi merito solet in subiectum, & prædicatum, eiusve terminum à quo, & ad quem; huiusmodi ergo conceptus plures sunt, atque distincti. Tandem, quæ iuniores, quorundam nominalium sententiam sequuti, opponunt, ea nullius sunt momenti, & ad huius capitis finem diluentur.

3 Secundò aliqui Thomistæ censent, distinctionem omnem subiecti à predicato esse fictam, & solius rationis commentitiā, atque vel hoc nomine ens rationis tantum ac nequam reale, esse obiectum formale dialecticæ facultatis. In eo autem differunt authores huius sententiæ, & superioris, quod hi distinctionem illam fictitiā, quam inter res indistinctas comminiscuntur, esse censeant de conceptu ac ratione formali subiecti, & prædicati: ij autem, quos proxime oppugnauius, tamen sententiam fingi posse distinctionem, eam tamen esse de ratione subiecti, & prædicati, eiusve essentiali abnuant. Cæterum hæc secunda opinio late impugnata est lib. præc. tract. i. c. 6. 7. & 8. Ibi enim planum feci, nisi plane fallor, nec artificium subiecti, & prædicati, nec aliud dialecticæ artis proprium, vllò figmento, aut solius rationis ente constitui.

4 Tertio, alij, inter quos P. Vallius, censent eam distinctionem, qua de loquimur, non esse fictitiā, sed inter hanc & realem mediij cuiusdam generis, eo nimirum quod ex iudicio nostro resiliant effluant in obiecta quædam relationes, non nullius, at debilissimæ entitatis, quarum vna denominet subiectum, & alia prædicatum: quocirca harum, adeoque subiecti, & prædicati distinctionem aliquam esse, sed qualis inter duas carentias reperitur; nisi quod carentiæ sint medium negatiuum, illæ vero relationes resuæ medium positiuum inter ens reale, & id quod est solius rationis. Quin etiam plures Thomistæ per hæc veluti reiectamenta nostrorum actuum distinctionem subiecti & prædicati explicant, nisi quod relationes sic à nobis in obiecta reiectas entia rationis appellent: quare solo nomine à priori sententia dissident. Quæ tamen quam falsa sit constat ex lib. præc. loco nuper citato. Ibi namque ostendimus, eiu modi partus nostrorum actuum monstruosos & chimericos esse, multisque de causis repugnare. Rursus esto alicuius lucinæ munere existant, atque in luem edantur, profectò ad distinguendum subiectum à predicato, parum in eis erit momenti: nam propositio constat subiecto, & prædicato distinctis, ut rationes huius initio capitis posite ostendunt: at non constat iis relationibus, quæ

potius propositione, gradu quodam naturæ, polliores sunt, & ab illa emanant; eæ igitur subiectum & prædicatum nec constituunt, nec distinguunt, ut gratis admittantur. Denique assignari debet fundamentum, cur prolata hac propositione, homo est animal, consurgant tales relationes, merito quarum homo sit subiectum, & animal prædicatum, cum è conuerso potuerit res euenire, huiusmodi autem fundamentum nec ab aduersariis, assertur vllum, & si afferatur, ad distinctionem & constitutionem subiecti, & prædicati independentem à commentitiis illis relationibus sufficiet.

Quartò alij, inter subiectum & prædicatum mentale, distinctionem realem adequatam admittunt, ea verò obiectiue sumpta, non nisi per denominationem extrinsecam ac rationis opus, distincta esse existimant. Prior autem huius doctrinæ pars vnde sequitur secunda, ab eis sic explicatur: iudicium hoc v. g. *homo est animal*, anteuertunt duæ apprehensiones simplices inter se realiter adequatè distinctæ; hominis vna, animalis alia: at altera est subiectum mentale, altera prædicatum: hæc ergo duo distinguuntur realiter adequate, & hanc distinctionem quodammodo in obiecta refundunt. Cæterum displicent primò, quoniam propositio constat subiecto, & prædicato distinctis, ut sæpe sæpius dictum est, utque tradit Aristoteles l. i. prior. c. i. asserens propositionem resolui in subiectum & prædicatum, non resoluitur autem aliquid in partes nisi suas, & quibus constat atque coheret: atqui propositio non constat iis apprehensionibus præuiis, sed potius eas supponit, & veluti à causis extrinsecis proficiscitur. Perperam ergo per eas subiectum & prædicatum, atque vtriusque distinctio explicatur. Rursus modò, & in hac rerum serie iisdem apprehensionibus præuiis hominis & animalis, uti quis potest & solet, ut hominem esse animal affirmet, vel potius animal esse hominem prout ei libuerit, nec earum vllò quasi præiudicio cogitur, ut vnum extremum magis quam aliud subiciat aut prædicet: quin imò ad vtrumlibet est indifferens, sicut cum eadem cognitione indifferenti alicuius obiecti, voluntas potest illud amare vel odisse: atque non minus illius quam huius experientia locuples testis est: at nulla forma indifferens ad oppositos effectus formales, potest vni præ alio destinatè tribuere, nequit igitur ab apprehensionibus præuiis oriri, quod vnum extremum potius quam aliud sit subiectum quodue vnum præ alio rationem prædicati obtineat.

6 Tertio; per id reipsa homo subijcitur animali, per quod animal de homine prædicatur, sicut per eandem passionem, vnionemve materia physice subijcitur formæ, & hæc illam informat, & ab ea sustentatur: falsum igitur est distingui realiter adequate, subiectum mentale seu formale ab eo quod sibi respondet prædicato, hoc enim est quo aliquid prædicatur, & illud quo subijcitur. Quartò, apprehensio hominis, si sola & per se existat, non subijciet eum animali, aliàs etiam hoc de illo prædicaret, adeoque ea præcise sumpta instat totius iudicii haberet: idipsum constat de apprehensione prædicati, nimirum animalis: quidquid igitur sit de iis apprehensionibus simul sumptis, an non obstante earum indifferencia nuper aduersariis opposita, vnum extremum constituent destinatè subiectum, & aliud prædicatum: certe quod altera denominatio harum ab vna apprehensione sola, & altera ab alia proueniat, euidenter falsum est, ut hoc argumento demonstratur. Quod si propterea aduersarij,

farij, quamlibet earum denominationum non nisi multis apprehensionibus acceptam referri putent, atque ita sibi videantur euasisse; nullo tamen negotio deprehendi possunt: nam, præter id quod ad apprehensionum indifferentiam nihil est quod respondeant, si complexio apprehensionum quæ prælucent, facit ut homo subiiciatur, eademque ut animal prædicetur; subiectum ergo ut quo siue formale cum prædicato similiter usurpato prorsus idem est, ubi nam ergo utriusque adæquata distinctio quam ad uersarij pollicebantur.

7 Quinto, eorum sententia confutatur, quoniam ut rectè docet Auerſa quaest. 24. logic. sect. 2. contingere aliquando potest, ut propositionem non duæ apprehensiones simplices præcedant, sed una sola, quæ omnes terminos propositionis repræsentet, non tamen componat aut diuidat: ut enim iudicem hominem esse animal, quid opus est apprehendere hominem secundum se, aut animal secundum se, ubi hominem esse animal apprehendo: atqui tunc subiectum & prædicatum iudicij nostri neutriquam distingui possunt realiter adæquatè, merito diuersarum apprehensionum, quas nullas præluere supponimus. Item sexto, Deus prædicat animal de homine, & hominem animali subiicit, at simplicium apprehensionum expers est, rationes ergo subiecti & prædicati generatim sumptæ per multipliciter apprehensionum frustra declarantur. Hæc cum ita sint, cum dicitur una apprehensio subiecti, & alia prædicati, haud sensus est, quod una subiectum, & alia prædicatum constituat, in quo hallucinari solent ij, quos hæc impugnamus, quin potius altera apprehensio dicitur subiecti, id est eius extremi quod non ab ipsa sed à toto iudicio subiicitur, & altera prædicati, hoc est, eius extremi, non quod ipsa prædicet, sed potius iudicium quod consequitur.

8 Quinto alij, quorū doctrinā magna ex parte probabile reputat Vallius 1. perhier. part. 3. q. 3. c. 3. distinctionem subiecti & prædicati realem inadæquatam censent, eiusque explicandæ gratiæ ad apprehensiones præuias, necnon etiam modum specialem tendendi propositionis recurrunt, ita ut subiectum formale siue mentale sit iudicium in recto & ut quod; in obliquo verò, & ut quo, apprehensio hominis, v.g. contra verò prædicatum mentale ut quod & in recto sit idem iudicium, & ut quo ac in obliquo apprehensio præuia animalis. Subiectum autem subiectiuum aiunt esse hominem prout à parte rei se habet in recto; & in obliquo iudicium cum apprehensione hominis: similiter prædicatum obiectiuum esse animal simul cum eius apprehensione & iudicio, quod tam eam quam aliam secum coniunctam sequitur. Ex quibus declarant primo, quatenus prædicatum quomodocumque sumptum de subiecto dici possit, nimirum quia etsi distinguantur, at non secundum ea quæ dicunt in recto & ut quo: quia ratione hæc propositio est vera, Deus est homo; eo quod rectum eius affirmationis sit idem, videlicet persona verbi, tametsi natura diuina, & humana in obliquo connotatè distinguantur. Secundo, quatenus cum iisdem apprehensionibus hominis & animalis, homo modo subiici, modo prædicari, & animal pari ratione nunc subiectum nunc prædicatum possit esse: sicut enim idem corpus modo fit homo, aliquando equus, pro diuersitate animarum qua suscipit, ita eadem apprehensio hominis eum cum vno iudicio subiectum, & cum alio prædicatum constituit; eodemque ritu animal, ut prædicatum sit, potius quam subiectum, aut contra,

à iudicio determinatur. Tertiò, quatenus subiectum & prædicatum realiter inadæquatè distinguantur.

Sed hæc opinio parum demulcet. Nam quod opposuimus aduersus priorem sententiam, per idem omnino subiici vnum extremum, & prædicari aliud, sicut in receptione ac inhesionem physica vsuuenit; item vnum prædicari, & aliud subiici, aut nulla apprehensione præcedere, utin Deo cōtingit; aut certè non nisi una sola ex parte obiecti cōposita, ut nobis frequens est: hoc inquit totum aduersus præsentem sententiam pariter procedit. Rursus, quod docet iudicium esse subiectum, & prædicatum formale ut quod, & in recto, & connotare in obliquo apprehensiones, quamuis ad verbi quæstionem spectet, eius tamen non est dissimulanda falsitas: etenim prædicatum ut quod, propriè fando, est id quod prædicatur de alio, & prædicatum ut quo est id quo siue merito cuius de alio dicitur, aut in hac propositione, *homo est animal*, iudicium est id quo, non quod de homine enunciat: ipsum verò animal quod, non quo prædicatur; impropriè ergo & abusue iudicium dicitur prædicatum ut quod, cum potius hoc animali conueniat: eadem autem est subiecti ratio. Denique quod aduersarij explicare conantur, prædicatum quomodolibet sumptum de subiecto dici posse, satis absurdum est; solum enim prædicatum obiectiuum de subiecto, animal v.g. de homine, dicitur, nisi aliqua utamur reflexione, cuius tamen quæ necessitas est? Quin etiam ea admissa dicunt plures, subiectum, & prædicatum pro formali ita distincta esse, ut neutrum de altero dici queat, haud aliter ac in albo & dulci pro formali sumptis euenit. Quorsum ergo tot ambages ad explicandam doctrinam in quæstione positam, atque inter multos minime receptam.

19 Alij sexto tuentur, distinctionem subiecti, & prædicati esse omnino voluntariam, & arbitariam, ac extrinsecus & accidentaliter proficisci ab actu voluntatis, & maiori conatu, quo quis potius hominem quam animal scire desiderat, & aliquid de illo potius quam de hoc affirmare intendit, cum tamen hic actus, homo est animal secundum se sumptus non magis asserat hominem esse animal, quam è conuerso, animal esse hominem, & in utriusque identitatem ex æquo, & indiscriminatim consentiat. Sed non placent: nam propositio constat subiecto & prædicato, quod si abnuant, quidni etiam inficias eant, hominem anima & corpore constare: at propositio non constat actu voluntatis, aut maiori illo conatu: igitur per eum non constituuntur, nec distinguuntur subiectum, & prædicatum. Minor est in propatulo: sicut enim prima mentis operatio, qualis est apprehensio, & tertia, qualis est syllogismus, actum voluntatis supponunt, non includunt, non est cur idem dici non debeat de secunda mentis operatione cuiusmodi est propositio, qua essentialiter aliquid subiicitur, aut prædicatur.

11 Præterea secundo, obiectum illius conatus aut est inintelligibile, aut erit ipsemet conatus & nihil aliud; quod ad declarandam distinctionem ac constitutionem subiecti & prædicati inutile prorsus est; quid enim refert, actum aliquem voluntatis in se reflectere, & se tantum velle, ut vnum potius quam aliud sit subiectum propositionis. Assumptum probatur, quoniam aliquid sciri & affirmari de homine quod est obiectum illius actus, non est præcisè iudicium, quo hominis & animalis repræsentatur identitas, iuxta aduersarios; aut igitur est omnino inexplicabile, aut est ipsemet actus voluntatis, se duntaxat amans, & sibi tantum intentus, quod nec huius

huic, nec ulli potest instituto deferuire. Item tertio, vnum sciri, & affirmari de alio est vnum esse subiectum, & aliud predicatum, circumscripto quouis alio; conatus igitur ille voluntatis hominem vult esse subiectum, & animal predicatum: non igitur constituit, alterum subiectum, & alterum id quod predicatur; quemadmodum actus quo Deus vult res creatas vniri & produci, eas formaliter non vniri nec producit, sed duntaxat instar causæ extrinsecæ, ac veluti efficientis, vt in confesso habent etiam ij quibuscum deceptamur. Denique eiusmodi actus voluntatis, de quo lis est, vnus & indiuisibilis est; insufficiens ergo, vt merito illius subiectum, & predicatum distinguantur, sicut subiectum, & forma physica v. g. corpus & anima, non nisi per diuersas entitates distinctionem merentur. His ergo de causis conatus ille aduersariorum irritus est, ac me iudice omnino vanescit.

12 Quapropter in ea sum opinione, vt existimem distinctionem subiecti formalis siue mentalis à predicato consimili esse solius rationis ratiocinatæ, eamvè quæ virtualis dici consuevit: idem enim indiuisibile iudicium affirmando subiicit vnum, & non predicat, contra verò aliud non subiicit, sed predicat: hoc autem est subiectioni, & prædicationi conuenire prædicata contradictoria, easque proinde virtualiter distingui, haud aliter atque actus contritionis v. g. ita est realiter idem, vt sit virtualiter ac ratione multiplex, quoniam munere illius Deum amo, & non abhorreo, contra vero peccatum odio, & non amore prosequor. Hic quoque interuenit æquiualentia illa & proportio vnus rei cum diuersis, subiecti nimirum, & prædicati, siue formæ intentionalis, cum subiecto & forma physica realiter distinctis: quare sicut animal & rationale hominem ratione ac virtualiter distinguunt merito talis æquiualentia, & quia provt animal cum beluis, & provt rationale cum Angelis conuenit, ita etiam simile quiddam in præsentia accidit. Non me latet, alios aliter hanc subiecti, & prædicati formalis distinctionem explicaturos: sed qualis ea sit modo non laboro, ac satis habeo, si aliqua concedatur.

13 Quod si sermo sit de iudicio composito ex multis apprehensionibus, quale fateor esse possibile, simili modo complexio apprehensionum erit reapse subiectum formale; & etiam predicatum formale, sic tamen vt hæc duo munia ratione distinguantur, non secus ac fundamentum, & terminus est realiter tam paternitas v. g. quam etiam filiatio, ita vero vt hæc relationes ratione quadam & virtualiter intrinsecè, vel extrinsecè distinguantur. Quod autem attinet ad subiectum, & predicatum obiectiuum, ea distinguuntur aliquando realiter adæquatè, vt cum dicitur, homo est lapis, aut homo non est lapis: vel realiter inadæquatè, vt cum enunciat, homo est albus: vel tantum ratione, vt cum asseritur, homo est animal, vel homo est homo, hæc enim geminatio hominis est quadam eius à se ipso distinctio, quæ oritur ex eo, quod per plures actus aut vnus diuersas formalitates concipiatur.

14 Atque hinc fit satis argumentis huius capitis initio propositis, aduersus omnem distinctionem subiecti à predicato. Porro si obijciatur inexplicatum manere, curnam huius propositionis v. g. homo est animal, homo sit subiectum magis quam animal, aut hoc potius quam homo predicatum; quamuis enim è diuerso se res haberet, nihilominus homo, & animal, nec non etiam formalitates iudicij vtrumque comparantur eodem modo, videlicet ratione distinguantur; respondeo, discrimen istud

P. Lyncei Philosophia. Tom. I.

hominis ab animali, & quod alterum subiiciatur, alterum predicetur, non oriri ex distinctione rationis huc vsque expositæ: at proficisci ex speciali natura & ingenio iudicij simplicis, aut compositi, quod si non existeret, sed aliud alterius indolis, haud dubie haberet alias formalitates, quarum vna homini esse predicatum, & animali esse subiectum tribueret; Rursus si obijciatur compositionem & diuisionem subiecti, ac prædicati similiter fore solius rationis, quemadmodum vtriusque distinctio est tantum rationis, & non realis; quapropter futurum, vt Deus intelligat componendo, & diuidendo more intellectus nostri, cum non minus in eo quam in nobis compositio & diuisio rationis, locum habeat, respondeo huic difficultati à me satisfactū iri in Metaphysicâ, cum sermo fuerit de actibus intellectus.

CAPVT II.

Diuisio termini in transcendentem, & non transcendentem: & an uterque possit infinitari?

15 **A**Vthores frequenter diuidunt terminum in transcendentem, & non transcendentem: quamuis autem transcendentia aliquando significet ascensum; quo pacto apud Ciceronem in somn. Scipion. Caucasus, & aduersus Catilinam Alpes transcendendi dicuntur: cæterum multoties etiam ponitur pro libero, & vago excursu per plures homines, loca, aut tempora, aliave quæcunque: quomodo dixit Cornel. Tacit. Annal. lib. 17. *transcendet hæc licentia in Prouincias.* Atque in hac posteriori significatione vsurpatur à Dialecticis, vbi illam termino attribuunt aut adimunt. Terminus ergo transcendens iuxta eos est, qui in omni conceptu reali imbibitur; deque eo prædicatur: Sextuplex est, & clauditur hac dictione, REVBAV cuius simpla elementa singulos terminos transcendentis expriment, rem, ens, vnum, bonum, aliquid verum. Possunt etiam memoriæ causâ prædicti sex termini transcendentis hoc versu pentametro claudi.

Ens, vnum, verum res aliquidque, bonum.

Terminus autem non transcendens est, qui omnes conceptus positiuos, & reales non penetrat, neque per omnes longè latèque vagatur vt homo, equus, & quiuis alius conceptus præter sex illos, quos vulgari dictione REVBAV, nec non præcedenti illo versiculo clausimus.

16 Animaduertas velim primo, multa dici transcendere, quæ tamen strictè & rigorosè termini transcendentis non sunt, provt modo transcendentia vsurpatur. Sic ratio spiritus, aut infiniti, aut increati omnia prædicata Dei realiter saltem transcendit, & de nullo eorum non prædicatur. Sic etiam substantia omnes hominis formalitates aliquo transcendit modo, ac de eis verè affirmatur: Cæterum huiusmodi transcendentia est tantum in aliquo genere, & ideo secundum quid, qua de in præsentia non loquimur. Secundo, diuisionem hanc vltius extendi posse ad aliud membrum diuidens, videlicet terminum supertranscendentem, qui per omnes conceptus non solum reales, & positiuos, verumetiam chymæricos, & negatiuos vagatur, vt intelligibile, amabile.

17 His suppositis, quod terminus non transcendens, vt homo v. g. equus, lignum, & quiuis alius vi negationis sibi adiunctæ possit infinitari cum Arist.

H lib.

lib. 1. periherm. cap. 2. tuentur omnes, & iure merito, vt ex dicendis constabit. Maior est controuersia, an terminus transcendens cuiusmodi est ens, verum, &c. possit infinitari? Negant Albert. Magn. in huius lib. comment. tract. 2. cap. 5. & apud eum Auicenna, Tolet. etiam hic q. vnica conclus. 4. Maius q. 5. Huius sententiae probatio communis est talis: terminus infinitus, vt ex ipsa eius ethymologia liquet, est qui per omnia entia, & non entia vagatur, ac latissime excurrit, eo solo exempto quod infinitatem vi adiuncta particula subit, quae ratione non homo v. g. numeratur inter terminos infinitos: nam praeter hominem nullum aliud ens reale, nihil etiam realitate destitutum reperias, de quo non hominem esse verè non dixeris: at terminus transcendens ens v. g. adiecta particula, *non*, ita nequit vagari, sed potius solis non entibus conuenit: infinitatem ergo nequit induere. Secunda eiusdem sententiae probatio esse potest haec: syncategoremata ista *omni*, *aliquis*, transcendunt quodammodo sunt, quod sit alia non permittantur, certè terminis transcendentibus, aut, quod plus est, supertranscendentibus quoad amplitudinem, & vniuersalitatem aequipollent; alterum enim cuncta entia, & non entia copulatiue, alterum disiunctiue complectitur: at nequeunt infinitari, nam si dicas, non omnis homo est lapis, perinde est atque quidam homo non est lapis, adeoque ibi particula, *non*, haudquaquam infinitat, sed potius negat: Item, si asseras *non aliquis homo est lapis*, iuxta est, atque *nulius homo est lapis*, ac proinde hic etiam particula, *non*, potius negat, quam infinitat: vtrumque autem horum constat per regulas aequipollentiarum: consequens ergo est, vt transcendunt possint infinitari, vel quia praedicta syncategoremata transcendunt non minus quam ens, & eius attributa: vel quia, si secus se res habet, eorum atque transcendentium par est ratio, si amplitudinem, & vniuersalitatem spectes, quae sola potest obesse, ne particula, *non*, vllatenus infinitet: quocirca argumentum hoc aut ab inferiori ad superius negatiue, aut saltem à simili valet, atque concludit. Tertia eiusdem sententiae probatio esse potest huiusmodi: terminus hic *iniustus*: v. g. haud est infinitus, sed priuatiue iuxta omnes, quantumvis particula, *non*, recidat supra iustum, eique adiungatur: non alia ratione, nisi quia munere illius non vagatur latissime per omnia entia, & non entia, vno solo excepto, ad instar huius termini, *non iustum*, aut huius, *non homo*: nam non omne quod non est iustum est iniustum, lapis enim, leo, equus &c. ita sunt instituti, vt quiuis eorum non sit iustus: & tamen nullus eorum est propterea iniustus cum iniustitia iustitiae capacitatem, qua proculdubio carent, & non solam eius habitus absentiam significet: similiter ergo non ens haud erit terminus infinitus, quantumlibet in eo particula, *non*, adiciatur enti, videlicet propter defectum illius latitudinis.

18

Contraria sententia est Soti lib. 2. summ. cap. 1. not. 6. Suesiani, & Louaniensium lib. 1. periherm. cap. 2. Conimbr. eodem lib. cap. 4. quaest. 2. art. 3. ad 3. Niphi, & aliorum plurium: eaque mihi magis probatur. Nam in primis haec propositio, *chimera est non ens*, haud est negatiua, vt est inter omnes exploratum: ergo particula, *non*, eam ingrediens haud negat: reliquum ergo est, vt infinitet: quod enim alterutrumlibet praestare debeat, est certo certius; at non infinitat chimera, utpote cui non adiungitur: solum ergo ens, cui proximè adiacet. Secundo, quoniam haec propositio, *homo non est non*

ens, formaliter loquendo est negatiua; negat ergo de homine non ens; igitur particula, *non*, secundo loco adiecta afficit non verbum; sed ens: illud ergo infinitat: nec enim negat, cum non ipsa, sed alia similis prius posita verbum afficiat, sicut ad negandum oportet: vbi autem non neget, non poterit infinitare. Tertiò, quoniam haud magis est de ratione termini infiniti, vt per entia, & non entia vagetur omnia, quam de ratione termini finiti, vt vago illo ac libero per vtrumque genus excursu careat, si ad vocum ethymon respicias; sed terminus aliquis finitus, videlicet cognoscibile, aut amabile, vagatur nihilominus per omnia entia, & non entia: nullum enim est, quod non cognoscas, nullum quod non ames, si alicuius boni speciem induat: poterit igitur è contrario non ens esse terminus infinitus, etiam si entia & non entia minimè adaquet.

Quartò, quia, etsi non ens reale, non bonum, non verum, &c. videantur non vagari per omnia entia, & non entia, quodam sensu nimirum reali, & identico; at alio videlicet formali, & reduplicatiuo ita vagantur citra dubium: quanquam ergo eiusmodi latitudo, & vagus per omnia quae sunt, & quae non sunt, excursus sit de ratione termini infiniti nihilominus eiusmodi conceptus erunt infiniti, ac proinde qui transcendunt, bene poterunt infinitari. Quod autem assumptum est, haud est difficile probatu: namque à primo de non entibus cunctis verum est dicere quod nullum eorum sit formaliter & reduplicatiue ens reale, bonum, aut, verum, cum ne eiusmodi sint realiter & identice: deinde conceptus illi, qui sunt reuera entia, haud sunt omnes formaliter, & reduplicatiue ens reale, bonum, aut verum propter distinctionem rationis, qua differentiae vltimate sumptae excludunt hos conceptus communes, nec non hi seipsos mutuo: non ergo vagantur hoc sensu per omnia entia, & non entia. Quinto; tamen notio termini infiniti deducta sit ab ea amplitudine, qua multoties sese extendit ad omnia ferme entia, & non entia, vt claret in non homine, non equo, & aliis id genus: ceterum, vt bene animaduertunt Conimbr. Niphus, & alij, eius essentia non in ea consistit, sed in hoc quod particula, *non*, aliamve similem nomini alicui positiuo, non autem verbo adiciat: sicut enim affirmare est proprium solius verbi, ita negare strictè sumptum; quocirca particula inficialis nomini adiecta haud dicitur negare, sed infinitare, & ad summum laxè, ac minus strictè negare: quandoquidem ergo particula, *non*, adici possit & soleat terminis transcendentibus, quidni hi possint infinitari, quantumlibet non conueniant entibus omnibus, & non entibus, sed his solis? Sic lapis dici, ac duci creditur à lādendo pede, quia tamen eius essentia in hoc non consistit, ea causa est, cur possit esse lapis, quod pedem non lādīt.

Sextò; ne nomen ethymologiae parum deferre videar, terminus infinitus dici potest, qui vi formae, & modi inficialis, si quem includit, vagatur per omnia ferè entia, & non entia, sicut finitus è contrario est, qui vi formae & modi nihil vtiq; negantis ita non vagatur: hac autem ratione non ens reale expatiatur liberè per omnia entia, & non entia, & solis non entibus haud est adstrictum: habet enim particulam inficialem, *non*, sufficientem ad eiusmodi vniuersalitatem tribuendam: quod autem eam minimè tribuat non enti, nihil interest, hoc siquidem oritur à materia peculiari cui superuenit, cum tamen, si superueniret alteri materiae, eam proculdubio vim esset habitura: Contra etiam imaginabile

19

nabile, cognoscibile, volubile ratione supradicta non vagantur liberè per omnia entia & non entia: haud enim habent formam illam inficalem, cuius est eam libertatem claustrum nesciam tribuere, quantumuis materiam latissimè fufam, ac nullis omnino terminis circumscriptam sibi vendicent. Licet ergo terminus infinitus dicatur, qui par est entibus, & non entibus, siue cui liberum, & integrum est, per vtraque vagari; quodam tamen sensu totum hoc locum habere potest in non ente, non vero non bono, &c. sicut ad transcendentium infinitatem oportet. Sic contrariæ, v.g. definiuntur quæ non possunt esse simul veræ, bene tamen simul falsæ: & tamen hæc propositiones, omnis homo est animal, nullus homo est animal, iuxta omnes sunt contrariæ, quæuis nequeant esse simul falsæ magis quam simul veræ, videlicet quia id habent beneficio solius materiæ, secus verò formæ, quæ quidem in veritate sola, non autem in falsitate tribuit repugnantiam.

20

Septimò, vt ethymologia vocum, cui maxime fi-
dunt aduersarij, defendatur, satis superque est, vt
terminus infinitus dicatur ille, qui latissimè, & in
infinitum fertur per omnia alia ab eo distincta, su-
pra quod appellat particula infinitans, *non*, vel alia
similis: hac autem ratione tueri possumus non ens
reale esse terminum infinitum: extendit enim sese
ad omne id quod non est ens reale, nimirum ad om-
nia rationis entia, siue figmenta. Vrgebis tamen
iuxta hanc solutionem saltem supertranscendentia,
cuius modi sunt imaginabile, volubile, & ipsum ens
vniuersalissime sumptum, & quatenus entia realia,
rationis, horumque attributa omnia complectitur,
& perinde est atque quicquid habet esse, seu verum,
seu fictum, seu positium, seu negatiuum, seu diffe-
rentiale, seu indifferens, ea inquam haud posse in-
finitari. Verum quid inde? non enim de his est po-
tissime nostra questio. Deinde, vt multiplicem do-
ctrinam superius traditam omittam, iuxta quam
vna eademque opera transcendentium, ac super-
transcendentium etiam infinitas est defensa, sa-
nè hæc etiam solutio quæ præ manibus est, ita
potest explicari, vt iuxta eam supertranscenden-
tia queant infinitari: Nam non ens, non ima-
ginabile, non volubile, tamen non conueniant
in finitis non entibus, sicut nequeunt in finitis en-
tibus conuenire; ceterum si per impossibile da-
rentur infiniti conceptus, quorum nullus esset ens,
quantumuis vniuersalitate sumptum, nullus imagina-
bilis, aut volibilis, certè quicquid eorum esset nō ens,
& quid non imaginabile, atque non volubile: pro-
pter hanc ergo infinitatem conditionatam dici po-
test terminus infinitus non ens, non imaginabile,
non volubile: præterquam, quod, si sermo sit saltem
de non imaginabili, & non volibili, ea in sensu for-
mali, & reduplicatiuo in finitis entibus, & multo
magis non entibus absolute & de facto, vt aiunt,
conueniunt, vt superius explicatum.

21

Atque ex his liquet ad primum argumentum
aduersariorum. Ad secundum, transeat syncategore-
mata illa, *omnis, quidam*, haud posse infinitari
quod tueretur Sorus loco supra citato, id sane pro-
pterea est quod particula, *non*, quæ videtur eis ad-
iungi non supra illa reuera, sed supra verbum for-
tasse appellet, vt ipsum supponit argumentum: at
particula illa, *non*, immediatè appellat supra ter-
minos transcendentis, vt constat ex nostris ratio-
nibus, & communi omnium consensu: quidni
ergo possint infinitari? Quod si instas, syncatego-
remata illa esse transcendentia, ac proinde termi-
nos aliquos transcendentis infinitatem respuere,

R. P. Lyncei Philosophia Tom. I.

facilis est responsio, negando scilicet ea transcen-
dere propriè: haud enim Petrus. v. g. haud vllum
alterius speciei indiuiduum est omne; haud etiam
omnis homo. v. g. est quidam homo, haud omne
animal quoddam tantum, cum tamen quicquid con-
ceptus tam in communi quam in particulari sit ens,
bonum, verum, &c. Deinde secundo, si dicatur,
vixit transcendant ea syncategoremata, non ta-
men esse transcendentia, de quibus loquimur, nec
dictione, *rebus*, comprehendere.

22

Præterea ad secundum illud argumentum dici
potest secundo, & quantum sentio magis probabi-
liter, ea syncategoremata omnis, aliquis, infini-
tari, & particula, *non*, supra illa non supra ver-
bum immediatè appellare, vt voces præ se ferunt:
quod autem obijcitur, hanc propositionem, non
omnis homo est lapis, æquiualeat huic, quidam
homo non est lapis, non conuincit esse eandem for-
maliter, sed potius diuersas, more categoriarum rerum,
quarum æquipollentia est ab earum identitate se-
iuncta; nihil enim sibimet ipsi æquipollet. Idem
dicendum est de altera propositione, non quidam
homo est lapis, comparata cum hac, nullus homo
est lapis: super id, quod, etsi hæc posteriores non
tantum æquipollerent, sed etiam essent formaliter
eadem, nihil inde posset aduersus nostram senten-
tiam colligi, vt constabit ex mox dicendis. Adjice,
ambas propositiones nobis obiectas hoc probare ad
summum, fieri non posse, vt præfata syncategore-
mata infinitentur infra propositionem, secus verò
quando sunt extra illam.

23

Est tamen non leuis aduersus secundam solutio-
nem nostram difficultas: nam hæc propositio nul-
lus homo est lapis, est formaliter negatiua, ac pro-
inde negatio in syncategoremate, *nullus*, inclusa,
atque delitescens appellat supra verbum, illudque
reuera spectat: quamuis ergo in his propositionibus,
non omnis homo est lapis, non quidam homo est lapis
negatio proxime adstet syncategorematis, haud ta-
men supra illa, sed supra verbum appellabit, atque
hoc solum reapse afficiet: nullam ergo infinitatem
eis tribuet: ad hoc enim opus esset eam non appel-
lare supra verbum, nec negare. Respondeo negato
antecedenti: tum quia, *nullus*, est negatio adiectiua,
non aduerbialis: sed adiectiuorum proprium est non
verba, sed nomina afficere, & supra ea appellare, si-
cut aduerbiorum è contrario se gerere, quod est pri-
mum principium grammaticæ facultatis: tum etiam
quia cum dicitur, nullus homo non est animal, po-
sterior negatio appellat supra verbum: prior ergo
latens in syncategoremate supra illud solum appel-
labit; nisi vero duplex negatio ex æquo appellet
immediatè supra vnum, idemque verbum. Quamuis
autem hæc propositio, nullus homo est lapis, &
quæuis alia id genus vulgo dicatur negatiua, eaque
phrasis sit etiam à nobis passim usurpata, hoc ta-
men, quod dici consuevit, haud est formaliter, sed
æquiualeenter intelligendum.

24

Ad tertium argumentum respondeo, terminum
illum *iniustus*, propterea non esse infinitum, sed
priuatiuum, quia terminus infinitus est, in quo
particula inficialis nihil ponit, sed potius tollit,
meramque carentiam, non vero aliquid positium
significat: talis autem minime est hic terminus, *ini-
ustus*, utpote in quo particula inficialis, *in*, priua-
tionem, adeoque non carentiam solam iustitiæ, sed
etiam eius positiuam aptitudinem, & capacitatem
indigitat; quare non omnino destruit, sed aliquid
adstruit. Atqui, cum dicitur non ens, particula,
non, tollit & nihil ponit, destruit & non adstruit,

H 2

solamque

solamque carentiam entis denotat: poterit ergo esse terminus infinitus, quamvis talis esse non possit hoc adiectivum, *ininfinitum*: malè ergo ab vno ad aliud arguitur in presenti. Rursus secundo transeat, maiorem argumenti esse veram, & ideo terminum illum, *ininfinitum*, haud esse infinitum, quia non vagatur per entia, & non entia cuncta: certè quod assumitur in minori non est prorsus verum: liquidem non ens, non bonum, &c. per ea quæ sunt, & non sunt, posse quodam sensu vagari superius est expositum.

CAPVT III.

Diuisio termini indirectum, & reflexum.

25

Terminus directus mentalis est cognitio, quæ quodvis aliud, nisi eiusdem potentia cognitionem significat: vocalis est vox eiusdemodi cognitionem repræsentans: terminus reflexus mentalis est cognitio, qua intellectus aliquam cognitionem attingit: vocalis est vox talis actus significatiua: ita fermè sumitur ex Petro Hispano l. i. sum. c. 3. Porro eos terminos ita nominari aduerte, per analogiam, ac proportionem cum rebus physicis: quemadmodum enim radius ille dici solet rectus, siue directus à Philosophis, qui sine vllò obstaculo à luminoso rectè emicat, ac sese diffundit; reflexus verò, qui in corpus opacum, ac luci imperium incidit, eodemque tramite in seipsum celeri reciprocatione conuertitur: aut sicuti pila à ludente aliquorū proiecta, eius impetus motusue est directus, ea verò in proicientem reuoluta alicuius obicis vi, non directus, sed reflexus: ita prout intellectus, aut in alia obiecta intentionaliter fertur, aut in suosmet reuertitur actus, terminis directis, vel reflexis uti censetur.

26

Quæres autem primò, an quando intellectus seipsum cognoscit, ea cognitio dicenda sit reflexa? Respondeo cum P. Hurt. disp. i. sum. sect. 5 §. 25. neutiquam: non quia non posset, nam etiam quoties causa aliqua motu lationis, aut irradiationis, aut calefactionis, aliove in seipsam redit, & alicuius occasione obstaculis, quod in aliud esset actura à se patitur, reflexè operari eo ipso dicitur, sed quod ita libitum non est antiquis, quibus in vfu & significato vocum potissimè standum est, & quos penes arbitriū est, & ius, & norma loquendi. Cæterum latè, & improprie concedi potest, eam cognitionem esse reflexam: dici etenim solet, & intellectum & voluntatem etiam in se reflectere, quando se hæc amat, ille cognoscit: qua ratione per amoris in amantem ipsum reflexionem, de qua maior posset esse dubietas, explicuit tamen Plato in Phædone reflexionem echus, quia à concauis solidisque corporibus resonat, ac certatim verba repulsat. Quæres etiam secundo, an cognitio vnus intellectus terminata ad cognitionem alterius sit ob id dicenda reflexa? Negat mag. Sotus lib. i. Sum. cap. 3. notatione 3. & bene: haud enim ea loquutio est in vfu; haud etiam apta, propterea quod vitalis cognitionis nulla fiat intellectus ad se reuersio, sed potius in functiones alterius rectè pergit.

27

Quæres tertio: an quando cognitio aliqua semetipsam cognoscit, aut distinctè & clarè, aut obscurè, & in confuso cum aliis obiectis, appellanda sit eo ipso reflexa? Sotus loco nuper citato negat, in hæc verba: *ille ergo solus conceptus est reflexus, qui obiectivè suapte natura dependet à presentia alterius conceptus; ut sit quodam modo conceptus intuitum alie-*

rim. Item Hurt. vbi suprà his verbis: *hæc vox* (scilicet notitia reflexa) *tantum imponitur ad significandam cognitionem de alia cognitione eiusdem potentia.* Oppositum tamen verius est: primò, quia intellectus diuinus reflectit in suos actus: at eos per seipsos, & non per alios realiter distinctos cognoscit, quæ est eius infinitas, simplicitas, & perfectio: similiter ergo nostra cognitio, si quando seipsam attingit, erit eo ipso reflexa: quod autem intellectui diuino non sit neganda reflexio, est in aperto: quoniam ea communiter censetur ingens quadam intellectus ut sic perfectio, & iuxta non paucos ei soli concessarum etiam quia is loquendi modus de Deo, & P. Hurtado disp. 10. de anima lect. 4. §. 41. & Soto, ac cæteris scholasticis est valde familiaris. Secundò suaderet id ipsum: quoniam non magis est requisita distinctio ad reflexionem intentionalem, quàm ad motum intentionalem, ut sponte sua patet, & physicis exemplis facile potest ostendi: at cognitio nostra intentionaliter fertur ac mouetur ad se, quoties se repræsentat, atque cognoscit, ut etiam aduersariis est in confesso: quidni ergo tum sit intentionaliter reflexa?

CAPVT IV.

Diuisio termini in æquiuocum, & vniuocum.

28

Æquiuoca, à quibus auspicatur Aristoteles, sunt quorum nomen est commune, ratio verò substantia: nomini accommodata omnino diuersa, ut canis, qui de sydere, æquoreo, & latrabili æquiuocè dicitur, propterea quod singulorum rationes specificas, ac diuersas immediatè significet, atque vnà comprehendat. Æquiuoca, alia sunt æquiuocantia, cuiusmodi sunt nomina; alia æquiuocata, quales sunt res, quæ nominibus subsumunt. Rursus æquiuoca alia sunt participantia, qualia sunt ea quæ in ratione æquiuoca, & diuersa conueniunt, alia participata, cuiusmodi est ratio illa diuersa, & æquiuoca quæ à pluribus cum disunctione participatur, veluti obiectum huius actus, canis maritimus, cælestis, ac latrabilis: æquiuoca item alia sunt à casu seu fortuito, cum videlicet vnum æquiuocatum independenter ab alio vocem æquiuocam participat, ut cernere est in superius adducta voce, *canis*, quæ ita sydereum significat, ac si ad significandum terrestrem neutiquam esset imposita: alia sunt à consilio, cum scilicet vnum æquiuocatum dependenter ab alio vocem æquiuocam participat, ut videre est in hac voce Philippus, qua secundus, tertius & quartus Hispaniarum Reges appellantur, quartus tamen dependenter à primo, secundo & tertio, atque in eorum memoriam.

29

Pro definitionis positæ luce, & intelligentia opponens primo: omnis definitio debet esse vera cum constet genere & differentia, ex quibus totum quoddam metaphysicè, vnum resultat. æquiuocorum autem definitio vna esse nequit: nulla ergo esse potest, adeoque recienda est superius posita; quod eorum definitio vna esse nequeat, videtur perspicuè æquiuoca namque sunt, quorum ratio est omnino diuersa, non ergo vnum, se plura sunt, ac per consequens, nec vna poterunt definitione definiri. Huc accedit, Aristotelem 6. top. cap. 2. docere æquiuoca prius esse diuidenda, quam definienda quasi diuisionis, non definitionis capacia esse adasserat.

Oppones

30

Oppones secundò Non substantiæ tantum, sed etiam accidentia æquiuoca esse possunt: perperam ergo hæc definiuntur, quorum ratio substantiæ est omnino diuersa. Oppones tertio. Plura sunt æquiuoca, quorum ratio, vel nulla est, vel certè omnino eadem: perperam ergo definiuntur, eorum ratio est omnino diuersa: consequentia liquet: antecedens probatur, quoniã ratio in definitione æquiuocorum sicut etiam vniuocorum idem pollet ac definitio, teste Aristotele 4. metaph. text. 28. *ratio quam significat nomen est definitio*: quod ipsum docet cap. de substant. & alibi sæpe; atque cum eo D. Damascenus capite 8. dialectic. *Vniuoca predicatio est, quando, & nomen, & definitionem ipsius nominis suscipit: vt animal predicatur de homine, & suscipit homo, & nomen, & definitionem animalis: animal est substantia, animata, sensibilis, sed & homo suscipit definitionem hanc: & substantia enim est homo, & animata, & sensibilis. Equiuoca autem predicatio est, quando nomen quidem suscipit, definitionem autem hominis non suscipit: definitio enim hominis animal, rationale, immortale, intellectuum, & discipline susceptibile: imago neque animal est, non enim animata est; neque rationale, neque intellectus, & discipline susceptibile*. Consentit etiam Augustinus in categor. cap. 2. paulo à principio: Et quidem sponte sua & per se id patet, nam querenti rationem rei, cur v. g. Petrus est homo, per definitionem, videlicet animal rationale, responderemus. Tum sic, plura sunt æquiuoca, quorum aut definitio nulla est, aut certè eadem & non diuersa: Petrus siquidem est nomen æquiuocum respectu huius & illius hominis: at nulla est vtriusque definitio, cum indiuidua proptè eiusmodi sint indefinita, aut si definitione hominis in communi ea defini velis, certè eadem & non diuersa erit vtriusque definitio: substantia item, & accidens nomine aliquo æquiuoco significari possunt: magis enim differunt, quam canis marinus, & terrestis, qui tamen vocis æquiuocationem non respuit, nec vniuocationem expolunt: at illorum generum, cum suprema & generalissima sint, nullum est genus superius, per quod possint defini, adeoque alterutrum est definitionis incapax. Ex quibus planè conficitur, haud pauca esse æquiuoca, quorum ratio, aut nulla est, aut certè omnino eadem: quod erat antecedens probandum.

31

Oppones 4. Non solum nomina sunt æquiuoca, verum etiam verba, & aliæ orationis partes, vt cernere datur, in hac dictione, fero, qua quod narratur, & quod portatur æquiuocè explicamus. Oppones 5. Genus omne æquiuocum est teste Aristotele 7. phys. text. 31. *Vbi sub genere latere æquiuocationes asserit: & tamen nomen genericum est commune, & ratio generica ab omnibus speciebus participata omnino eadem, & non diuersa: sustineri ergo nequit æquiuocorum definitio*. Oppones 6. Nomen quatenus tale definitur ab Aristotele lib. 1. de interpr. cap. 2. ac cæteris communiter, *Vox significatiua ad placitum sine tempore, &c.* sed nomen æquiuocum in ordine ad diuersa æquiuocata diuersas sortitur significationes: diuersum igitur nomen est; ac proinde æquiuoca non sunt, quorum nomen est commune omnibus, sed diuersum pro diuersitate eorum quæ appellat. Oppones 7. & vltimo. In mente est æquiuocatio; at in ea neutiquam est nomen, vt ex huius constat definitione, qua vox esse asseritur: ergo maior, quæ sola videtur egere probamento, sic firmatur: idcirco est æquiuocatio in voce, quia hæc plura vt plura significat: sed conceptus etiam mentis plura vt plura significat, & repræsentat.

P. R. Lyncei Philosophiæ Tom. I.

32

Ad primum horum Respondeo. Sicut multitudo seu numerus, oppositio, vniuersale, exercitus, domus & alia eiusmodi entia per accidens reuera definiuntur, quantumlibet sint diuersa, vt constabit inferius lib. 9. tract. 2. cap. 3. & tract. 3. cap. 1. ita etiam æquiuoca defini poterunt: Quæ definitio vnitatem quidem eorum, quorum ratio est diuersa, neutiquam importabit, secus vnitatem ipsius diuersitatis, proptè abstrahitur ab hac & illa, atque ita abstracta in totum quoddam metaphysicum coalescit: hæc autem duo optime coherent, haud secus atque quod multitudo v. g. in communi sumpta pluralitatem vnitatum exhibeat, non verò ipsius multitudinis, quæ respectu huius & illius, neutiquam est diuersa, sed potius vna & eadem. Atque Aristoteles loco citato, aliud, quam aduersarij putant, intendit, videlicet in æquiuocis prius esse distinguere, seu diuidi, aut diuersa esse quam ab intellectu ita cognosci, ac defini: quod quis abnuat, cum prima intentio secundum omnium consensu anteuerat?

33

Ad secundum Respondeo: ratio nomini accommodata in definitione æquiuocorum non est definitio strictè sumpta, sed late, & proptè cum descriptione recurrit: nihil autem esse potest, quod descriptione aliqua explicari, & ab alio quouis secerni non possit, quantumuis supremum aut infimum, genus generalissimum, aut indiuiduum: nec Aristoteles, & Damascenus supra obiecti rationem, & definitionem alio sensu confundunt, quam qui nuper manet insinuatus. Porro definitio, ac ratio per cuius diuersitatem explicuimus æquiuoca, nec est solus conceptus formalis vt Amonius, Simplicius, Damascenus, & Louanienses censent, nec solus obiectiuus, proptè formali subest. Quod ita suaderi potest. non est potior ratio, cur subintelligi debeat vnus, quam alius in definitione æquiuocorum: neuter ergo subintelligendus est in ea seorsim, sed vterque iunctim. Vltèrius ratio ea ibi subaudita est ea, quæ nomini accommodatur, eove significatur: nomen autem vtramque rationem, scilicet formalem, & obiectiuam significat.

34

Ad tertium Respondeo: substantia bifariam accipitur; primò, proptè ab accidenti distinguitur, & ita de ea sermo non est in præsentiarum; secundo, quatenus ab accidenti, & eo cui accidit abstrahitur, & quidditatem, seu essentiam significat; quo intellectu eam 3. met. text. 15. & alibi sæpe Aristoteles vsurpat: atque ita in definitione æquiuocorum accipitur, & in accidentia conuenit. Ad quartum Respondeo: nomen in definitione supradicta sumitur pro quauis orationis parte, seu quatenus est notamen, aut nota eorum, quæ in mente sunt, aut si maius in rebus, vt Boëtius, & Sotus rectè explicant. Ad quintum Respondeo, æquiuocum duplex esse, scilicet vel physicum, & secundum esse, vel logicum, & secundum rationem, qua ratione etiam vniuocum diuiditur bifariam: Genus ergo est æquiuocum secundum rem & physicum, eo quod reipla eius oratio sit omnino diuersa: Cæterum est vniuocum secundum rationem, & logicum, proptè quod eius ratio, quatenus per intellectum abstracta ab inferiorum discrimine, omnino sit vna, & eadem: quod & non aliud Aristoteles voluit: porro autem sola æquiuoca logica, & penes rationem definiuntur in præsentia.

35

Ad sextum Respondeo primò, nomen pro solo de-articulato sono, circumscripta significatione, sumi potest, ac solet, vt expressè docet magnus Albertus hic tract. 1. cap. 2. Quare, cum omnia æquiuoca eadem voce de-articulata denotentur, vnum, & idem

H 3

exit

erit omnium nomen, quantum illudcumque diuersas significationes sibi vendicet. Deinde respondeo: tamen si nomen sonum dearticulatum in recto, & velut subiectum, & in obliquo significatione importet, quod immerito Albertus ubi supra negauit (id sufficere ut æquiocorum idem & commune nomen sit; Quemadmodum enim idem subiectum triplici candore affectum dici solet multoties vnum album, teste B. Thoma 1 part. quæst. 39. art. 3. & 3. part. quæst. 3. art. 7. ita vna eademque vox, qualis est æquioca, diuersis significationibus moraliter informata vnum idemque nomen est censenda, quantumuis ratio nominis, tam ipsam vocem, quam eius significationem cohibeat.

36 Septimum ac postremum argumentum postulat, vt, quod inter dialecticos multis in locis disputari consuevit, hic breuiter expediamus, an scilicet in mente reperiatur æquiocatio: quæstio quidem leuis momenti, & cuius vtrique pars problematice defendi potest: atque in primis partem eius negatiuam facile tueri possumus: tum quia in mente nullæ sunt voces: ergo nulla æquiocatio, quæ voces formaliter importat: tum etiam, quia in mente diuina nulla est æquiocatio: Deum enim æquiocare ab onum est, & imperfectionem redolet, iuxta communem loquendi usum: & tamen est in Deo conceptus, qui cum vnus sit, plura vt plura representet: ergo esto in mente nostra visu veniat, adhuc æquiocatione carebit: tum demum, quia ad æquiocationem opus est, vt nomen æquiocum plura seorsim, & alterum in sensu diuiso alterius significare possit actu secundo: quod certe in voce reperi potest, cuius significatio talis actu secundo ei est extrinseca & accidentalis: quocirca eam mutare, & modo in huius, modo in alterius notitiam actu ducere valet, vt in his propositionibus canis latrat, canis lucet, non raro contingit: cæterum conceptus mentis nunc vnum, nunc aliud actu secundo significare. ac representare nequit, eo quod representatio ei sit essentialis: proinde conceptus mentis nullam admittit æquiocationem. Ex his liquet ad rationem diuersæ partis in argumento septimo superius insinuatam.

37 Affirmatiua etiam quæstionis pars haud est minus probabilis: atque contra non paucos Thomistas suaderi potest, in hunc modum: eo ipso quod vnus realiter conceptus plura vt plura representet, is æquiococus censeri potest, ac debet: at eiusmodi conceptus in mente reperitur: ergo & æquiocatio. Minor fusè offenditur in metaphysica lib. 6. tract. 4. cap. 3. §. 6. & 7. Maior autem hic absque negotio probatur: siquidem ij conceptus nomen commune dici potest, & aliunde ratio representata, & significata per illam est, vt supponimus, omnino diuersa ac multiplex: cur ergo æquiococus esse nequeat? antecedens videtur perspicuum: namque verbum non pro exteriori tantum orationis parte, sed etiam pro quouis conceptu expresso mentis à plerisque Theologis, & Philosophis vsurpatur: similiter ergo nomen vsurpari poterit pro quocunque mentis nostræ conceptu.

38 Quod autem est à nobis contra oppositum inter negatiuam quæstionis partem tuendam haud est opero sum diluere. Præterquam enim, quod voces paulo latius sumptæ significare possint omne verbum, siue interius, siue exterius; sicut ad mentale æquiocationem sufficit: aliud equidem est, æquioca derivari à vocibus, aliud eas essentialiter includere, nec sine illis vsipiam posse consistere: quemadmodum aliud est lapidem dici, ac duci à lædendo pede, aliud quod in læsione pedis sita sit illius essen-

tia: quæ cum sint, quid est quapropter in mente quantumuis vocum experti, locum tamen æquiocationi non habeat: Rursum æquiocari perinde multoties est atque hallucinari, ac diuersis significationibus alicuius vocis ludificari, atque in errorem adduci: quo sensu Deum summe sapientem, & suapte natura omniscium non æquiocari certum est, sed potius eum qui tale quidpiam Deo auderet affingere: cæterum æquiocari frequenter quoque significat haud aliud, quam conceptum mentis æquiocum, ac pluribus diuersisque rebus ex æquo representandis intentum: quo intellectu Deum æquiocari quid habet incommodi? Tandem, quod nomen æquiocum mutabilem habere debeat significationem, & modo huius obiecti actu secundo, modo alterius solius; hoc tamen si probabile sit, negari tamen potest satis probabiliter.

39 Alij aduersus mentalem æquiocationem obijciunt, Nomen æquiocum oportere supponere, modo pro vno, modo alio tantum, solas autem voces variare posse suppositionem, secus vero conceptus mentis. Parum tamen habet momenti hæc ratio: nam in hac propositione, *homo currit*, non minus conceptus hominis omnes confusè repræsentat, quam vox hominis, eos significat: at vox quantumuis eos indiscriminatim significet, modo tamen pro vno, modo pro alio supponit, videlicet pro Petro, si is currat, & pro Paulo, si is sit, qui cursum exercet: conceptus ergo mentis omnes homines nullo eorum facto discrimine representans, nihilominus poterit iam pro vno, iam pro alio supponere, adeoque perperam hæc suppositionum varietas & alternatio tribuitur solis vocibus: quo autem sensu variatio obiecto varietur suppositio, tum vocum, tum etiam conceptuum, constabit inferius lib. 10. inter disceptandam quæstionem illam, an veritas, & falsitas sint essentialia propositioni.

40 Alij æquiocationem mentalem reiiciunt, propterea quod nomen æquiocum, modò de vno æquiocato, modo de alio prædicari debeat, aut certe posset in hunc modum, quod latrat est canis, quod lucet est canis: at conceptus mentis plura vt plura representans non potest, iam prædicari vt quod de vno æquiocato, iam de alio; aliàs plura vt plura de quouis æquiocato vt quod prædicari possent, quod falsum est, vt quod maxime. Verum in primis conditio, quam ad æquiocationem exposcit argumentum dici non potest ex definitione æquiocorum: quamobrem est in conceptibus similiter atque in vocibus locum non habeat, atque hoc ex abundantia permittatur aduersariis, non ob id æquiocatio omnis est à conceptibus eiicienda, aut solarum vocum propria estimanda. Deinde admissa ea conditione, conceptus mentis plura vt plura disunctiue representans, modo de vno, modo de alio prædicari potest vt quo, sicut & res disunctiue representata modò de vno, modò de alio prædicari potest vt quod: hic igitur conceptus erit æquiococus.

41 Dices, omnem disunctionem æquiocationi obesse: aliàs hic terminus disunctiuius, *homo*, vel *equus* esset quid æquiocum respectu hominis & equi, quorum tamen comparatione nullam habet vocem æquiocam latinum idioma. Contra tamen primo, quoniam idcirco *homo* vel *equus* in æquiocis numerari nequit, quia non est vnum nomen commune, sicut æquiocorum definitio postulat, sed plura nomina communia: at conceptus disunctiuius est vnus & indiuisibilis, eius enim disunctio, & cum pluralitate coniuncta diuersitas non supra ipsum, sed supra rem significatam appellat. Confirmatur, si ad

ad significandum disunctiue hominem, & equum vna quædam vox dest. naretur ab hominibus, ea quidem esset æqui-uoca futura: vnius ergo & indiuisibilis conceptus disunctio eum æqui-uocum esse permittet; antecedens est perspicuum; tum quia esset *nomen commune*, & ratio significata omnino diuersa, quo tantum pacto definiuntur ab omnibus æqui-uoca, tum quia non esset vox vniuoca, aut analoga, haud enim ratio ei respondens esset omnino eadem, haud etiam partim eadem, partim diuersa: eiusmodi ergo vox esset æqui-uoca. Quid? quod terminum illum complexum, ac disunctiuum, scilicet homo, vel equus, aliumque uisibile æqui-uocū dici, nihil habeat incommodi. Hactenus de quæstiucla proposita, iuxta cuius primam solutionem responderi debet ad septimum argumentum negata maiori, & iuxta secundam concessa maiori, & negata eius minori: probationes autem maioris superius sunt dilatae: minoris autem probatio colligi etiam potest ex dictis: nomen enim, quod est de ratione ac definitione æqui-uocorum, vel importat solam notam alicuius rei internam externamve, vel si vocem non certe nisi latius sumptam, & prout ea verbum mentis oris-que comprehendit: utrolibet autem modo nomen, ac proinde æqui-uocatio in mente nostra, & quauis aia sibi locum afferit.

42 Vniuoca, ut ea tandem aggrediar, sunt quorum nomen est commune, & ratio nominis accommodata omnino eadem, veluti homo, qui vna voce, vnoque conceptu obiectiuo totum genus humanum repræsentat. Cui definitioni communes sunt difficultates ferme omnes superioris: quocirca earum multiplex solutio à nobis hactenus adhibita æquam vtrique lucem, & confirmationem affert. Vniuoca alia sunt vniuocantia, alia vniuocata; rursus alia participantia, alia participata: quæ etiam diuisio ex æqui-uocorum diuisione satis est perspicua.

C A P V T V.

Diuisio termini in analogum, & denominatiuum.

43 **A**naloga sunt, quorum nomen est commune, ratio vero substantia nomini accommodata partim eadem, partim diuersa: Cuius omnes particulae ex cap. superiori constant dempta vltima, quam variè varij explicant. esto eam cum D. Thom. 1. p. q. 13. art. 5. & Scoto in 1. distinct. 3. quæst. 1. & 3. omnes admittant.

44 Eam ergo identitatem cum diuersitate coniunctam analogorum propriam primo explicant nonnulli, ut diuersitas sit eo tenus, quod in recto importatur, & identitas sit in eo, quod de obliquo connotatur: quæ ratione sanum analogicè significat causam efficientem sanitatis, nimirum medicinam, & subiectum, ac signum sanitatis, videlicet hominem sanum & colorem sanum, quia causa efficiens, subiectum, & signum sanitatis, quatenus talia, sunt diuersa, sanitas autem ad quam referuntur, seu quam de obliquo connotant est omnino eadem.

45 Dices: aduersus hanc sententiam, quam verissimam arbitror: canis æquoreus, & latrabilis in recto duplicem rationem important, alteram eandem, & vtrique communem, videlicet animal, alteram diuersam & vtrique non communem, scilicet duplicem differentiam animalis: & tamen ratio significata per nomen canis non est partim eadem, partim

diuersa, sicut ad analogiam oportet: ergo à fortiori, ut aiunt, identitas conceptus obliqui, & diuersitas recti, erit ad analogiam insufficiens prorsus. Deinde secundo canis æquoreus, & latrabilis eadem connotata sentiendi de obliquo respiciunt, & tamen non sunt analogata, nec respectu eorum nomen analogum canis, sed æqui-uocum potius: haud igitur ad analogiam identitas alicuius connotati cum diuersitate recti sufficit. Præterea tertio, quid est illud vnum & commune connotatum, quod ex obliquo ritus hominis & prati respiciunt; certe nullum, quamuis igitur superior sententia locum habeat in analogis attributis, secus tamen in eis, quæ vocantur proportionis, seu proportionalitatis.

46 Respondeo tamen ad primum, & secundum, identitatem diuersitate mixtam analogorum propriam talem esse debere, quæ respectu nominis analogi per se, ut aiunt, & non per accidens se gerat, ita ut in impositione nominis ad illam attendatur: idem enim color v. g. dicitur sanus, quia significat sanitatem, qua subiectum afficitur, sanus minime appellandus, nisi cum subiecto sanitatis in eodem termino conueniret: quod idem visere est in aliis analogis Identitas autem diuersitate commixta quæ opponitur in primo & secundo argumento contrario, per accidens ad nomen analogum se habet, & in eius institutione ad illam nequaquam attenditur: tamen enim canis æquoreus cum latrabili in ratione animalis conueniat, tamen non ideo canis appellatur, quia ita cum eo conuenit; quinimo si per impossibile ea conuenientia careret, canisque latrabilis animal non esset, adhuc canis æquoreus canis appellationem retineret, haud secus atque canis lydereus canis appellatur, absque eo quod in ratione animalis congruat cum latrabili. Ratio à priori est, quia vox canis triplicis speciei, quamuis eorundem ab alia & independentem ab alia significat, cum tamen in nominibus analogis contrarium vluueniat. Tertium, quod nobis obiicitur friuolum est: doctrina namque, quam impetit, haud est ad analogiam requiri unitatem alicuius effectus, seu quasi effectus, quem diuersa analogata respiciant, sed penes aliquid in obliquo importatum ea non differre, sed potius conuenire, quocunque id modo accidat. Equis autem non videat, risum hominis, & risum prati, quantumvis more triplicis sani vnum quendam terminum à se distinctum minime intueantur, penes obliquum tamen aliquod consentire: risus enim prati dicitur eius viriditas quodammodo similis risui humano: hoc autem connotatum, per quod explicari solet risus prati, commune est vtrique analogato: minus principali quidem, propterea quod ab illo importetur in obliquo, & magis principali, quia cum eo realiter identificatur, tamen si alterum sit in recto, & alterum in obliquo, ut dictum.

47 Alij secundo, & satis probabiliter eam diuersitatem cum identitate coniunctam in eo collocant, quod nomini analogo ex primæua institutione duplex conceptus repondeat, qui ex obiecto significato sit partim idem, partim diuersus: quando enim homo ridere dicitur, solius hominis concipitur risus: cum vero pratum ridere, tum risus hominis, nec non etiam prati simul concipiuntur; perinde enim est dicere, pratum ridet, ac pratum ad modum hominis ridens viret: at duplex ille conceptus huic voci risus respondens, ex obiecto significato est partim idem, partim diuersus, eo quod alter obiectum alterius, & aliud repræsentet; ac proinde ab eo ex obiecto inadequatè distinguatur, quæ enim inadequatè sunt distincta, hæc sunt partim eadem,

H 4 partim

partim diuersa. Hæc explicatio locum habet, non tantum quando analogia est proportionis, cuiusmodi est ea, quæ interuenit inter visum hominis, & prati, sed etiam ubi est attributionis: sanum enim, cum de homine dicitur, haud alium conceptum elicit, aut supponit, quam quo repræsentatur hominis sanitas inharere: cum verò de cæteris analogatis dicitur, ei respondet conceptus repræsentans tum illud prius, tum etiam aliquid amplius: perinde siquidem est, medicinam dici sanam, atque causare sanitatem in homine, ac facere vt ei inhareat: perinde etiam est, colorem dici sanum, atque hominis sanitatem significare. Porro autem huic sententiæ perspicue fauet B. Thomas 1. p. q. 13. art. 10. ubi hanc vocem, *Dem*, de Deo verò & falso analogice dicitur rationem proxime traditam docet; *manifestum est*, inquit, *quod alia & alia est significatio nominis, sed vna illarum significationum clauditur in significationibus aliarum: unde manifestum est quod analogice dicitur*. Cæterum animaduertendum est, vt sustineri possit hæc analogiæ expositio, identitatem ac diuersitatem vtriusque conceptus modò explicatam, eam esse debere, quæ respectu nominis analogici ex prima eius institutione per se & non per accidens se habeat; aliàs canis erit vox analogæ, intuitu latrabilis, & æquorei: siquidem duplex conceptus ei respondens est partim idem partim diuersus: idem, quatenus vterque fertur in animal; diuersus, quatenus in differentias animalis vtrique eam proprias contendit.

48

Tertia huius identitatis cum diuersitate coniunctæ explicatio, eaque satis verisimilis adici potest; quæ sic habet. Ratio nomini analogo accommodata bifariam accipi potest, specificatiue nimirum, & reduplicatiue: atque in primo sensu est diuersa, in secundo verò eadem; quare est partim eadem, partim diuersa. Quod in primo sensu sit diuersa, perspicuum est: nā & lætitia humana, & lætitia prati huic voci, *risus*, accommodatæ admodum sunt diuersæ: quod vero in secundo sensu sit eadē, constat: quia ratio nomini accommodata reduplicatiue sumpta est ipsa accommodatio, & impositio nominis: (nam perinde est rationem nomini accommodari, ac nomen rationi imponi) accommodatio autem & impositio huius voculæ, *risus*, est vna, & eadem, non diuersa, & multiplex, cum ex impositione hominum solam lætitiā humanā significet, & ad lætitiā prati significandam vsu tantum, & consuetudine sit translata. Confirmatur, & illustratur: ratio accommodata huic voci, *animal*, & est obiectiue vna eademque, vt perspicuum, & ipsa accommodatio etiam est eadem, cum in illa ratione vna, & abstracta non sit aliud, & aliud, in quod diuersa illa accommodatio, & impositio recidat: quamobrem eiusmodi ratio omnino eadem erit, & tam specificatiue, quam reduplicatiue. Ratio autem accommodata huic voci, *canis*, est diuersa, & obiectiue multiplex, vt certo certius, & ipsa accommodatio, & impositio est etiam diuersa, cum canis sydereō independentē ab æquoreo, & è contrario ea sit vox imposita, & accommodata: quapropter ratio substantiæ per eiusmodi nomen repræsentata, eive accommodata erit prorsus eadem, ac tum in sensu specificatiuo, tum etiam in eo qui reduplicatiue dici consuevit. Cæterum ratio huic voci, *risus*, accommodata est diuersa, & obiectiue multiplex, & accommodatio, seu impositio est eadem eò quod eiusmodi vocula vni tantum imposita sit, ad alterum verò translata; nomen ergò analogum mediat inter æquiuocum & vniuocū, & alterius identitatem, alterius diuersitatem participat.

Quarto, idem explicari potest, ac dici, rationem analogam esse diuersam, eo quod obiectiue multiplex sit, in quo cum ratione æquiuoca conuenit, & esse eandem, eo quod similis & proportionalis sit: similitudo enim, ac proportio teste Arist. 5. metaph. & alibi sæpè vnitas quædam, & identitas est. Exemplo rem declaro: Risus hominis, & risus prati obiectiue diuersi sunt, cum alter propriè, alter impropiè tales sint, quæ maior excogitari nequit me iudice diuersitas: similes autem, & proportionales sunt, quoniam, sicut se habet risus hominis ad hominem, ita se habet viror, seu risus prati ad pratum, & vterque proportionaliter rectam dispositionem intrinsecam exprimit; quamobrem ratio huic voci risus accommodata partim est eadem, partimque diuersa. Par conditio est sani respectu eius, quod causat, eiusque, quod recipit, & eius demum, quod significat sanitatem: cū enim subiectū, causa, & signum sanitatis longè diuersa sint, sanūque dicitur impropiè de medicamēto, & colore sanitatē causantibus, & significatibus, ac propriè de solo eius subiecto, nec mirū quando sanum est id solum, quod habet sanitatem, sicut album id, quod albedinem habet; tamen quemadmodum se habet subiectum sanitatis eam recipiendo, ita etiam signum, & causa eam significando, aut operando. Quem explicandi modum vocis ethymon confirmat; siquidem analogia Græcis idem significat, quod latinis proportio, & comparatio, ac similitudo, vt notat Cicero lib. de vniuersis. Porro diuersitas analogorum propria iis omnino intrinseca est, & similitudo omnino extrinseca, cum immediatè versetur inter proportionem, & ex eis mediatè dimanet in analogatā, quæ proportionem proportionum seruant. Nec obstat, quod etiam inter significata nominis æquiuoci reperiatur eiusmodi proportio, & quod, sicut se habet canis latrabilis ad rationem animalis, ita etiam se habeat canis æquoreus ad rationem animalis, nam hæc proportio inter æquiuocata per accidens est, nec in impositione nominis ad eam attenditur: secus vero se gerit ea, quæ visitur inter analogata: proinde ratio nomini analogo accommodata, & vi illius per se significata erit ex parte eadem, non verò ratio nomini æquiuoco subiecta, eiusque vi repræsentata: Quod autem ea proportio inter significata nominis vniuoci reperiatur, analogiam non arguit; eò quod non sit cum diuersitate coniuncta.

Denique idem facilius explicari potest, si omnis ratio analogæ ab analogatis suis abstrahi possit, vt abstrahi posse ostendimus inferius contra plerisque, aut certe complures auctores. Etenim huic voci, ens, ex. g. triplex conceptus obiectus respondet, videlicet ens reale, ens rationis, ens ab vtroque præcisum: & quilibet horum conceptuum est partim idem cum quouis alio, partimque ab eo diuersus: ergo ratio nomini analogo accommodata erit, partim eadem, partim diuersa: minor est in perspicuo: quoniam ratio entis abstracta à reali, & rationis distinguitur ab alterutro inadæquate, sicut animal ab homine, & equo; ac proinde cum vtroque est partim eadem, partim diuersa: rursus ens reale, & rationis cum conceptu illo abstracto, partim idem, partimque diuersum erit è conuerso: tandem ens reale est diuersum ab ente rationis, & è contrario, & est etiam idem alterutrum cum alio in tertio, quod abstractum, & vtrique conueniens repræsentatur entis vocabulo. Cæterum nomini vniuoco vnus solum conceptus obiectiuus, æquiuoco vero multiplex adæquate distinctus respondet; ac proinde identitas hæc cum diuersitate, & diuersitas

49

50

fitas cum identitate coniuncta analogorum erit propria, & æquiocis, ac vniuocis neutiquam communis. Corroboratur, & illustratur amplius: significata vocis analogæ, partim eodem conceptu formali, partim diuersis representantur; eodem conceptu, cum vnum à cæteris duobus abstrahitur; diuersio, cum alterum, prout distinctum ab altero concipitur: ergo ratio nomini analogo accommodata est, partim eadem, partim diuersa. Atqui significata nominis vniuoci vno, eodemque conceptu formali, & eius, quod est æquiocum multiplici, & omnino diuersio representatur.

51 Analoga, in analogata, & analogantia, participata, & participantia dissecari possunt, vt ex dictis superius liquet. Secundo, & communiter in analogia attributionis, & proportionis. Analogia attributionis est, qua plura eidem nomini accommodata ad terminum obiectiue vnum referuntur, siue attribuntur, qua ratione homo sanus, medicina sana, & color sanus dicit consuevit, facta scilicet relatione, & habito respectu ad eandem sanitatem, quam homo suscipit, medicina efficit, & color indicat. Analogia proportionis est, qua nomen significat proportionaliter plura, non vero attributa, & relata ad eundem terminum, vt risus respectu risus humani, & pratorum, qui sane ad eundem terminum strictè non referuntur: si enim ad aliquem maximè ad risum hominis: at risus pratorum ad hunc non refertur verè, & propriè, sed impropriè, & proportionaliter, nec etiam risus humanus verè ad eum refertur, cum nihil possit verè ad seipsum referri. Quamuis autem proportio iuxta vim Græci nominis superius à nobis insinuatam ex Cicerone, cui etiam consentit Fabius lib. 1. institut. cap. 6. August. in categoriis cap. 2. S. Thomas 1. p. q. 13. art. 5. & qu. 2. de verit. art. 11. communis sit omni analogiæ: cæterum egestas nominum fecit, vt ad secundam analogiæ speciem significandam, & à priori distinguendam applicaretur: Atque vita latinis est in vtu.

52 Aduersus definitionem analogorum obijcies, ea non distingui ab æquiocis, at eam distinctionem illorum definitio, & identitas cum diuersitate coniuncta à nobis multifariam explicata intendit: perperam ergo sunt definita. Quod ab æquiocis non distinguantur, suadebis: tum, quia Aristoteles hic adduxit in exemplum æquiocorum animal respectu veri, & effigati; quod tamen esse analogum comparatione eorum est certo certius; tum, quia A. elenchorum cap. 6. docet, ens esse æquiocum: at eius æquiocatio alia esse nequit, nisi quadam eius analogia: tum tertio, quia in præsentī nullam facit mentionem analogorum, ac tantum de vniuocis, & æquiocis quæstionem instituit, quod argumento esse potest eum sub æquiocis analogia fuisse complexum; atque hæc ad illa reuocasse.

53 Hæc propter analogia ab æquiocis distincta negant quidam recentiores, quibus fauet Auicenna apud Auerroem eo libro, qui inscribitur destructio destructionum disp. 7. dub. 5. Sed immerito, quæ enim hoc capite, quæ præcedenti disputata à nobis, ea latum inter vtraque discrimen conuincunt; dummodo propriæ, & strictæ vsurpentur æquiocæ, prout videlicet perinde sunt, atque ea, quorum ratio est omnino diuersa: Sin autem sumantur impropriè, ac prout sunt, quorum ratio est diuersa, siue sit ex parte eadem, siue secus; ita quidem ea comprehendere analogia haud est dubitandum. Hoc autem sensu dixit Aristoteles animal esse æquiocum intuitu veri & picti, hoc docuit ens esse æquiocum com-

paratione substantiæ, & accidentis; hoc analogia sub æquiocis comprehendit, & vna eademque opera vtraque explicuit. Atque totam hanc solutionem breui perstrinxit D. Thomas 1. p. q. 13. art. 10. ad 4. *animal de animalis vero, & de picto non dicitur pure æquiocè. Sed philosophus* (asserens æquiocationem animalis respectu vtriusque) *largo modo accipit æquiocæ, secundum quod includant in se analogæ; quia & ens, quod analogicè dicitur, aliquando dicitur æquiocè prædicari de diuersis prædicamentis.*

Obijcies secundo cum aliis aduersus definitionem analogorum, vtvt analogia sub æquiocis non comprehendantur saltem è conuerso æquiocæ aliqua comprehendere oportere sub analogis, atque ab his indistincta esse debere: hoc autem posterius non minus absurdum videtur, quam illud prius: Quod tamen sequatur, hac ratione probabis: æquiocæ, alia sunt à casu, & fortuitu, alia à consilio, vt superius vñum, vtque docent Simplicius, Boëtius & Amonius in præsentī, Auerroës in epitome log. cap. 2. Porphyrius interrog. 16. Conimbr. in prædicam. q. 1. a. 1. Auerla q. 15. log. sect. 1. Titelm. l. 2. c. 3. August. in categor. cap. 2. & Arist. ipse 1. ethicorum cap. 6. at æquiocæ à consilio non possunt non esse analogæ: hæc enim ita instituta sunt, vt vnum eorum prius, & independenter ab alio nomen participet, aliud vero posterius, & dependenter à priori, ac propter proportionem cum illo, aut quandam ad illud attributionem: risus siquidem hominis talis dicitur ex primæua vocis institutione, prout verò non dicitur ridere, nisi facta translatione vocis, & ob proportionem cum risu humano: homo similiter sanus appellatur primariò, medicus verò, & color secundario, & vi cuiusdam attributionis ad sanitatem hominis, vt supra declaratum est semel atque iterum. At hoc modo se habent æquiocæ à consilio v. g. Philippus primus Hispaniarum Rex ita dictus est primò & per se ac sine ordine ad alium priorem eius nominis: Cæteri vero sequentes propter similitudinem cum priori, aut per attributionem ad illum, atque vt significant eum, eiusque memoriam conseruent: huiusmodi ergo æquiocæ sunt analogæ. Rursus, nullum nomen videtur magis æquiocum quam canis, cuius propterea exemplo cum cæteris omnibus dialecticis ad æquiocationem explanandam supra sumus vsi: sed nomen canis est analogum: sicut enim propter similitudinem quandam, & proportionem quam habet viriditas prati cum risu ac lætitia hominis, ei nomen risus est impositum, adeoque illud analogice participat, ita etiam videtur nomen canis de sydere, & latrabili analogice dici quandoquidem est impositum syderi vi cuiusdam similitudinis cum cane latrabili, & quia instar illius mordet corpora nimio calore, eaque morbis affligat; nec non fortè quoniam illius celeritatem, cursumque per inane volans imitatur quodam modo. Ad quæ alludit Manilius lib. 1. Astronom. c. 4.

Subsequitur rapido contenta canicula cursu,

Quæ nullum terris violentius aduenit astrum.

Et inferius eodem lib. cap. 7. de istomet sydere, ac Zodiaci circulo per illud, aliæque gradiente ac in semetipsum reuertente

Perque pedes primos cernicem transit, & vrsæ,

Quam septem stelle primam iam sole remoto

Producunt, nigra præbent lumina nocti,

Et Geminis Cancrum dirimit stringique flagrantem

Ore canem.

Cæterum longè verius, ac probabilius est, æqui-

uoca

54

55

uoca omnia propriè sumpta nihil cum analogis habere commercij, & ab eis haud paruo interstitio diffita esse. Ad primam rationem contrariam dicendum est, æqui-uoca à consilio esse improprie æqui-uoca; quamobrem non esse absurdum, si sint analogia hæc enim à solis æqui-uocis strictè sumptis distincta volumus. Secundo dici potest, satis verisimilem esse sententiam eorum, qui apud Auerfam supra qu. 15. log. 1. docent, ne æqui-uoca à consilio confundenda esse cum analogis, propterea quod hæc fundamentū habeant in habitudine aliqua rerum ipsarum, earumque proportionem, aut attributionem, illa verò in affectu aliquo imponentis, veluti cum quis filium suum vocat Ioannem, aut quia ita vult Baptistam Christi honorari, colique, aut quia desiderat ita memoriam suam ad posteros transmittere.

56

Ad secundam rationem oppositam dicendum est, nomen canis duplicem habere significationem, alteram poetice, & vulgarem, à syderis, animalisque latrabilis proportionem ac similitudinem deriuatam: Poetæ enim, & cum eis vulgus delectatur valde metaphoris, translatisque verbis: aliam philosophicam, quantum animal latrabile, tum etiam sydus sine vlla altitsecus dependentia significat: Philosophi siquidem, cum agnoscant quantum sit perfectionis in eo sydere, quanta, & quam latè diffusa vis operandi, haud curant de proportionem, quam habet cum cane latrabili, ac proinde nullo illius respectu habito ita sydus nomine canis expriment, ac si nullum esset animal latrabile, nullave supradicti syderis cum eo proportio. Aliter, & fortasse magis ex vero, responderi potest, proportionem illam syderis, vnde dicti dies caniculares cum cane latrabili occasione præbuisse, vt vocetur vulgo canis: cæterum nomine canis, haudquaquam eam significari, sed solam formam essentialem eius syderis prout distinguitur à cane latrabili, habetque sua prædicata quidditatiua ab illius independentia, & dissimilia prorsus. At ex aduerso proportio illa, quam habet viriditas prati cum risu humano, significatur immediatè, ac per se hæc voce, *risu*, quoties pratum dicitur ridere; necnon etiā attributio illa medici, & coloris ad sanitatem hominis vocabulo sani, cum medicus, & color appellatur sanus: ex quibus fit, rationem substantiæ significatam nomine risus, ac sani esse partim eandem, partim diuersam, sicut ad analogiam oportet, secus verò rationem significatam nomine canis. Atque hinc etiam emergit alia ratio, quapropter æqui-uoca à consilio nō sint propriè loquendo analogia, vti superius statutū est, velut non minus probabile quā eius contrarium: licet enim respectus vnus analogati à consilio ad aliud occasionem præbuerit, vt vnus vulgo fortia-tur nomen alterius, vtque vnus homo v. g. vocetur Philippus, sicut alius se prior: cæterum respectus ille haud significatur nomine analogo vtrique communi, nec perinde est Philippus, qui nunc sceptrum tenet Hispaniarum, atque Rex, seu Monarcha conseruans memoriam aliorum eiusdem nominis, quamuis reuera eam ita conseruet: at perinde est risus prati ac eius viriditas, prout habens proportionem cum risu humano: & sanum medici & coloris iuxta est cum signo, aut causa sanitatis.

57

Confirmatur & declaratur superior doctrina. De ratione, & genio nominis analogi est, vt de vno analogato dicatur propriè, & de alio improprie, vtve forma per illud significata vni insit propriè & intrinsecè, & alteri improprie, & extrinsecè. Ita quod attinet ad analogiam proportionis omnes: quoad eam verò quæ dicitur attributionis, Fonsæca, Tolet. Masius, Iacob. Paucius, Auerfa, & alij complures.

Quin etiam B. Thomas 1. p. q. 16. art. 6. ita de vtraque analogia indiscriminatim sentit, & vtramque complectitur his verbis: *quando aliquid dicitur analogicè de multis, illud inuenitur secundum propriam rationem in vno eorum tantum, à quo alia denominantur.* Tum sic canis celestis est propriè canis, non minus, quam terrestris: ceddō enim aliud eius proprium nomen? cum tamen risus prati haud sit propriè risus, sed viror: & sanitas coloris, ac medici, haud sit propriè talis sed sola attributio ad sanitatem veram, & humanam: magis ergo est, vt nomen canis sit æqui-uocum, quam analogum. Si quis tamen contrarium verius esse contendat, idque ei largiamur vltro; nihil equidem exinde sequetur aduersus dicta: nec enim propterea timendum est, ne desint alia nomina strictè æqui-uoca, & ab analogis distincta, eiusmodi est gallus respectu galli gallinacei, & Galliarū accolæ: & similia non pauca. Atque hæc de analogis.

Porro denominatiua sunt, quæ ab aliquo nominis appellationem habent, solo differentia casu. Contra quam definitionem Aristotelicam, & communem obiici solet. Album est denominatiuum ab albedine sed ei non conuenit præfata definitio: ergo, &c. Minorem probant nonnulli primò: album ab albedine solo casu non differt, sicut album ab albo, in ablatiuo casu sumpto, diffidet; cum significet formam, & subiectum, quæ tamen non significantur per albedinem. Secundò alij: album, & albedo sunt in nominandi casu: ergo casu non differunt. Tertiò alij: album pro formali sumptum est albedo: ergo ab ea formaliter sumptum ne casu discriminatur. Quartò quidam alij, eandem probant minorem: album & albedo, si differrent casu, maximè, quia in eandem syllabam caderent, ac desinerent: at hæc ratio nulla est: aliàs musica adiectione sumpta, ac supponens pro femina eius artis perita, ab ipsamet arte substantiue sumpta neutiquam foret denominatiuum.

58

Rursus obiici conuenit aduersus eam definitionem illam nec conuenire denominatiuo reali, nec nominali, seu, quod perinde, nec rei concretæ, nec nomini concreto, aut si mauis, nec denominatiuo denominato, nec denominatiuo denominanti: nulli ergo definitio conuenit. Consequentia est perspicua. Probatur antecedens quoad primam partem: denominatiua realia, seu res concretæ casus non habent: ergo casu non differunt, ac per consequens nec solo casu, prout definitio exposcit. Quoad secundam partem probatur idem antecedens: *fortis* est denominatiuum à fortitudine: & tamen illud nomen, *fortis*, non deriuatur, nec appellationem habet à fortitudine, sed è conuerso fortitudo à datiuo, *forti*, aliqua ei adiectione facta. Insuper Aristoteles eodem tenore definit denominatiua, atque vniuoca, & æqui-uoca: sed definitum in definitione vniuocorum, & æqui-uocorum sunt non nomina, sed res in recto, prout nomina connotat, vt sponte sua perspicuum: similiter ergo de denominatiuis philosophandum. Præterea nomen nō appellatur, aut, quod instar est, nullam habet appellationem, sed sola res: ergo nomini concreto, seu denominatiuo denominanti ea definitio non conuenit.

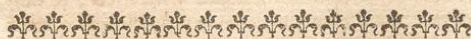
59

Cæterum hæc argumenta non vrgent admodum. Ad primum eorum respondeo, sermonem non esse Aristoteli de casu grammatico, de quo tamen prior obiectio tota procedit, sed de casu dialectico, quo forma aliqua super aliud cadit, illudque afficit, & ei quasi adiacet: qua ratione album proculdubio ab albedine casu diffidet: quoniam album importat albedinem subiecto inhaerentem, illudque afficientem; albedo autem ab inhaerentia præcindit: quocirca huiusmodi accidens ab omni subiecto etiam accidentario

60

dentario veluti liberatum, & nec materiae, nec etiam quantitati inexistens, neutiquam esset album, esset tamen albedo, vt certo certius.

61 Ad secundum respondeo, denominatiua realia, seu res concretas impraesentiarum definiri (vt contra non paucos Nominalium persuadet secunda pars secundae obiectionis, ac triplex ratio in ea breuiter insinuata) atqui eiusmodi denominatiua, seu concreta casu Dialectico ab abstractis differre. Deinde, tametsi de casu grammatico sermo esset, adhuc denominatiua realia tali casu differre possent ab abstractis: sicut enim vnura ab alio solo nomine differre dicitur, ens v. g. à gladio: non quod nomine constet, nomenve sit, cum non sit oratio, nec orationis pars, sed, quod nomine significetur: ita pariter denominatiua realia, seu res concretæ ab abstractis differre poterunt, solo casu: non quo constent, sed quo significantur. Sed de abstractis, & concretis (à quibus denominatiua vix differre arbitramur) plura tract. sequenti.

TRACTATUS III.

De aliis speciebus veritatis simplicis siue termini.

CAPVT I.

Terminus in communi ulterius quintupliciter diffecatur.

1 **I**N primis autem dissecari solet in concretum, & abstractum. Concretus est qui rem instar compositi significat: veluti homo, albus, nullus: qui termini exprimit totum quoddam ex humanitate, & substantia, ex subiecto & albedine ex nullitate, & re quæ nulla asseritur: abstractus est, qui rem instar partis significat: veluti humanitas, albedo, & nullitas; qui termini partem quandam hominis, albi, nullius, aut quasi partem significant prout talem. Quæ definitio colludit cum ea, quam tradunt Fons. lib. 1. cap. 23. & Cardinal. Toletus lib. 2. cap. 13.

2 Obiiciunt aduersus eam Recentiores: Deus est terminus concretus, sicut Deitas abstractus: nihilominus non significat compositum, propterea quod Deus ob infinitam simplicitatem ac perfectionem suam ab omni compositione sit alienus. Confirmant primo, quoniam corpus simplex, possibile saltem est: at est terminus concretus: hic ergo compositum non significat. Confirmant secundo, humanitas significat essentiam hominis adæquatè sumptam: at ea constat corpore & anima; humanitas igitur significat, rem compositam; cum tamen neutiquam sit terminus concretus, sed abstractus.

Respondeo, Deus ex substantia diuina virtualiter intrinsecè componitur. Deinde saltem ratione nostra, seu virtualiter extrinsecè componitur ex duabus formalitatibus, quarum penes alteram cum substantia creata, & penes alteram cum natura creata conuenit; hæc autem compositio, cum sit præcisè secundum quid talis, sicut & illa prior, inde est vt neutra in Deo imperfectionem arguat vllam. Demum est Deus tum virtualiter intrinsecè, tum

etiam virtualiter extrinsecè sit indistinctus & simplex: tamen ea vox eum per modum compositi significat: haud secus atque eum concipimus velut corporeum, quin re aut ratione, corporeus sit? Ex quo ad primam confirmationem liquet. Ad secundam ferè eodem modo respondeo: aliud est significare rem compositam, aliud eam significare per modum compositi: etenim in eodè conceptu reperitur interdum ratio partis, & totius, & voce aliqua exprimi potest magis ratio partis, quam totius: proinde ea vox, *humanitas*, est terminus abstractus, non concretus, qualicet compositum ac totum quoddam exprimat, magis tamen in eo rationem partis quam totius exprimit; & ita compositum non per modum compositi, sed partis significat. Sic vox, *rationale*, in homine magis vim discursuam quam sensitiuam exprimit, quamquam vtramque quodammodo indiget.

In hac diuisione animaduertendum est, concreta alia esse substantialia, cuiusmodi sunt homo, Angelus; alia accidentalialia, vt albus, niger; alia realia, vt quodlibet horum; alia rationis solius, qualia sunt composita ex genere & differentia: alia demum merè vocalia, veluti ens respectu entitatis, res respectu realitatis.

Præterea diuidi solet terminus in connotatiuum, & absolutum: absolutus est, qui significat rem instar per se stantis, vt homo; connotatiuus est, qui eam significat per modum alteri adiacentis, vt albus. Obiicies primo contra vtramque definitionem: homo significat humanitatem supposito adiacentem, & non per se stantem, & tamen est terminus absolutus, non connotatiuus. Secundo vbicatio, duratio, albedo, & similes notiones significant rem alteri adiacentem, videlicet formam accidentalem, de cuius conceptu est accidere, seu adiacere, nihilominus non sunt termini connotatiui: demum negatio, carentia priuatio, non significant rem, ac proinde nec rem per se stantem, cum tamen termini absoluti censeantur.

Ad primum, & secundum argumentum respondeo: aliud est significare rem alteri adiacentem, aliud rem per modum alteri adiacentis: siue quod iuxta est, longe diuersa sunt, significare rem alteri adiacentem ex parte obiecti, & eam significare ex parte modi: sicut diuersa sunt, cognoscere animal ex parte obiecti, quod sit secundum aliquos per actum re pondentem huic voci, rationale, & illud cognoscere ex parte modi, quod neutiquam sit eo actu, vti paulò supra in simili dictum: notiones ergo adductæ in prima, & secunda obiectione priori modo significant, non posteriori, posterior autem significatio est propria termini connotatiui, & ideo ex notiones ita sunt termini absoluti, vt significationem propriam, & genuinam termini connotatiui minime sortiantur. Ad tertium argumentum respondeo, non in definitione termini absoluti, & etiam connotatiui latè sumi, qua ratione non entia complectitur.

Ex dictis colligitur primo, omnia nomina substantiua, etiam ea Pater, Dominus, Rex, & similia esse terminos absolutos; in quo ferme solus Fonsca lib. 1. cap. 24. dissentit. Constat secundo, omnia nomina adiectiua prout talia esse terminos connotatiuos, id quod est, & ex ethymo vocis, & nostra definitione, & communi consensu perspicuum. Constat tertio contra nonnullos recentiores, adiectiua neutraliter & substantiue supra esse terminos absolutos, siquidè à connotatione & adiectione omni absoluta sūt, alias adiectiue sumeretur, cōtra quæ supponitur. Constat

7 Constat quartò, terminum absolutum malè definitum à Villalpando lib. 1. cap. 5. eum qui non sumit denominationem ab alio : tum quia definitio conceptibus positiuis compingi, si potest debet : tum quia homo est terminus absolutus, cum tamen ab humanitate denominationem sumat. Constat quintò, non melius à Soto cap. 10. lect. 1. terminum absolutum definitum esse, eum qui prater suum materiale nihil aliud adiacere, vel non adiacere significat : quia perperam omni termino absoluto materiale attribuit, cum Deus, & Angelus eo careant : ceterum ita ea definitio explicari potest, vt eadem sit cum nostra, & ita solo obscuritatis vitio laborat : Constat sextò, perperam etiam definitum ab Hurtado disp. 1. sum. lect. 9. terminum absolutum, eum qui se solo est perfectè significatiuus, siquidem se solo significat omne id, ad quod significandum ab hominibus impositum est, quo pacto agens illud perfectè agit, quod producit totum effectum, ad quem producendum ab authore naturæ destinatur : secundò, quoniam ideo albus iuxta ipsum non est perfectè significatiuus, quia eo nomine audito hæret auscultans, nec quiescit, donec an sit Petrus, an Paulus, aut alter comperiat : aut audita hac voce homo idem vsu venit, & audiens, quis sit in particulari, anxius explorat : homo igitur in hoc sensu non est perfectè significatiuus, cum tamen sit terminus absolutus.

Insuper diuidi conuenit terminus in categorematicum, & syncategorematicum ; ille est, qui prædicationem se solo in recto claudere potest, vt homo, albus, quorum alteruter in propositione, vel subiectum, vel certè prædicatum directum esse potest : hic est, qui aliter in propositione collocari postulat, vt omnis, nullus, quorum neuter in propositione subiici aut prædicari directè se solo potest ; quibus adde vnionem aliasque particulas orationis videlicet aduerbia, coniunctiones, interiectiones, & similia. Hæc definitio vtriusque termini cum vocum ethymo belè colludit ; nam categoria, latine prædicatio est, quare terminus syncategorematicus sonat eum, qui simul cum alio extremo directo in prædicatione collocatur, & categorematicus, qui sine alterius adminiculo in prædicatione directè ponitur : Item duplex ea definitio colludit etiam cum duabus à B. Thoma 1. part. quæst. 3. art. 3. traditis dicitur autem (inquit ille) dictio categorematica, quæ absolute ponit rem significatam circa aliquod suppositum, vt albus circa hominem, cum dicitur homo albus, & paulò infra, dictio verò syncategorematica dicitur, quæ importat ordinem prædicari ad subiectum, sicut hæc dictio omnis, vel nullus. Ecquid autem est ponere rem significatam circa aliquod suppositum, nisi rem aliquam exprimere, quæ de alia possit se sola prædicari directè, aut quæ se sola possit alteri in propositione directè subiici : ecquid etiam est importare ordinem prædicari ad subiectum, nisi id dumtaxat repræsentare, quod se solo nequeat esse directè prædicatum, aut subiectum propositionis, sed potius modus quidam & ordo vnus ad aliud. Huc etiam recidunt definitiones Soti 1. part. introduct. cap. 8. notab. 1. & fermè Toleti lib. 1. cap. 12. iuxta quos terminus categorematicus est, qui significat aliquid, vel aliqua ; & syncategorematicus, qui significat solum aliquod.

8 Obiicies primò, hæc vox syncategorematicus est terminus syncategorematicus, vt perspicuum videtur : at se sola propositionem directè claudit, vt cernere est in hac, aliquis terminus est syncategorematicus. Respondeo distincta maiori : est terminus

syncategorematicus in actu signato, non verò in actu exercito, sicut hæc vox, signum naturale, in actu signato, est signum naturale, cum tamen in actu exercito sit signum arbitrium, & quod aiunt, ad placitum. Obiicies secundò ex P. Hurtado disp. 1. lect. 10. omnia nomina substantiua sunt categorematica, & adiectiua syncategoremata : at iuxta nostram definitionem etiam adiectiua sunt categorematica ; ergo vitiosa. Maior, quæ sola probationis indiga est, hunc in modum suadetur : syncategorematicus idem est, ac consignificatiuus teste Calepino, Nebrissenf, & aliis : sed consignificare omnibus adiectiuis commune est, nimirum quæ simul cum substantiuis significant, eisque adiacent. Respondeo, omnia nomina adiectiua syncategoremata non sunt : tum quia omnes logici syncategoremata aliter usurpari nt, vt ipse, quo cum disputo, fatetur : at in vsu vocum communis consuetudo potissimè spectanda : tum quia syncategorema est consignificatiuum, & categorema se solo significatiuum, vt vltro damus : sed nomina adiectiua per se significatiua sunt dialecticè, & non præcisè simul cum alio, cum in propositione queant per se & sine adminiculo alterius prædicari, vt constat in hac homo est albus : tum tertio, quia eadem vox eodemque terminata modo, nequit esse iam nomen substantiuum, iam adiectiuum : at eadem vox potest esse interdum categorema, interdum syncategorema vt colligitur ex D. Thoma supra 1. part. quæst. 13. art. 3. & cernere est in hac voce solus, quæ in ista propositione, Deus est solus, categorema est, in hac verò, Deus solus est æternus, syncategorema est, & ob id prior propositio est falsa, secus vero posterior.

9 Obiicies tertio, ex eodem citata disp. 1. lect. 10. hæc pronomina omnis, nullum, aliquis, & similia, syncategoremata sunt, & tamen possunt se solis propositionem directè claudere, & eius integrum prædicatum esse, vt videre est in his ; homo confusus cognitus est aliquis ; carentia omnis rei est nullus, aut nullum ; Deus & creatura sunt omnia. Respondeo, in prima propositione subauditur homo : in secunda, ens : aliàs falsa esset, quod inde constat, quia si dicas carentia est nullum ens, aut etiam non ens, propositionem falsam haud dubiè proferes : subintelligitur ergo præcisè ens, secluso quidem non ente : eadem ratione coniungi potest in tertia subaudiri ens, aut quid eiusmodi sumptum in plurali. Quocirca nullum eorum pronominum interius, siue in mente est se solo prædicatum vllius propositionis, esto exterius, & in voce tale sit, quod solum adducta exempla persuadent.

10 Obiicies quartò, ex Arriaga disp. 1. lect. 4. nomina substantiua, quæ omnium confessione sunt categorematica, possunt in propositione directè subiici, & prædicari : pronomina vero illa, omnis, nullus, &c. quæ iuxta omnes sunt syncategoremata, nec possunt directè subiici, nec prædicari : at nomina adiectiua media sunt inter hæc & illa, siquidem subiici nequeunt, prædicari possunt, vtique se solis : erunt igitur partim categorematica, & partim syncategorematica, ac proinde perperam diuiditur terminus in categorematicum, & syncategorematicum, cum vltèrius in vtrinque medium, & penes aliquid cum altervtro similem diuidi eum oporteret. Respondeo, nomina adiectiua media quidem sunt inter substantiua & pronomina, verum nomina substantiua sola non sunt categorematica, vt apertè probatum est paulo superius : vnde nomina adiectiua inter categorematica, & syncategoremata non mediant, vt obiectio contendit. Itaque syncategorema, quodcumque sit, nega

negationem quandam virtualiter includit, quæ velut malignantis naturæ illud à ratione subiecti & prædicati in recto excludit: nomen autem adiectiuium saltem prædicatum directum se solo esse valet, quamvis non subiectum, atque aded syncategorema esse non sustinet. Vtriusque signum est, quod prolata hac propositione, *albus est homo*, particula, *albus*, censetur esse prædicatum, non subiectum, quia non hoc sed illud esse potest, nullo alio in mente subintellecto: Cæterum prolata hac propositione, *aliquis est homo*, particula, *aliquis*, à nemine censetur rationem prædicati obtinere in mente interiusvè, aut ea propositio huic æquipollere, *homo est aliquis* sicut illa prior æquipollet huic, *homo est albus*, quia nimirum *aliquis* est terminus syncategorematicus, adeoque nequit vnquam esse se solo in intellectu nostro subiectum, aut prædicatum, sed semper in consortio alterius, quod etsi taceatur exterius, tamen intus necessariò subauditur: cum ergo alio subaudito possit esse ex æquo seu subiectum, seu prædicatum, non est quamobrem subiectum non remaneat vti voces externæ præferunt, sonantque.

11 Ultimò obijciat; in hac propositione *nullum est animal, quod non vivat*, particula illa, *nullum*, subiicitur se solo, & tamen est syncategorema: quod etiam visere est in hac prædicatione, *nullus est Deus non trinus*. Respondeo, in nostra propositione adductum syncategorema se solo subiici: nam prima æquipollet huic in mente, *nullum animal est non vivens*; secunda huic, *nullus Deus est non trinus*.

12 Ex his quæ huc vsque differuimus, perspicue colligitur, tres divisiones termini proximè positas affines quidem esse, cæterum inuicem discrepare, quæ in re hallucinatus est, quantum arbitror, P. Hurt. disp. 10. sum. sect. 10. vbi duas posteriores confundit & Mag. Sotus lib. 1. sum. cap. 1. not. 3. vbi primam & secundam haud distinguit; siquidem terminus categorematicus significat omnia nomina substantiua, & adiectiua, vt homo, albus: terminus absolutus tantum substantiua omnia, vt homo, albedo: terminus abstractus tantum aliqua substantiua, vt albedo, humanitas: quare terminus categorematicus est superior absoluto, & absolutus abstracto, quia nullus terminus est absolutus, qui non sit categorematicus, & nullus abstractus, qui non sit absolutus; cum tamen è conuerso plures termini sint categorematici, qui non sint absoluti, & plures absoluti, qui non sint abstracti: quo pacto, animal v.g. est superius homine, eo quod nullus homo non sit animal, non tamen è conuerso.

13 Idem ordo superioris & inferioris, sed tamen inuersus, reperitur inter tria reliqua membra diuidentia præmissis opposita: nam terminus concretus, nomina substantiua, & etiam adiectiua complectitur, vt homo, albus: connotatiuus sola nomina adiectiua, vt albus, tiber: syncategorematicus sola pronomina adiectiua, & similes particulas, vt omnis, nullus: vn de terminus concretus est superior connotatiuo, & connotatiuus syncategorematico: quocirca iure merito in idem caput has tres divisiones coniecimus, vt earum differentia, conuenientia, & ordo, per iuxta-positionem melius appareat.

14 Recta quoque doctrinæ methodus postulat, vt hic etiam breuiter discutatur celebris illa diuisio termini in rectum, & obliquum. Illud dicitur importari in recto, quod nominandi casu, qui rectus est, repræsentatur: in obliquo vero, quod cæteris casibus significatur. Non me latet aliquos recentiores censere, illud in recto importari, quod cognitione directiua amoris, aut odij seu vi cuius res amari, aut odio

haberi possit, repræsentatur, & importari in obliquo, quidquid secus repræsentatur. Hæc tamen doctrina mihi non placet; primo quia sentio belluina rem velut appetibilem repræsentat: at illam nec in recto, nec in obliquo exprimit, cum belluæ omnis dearticulationis rectæ, & obliquæ sint incapaces: secundo, quoniam hic actus, *imago diuina bonitatis*, summam & infinitam bonitatem verè repræsentat; cur ergo ad eius amorem dirigere nequeat, quantumvis eam in obliquo repræsentet: tertio, quia repræsentari in obliquo est indirectè cognosci, & repræsentari in recto est directè cognosci: at indirecta cognitio qua aliquid in alio cognoscitur amorem, & odium regulat aliàs beati non possent creaturas in Deo cognitæ amare; ergo etiam indirecta cognitio quæ casui indirecto, & obliquo respondet, amorem & odium regulare poterit. Quartò, quoniam fieri aliquando potest, & solet, vt cognitio rem in obliquo repræsentans clarior sit, atque perspicacior, ea quæ illius bonitatem in recto exprimit vt si asseras, *pater amicus est mihi ignotus*; ita enim si res habeat veluti asseritur, bonitas obliquè repræsentata clarius, & dilucidius apparet, quam bonitas in recto cognita: hæc ergo si amorem excitat, à fortiori illa. Quinto tandem: verbum eandem habet vim elicitiuam amoris, & odij per quodcumque tempus sit coniugatum, & siue ponatur in præteriti, à quo eius incipit coniugatio, siue in præteriti, siue in futuro: quocirca vt bona, aut mala præsentia nos delectant, vel angunt, sic etiam præterita nobis placent, aut displicent, sic & futura timemus, aut speramus: similiter ergo nomen, seu ponatur in recto, à quo eius incipit declinatio, siue in aliquo obliquo, eadem tamen vi affectum amoris aut odij accendit. Alij censent, id importari in recto, quod ex vi cognitionis quam terminat subiectum, & prædicatum propositionis esse potest; in obliquo verò, quod nec subiici potest, nec prædicari. Cæterum supra tract. 2. cap. 1. n. 10. satis probatum manet, casus obliquos subiici & prædicari in consortio rectorum: quo hic sentiendi modus corrui.

15 Tandem diduci solet, terminus in specificatiuè, & reduplicatiuè: hic exprimitur huiusmodi particulis, prout, inquantum, vt, quatenus, & similibus; ille vero, quauis voce ab eiusmodi particulis absoluta: hic significat non tantum quod res ita se habeat, sed quod penes eam sit causa & ratio, cur ita se habeat: ille vero effectum, non vero causam: exemplum huius sit; *album in quantum album immediatè dissipat visum*: exemplum illius; *album immediatè disgregat visum*: nam in priori propositione album sumitur reduplicatiuè, in posteriori verò specificatiuè. Quod autem ait P. Hurt. initio log. §. 2. eas particulas recidere in has, *formaliter ac materialiter*, mihi omnino haud placet: tum quia, in hac propositione *album in quantum album est compositum ex subiecto & albedine*, album non magis sumitur formaliter quam materialiter, imò vtroque modo: at sumitur potius reduplicatiuè, quam specificatiuè: tum etiam, quia accipi reduplicatiuè, siue formaliter iuxta ipsum est prædicatum conuenire subiecto ratione alicuius formæ, & quod ita conueniat denotari: hoc autem est falsum, quoniam in hac propositione, *materia prima quatenus talis est substantia*, materia sumitur reduplicatiuè, & tamen nihil denotatur ei conuenire ratione alicuius formæ, sed potius ratione, sui prout omnem formam natura anteuerit: fortassis tamen Pater Hurt. nomine formæ solam intelligit causam, aut rationem, cur ita sit aliquid, quamuis exemplum, quo vtitur, albedinis de vera forma,

ma, actiue in subiecto recepto, eum loqui indicet.

CAPVT II.

Quid qualibet concreta importent, & quo pacto?

16 **Q**uod attinet ad concreta accidentalía, siue intrinseca, siue extrinseca, vt v.g. album, nigrum, genus, speciem &c. ea quidem importare semper in recto subiectum & in obliquo formam, docent Aureol. in 1. dist. 4. q. 1. art. 4. Auicenna 2. p. log. cap. de proprio Hurt. disp. 6. de an. f. 4. §. 38. & disp. 9. met. sect. 3. num. 28. Arriaga disp. 1. sum. f. 9. num. 262. & 66. Idem tradunt Fonseca lib. 5. met. cap. 7. q. 5. sect. 4. & Sotus q. vnic. de gen. art. 2. quibus in locis ambo, tametsi concreta accidentalía pro formali, adeoque magis principaliter censeant significari, ac nominari penes formam, quam penes subiectum; cæterum eorum nomina pro hoc supponere non pro illa, seu, quod perinde est, hoc non verò formam esse, id de quo dicitur quodlibet concretum, & quod dicitur dicto omni conc. eo, ac per consequens subiectum solummodò importari ab eis in recto adassentunt. In eadem sententia est Capreolus in 1. sent. dist. 4. art. 1. ad 2. his verbis, *Licet album, & albedo idem significant, tamen album copulat subiectum; significat enim albedinem in concretionem ad illud, & subiectum dicit in recto, & ideo supponit pro illo, & non pro albedine, albedo autem significat eandem formam sine tali concretionem, sed per modum substantia, vt dictum fuit supra, & ideo album non predicatur de albedine, nec e contra.*

17 Cæterum concreta accidentalía, quæ eacunque sint importare semper in recto formam, & non nisi in obliquo subiectum, aliquorum est sententia: quæ etiam tribui solet Caietano, Scoto, & asseclis: At vero eiusmodi concreta aliquando importare in recto solam formam, aliquando subiectum censent alij, quos suppressis nominibus refert supra Hurtadus disp. 6. de an. sect. 4. idem etiam innuit Auerſa q. 23. log. sect. 3. §. *addi potest.* Ita de concretis accidentalibus specificatiue, & absolute sumptis alij, alique authores: ea autem reduplicatiue sumpta importare in recto formam solam docent plerique: at subiectum simul, & formam quamuis pauci, sed tamen aliqui.

18 Rursus quod attinet ad significationem nominum, concreta accidentalía, quatenus talia, significari magis principaliter penes formam, & minus principaliter, solumque insinuatitè penes subiectum, docent Auerroës lib. 5. met. comment. 14. Alexander Alensis ibidem, Albertus Magnus etiam lib. 5. met. tract. 1. cap. 11. Capreolus supra in 1. dist. 4. q. 1. & 2. Durandus in 1. dist. 34. q. 2. Gregorius in primum dist. 8. q. 2. art. 4. Item B. Thom. lib. 5. met. lect. 9. his verbis, *nec est verum quod Auicenna dicit, quod predicata, quæ sunt in generibus accidentis principaliter significant substantiam, & posterius accidens, sicut hoc quod dico album, vel musicum: nam album vt in predicamentis dicitur, solam qualitatem significat, & significat autem hoc nomen album subiectum ex consequenti, in quantum significat albedinem per modum accidentis, unde oportet quod ex consequenti includat in sui ratione subiectum; nam accidentis esse est inesse, albedo enim etsi significat accidens, non tamen per modum accidentis, sed per modum substantia, unde nullo modo significat substantiam, si autem*

principaliter significaret subiectum, tunc predicata accidentalía non ponerentur à philosopho sub ente secundum se, sed sub ente secundum accidens: nam hoc rorum, quod est homo albus, est ens secundum accidens. B. Thomam Caietanum, & eius factionis authores alij communiter sequuntur. Sed Auicenna, Hurt. & Aureol. locis citatis malunt, concreta accidentalía importare subiectum velut magis principale significatum, & formam velut minus principale: Alij autem indicant, vtrumque ex æquo significari, & neutrum eatenus alteri anteferendum. At Fonseca relato illo cap. 7. lib. 5. metaph. quæst. 5. sect. 4. distinguit inter concreta accidentalía arte facta, & ea quæ sunt naturalia: atque hæc docet principaliter significari penes formam, quam penes subiectum, illa vero quoad vtrumque ex æquo, & formaliter, neutrumque insinuatitè, & secundaria ratione.

Denique, quod spectat ad rationem intrinsecam vel extrinsecam cuiuslibet concreti accidentalis; plerique authores significant, omne concretum accidentale importare intrinsecè, ac per identitatem realem tam formam, quam subiectum; Cæterum Rubius in prædicam. cap. 4. q. 2. à num. 15. tradit bifariam sumi posse, & solere concretum accidentale: primò, prout est vnum per accidens, & ex rebus ad diuersa spectantibus prædicamenta coalescens, & ita importare formam; & subiectum v.g. albedinem & parietem, intrinsecè quidem, & per identitatem veram: secundo prout est vnum per se, vniùque duntaxat prædicamenti, & sic importare intrinsecè & identicè solam formam accidentalem, eiusque vnionem cum subiecto, hoc vero tantum extrinsecè, & connotatiue, ac velut quid ab eo realiter adæquatè distinctum.

Hæc authorum sententiæ de concreto accidentalí. Quod autem attinet ad concretum substantiale, quale v.g. correspondet huic voci, *homo*, aliqui, in quibus P. Arriaga disp. 2. summul. sect. 9. docent, in suppositis purè creatis inuolui solam naturam in recto, & subsistentiam in obliquo; at in Christo modò subsistentiam inuolui in recto, & naturam in obliquo, interdum etiam vice versa, hanc in recto, & illam in obliquo. Alij verò, inter quos P. Vasq. 1. part. disp. 130. cap. 3. num. 3. putant concreta substantialia his respondentia nominibus, Deus, homo, quidam homo, importare in recto solam naturam, & in obliquo subsistentiam: è contrario verò se habere concreta his subiecta vocibus, Petrus, Paulus, Persona, Pater æternus, eius Filius, aut Spiritus sanctus. Sed alij ex quibus videtur esse Auerſa quæst. 23. log. sect. 3. existimant omnia concreta substantialia, importare in recto seu directè tam naturam, quam subsistentiam.

Porro quod spectat ad significationem nominum, concreta substantialia expressius, & distinctius, adeoque magis principaliter significari quoad naturam, si sint his subiecta vocabulis, homo, Deus, hic homo, aliisque id genus: sin autem istis, persona, suppositum, Pater æternus, Filius, &c. quoad solam subsistentiam ita significari, tuentur Vasquez & Auerſa locis citatis, ac cæteri fermè Authores: dixi, *fermè*; quoniam aliqui Thomistæ cum Capreolo in 1. dist. 4. q. 1. art. 1. conclus. 5. docent omne concretum substantiale significari principaliter, & distinctè quoad solam naturam, nec nisi secundariò & implicite quoad subsistentiam. Tandem Scolastici quos viderim, ferè omnes in ea sunt sententia, vt putent concretum omne substantiale importare intrinsecè, & identicè tam naturam, quam subsistentiam, & neutram extrinsecè, ac tantum connotatiue.

CAP.

C A P V T III.

Quid nobis inter tot authorum placita videatur probabilium.

22 **A**ssero primo: concreta accidentalia siue intrinseca, siue extrinseca, specificatiue sumpta, quandoque subiectum in recto, & formam in obliquo, quandoque è contrario formam in recto, & subiectum in obliquo; interdum etiam ex æquo subiectum & formam in recto, & interdum in obliquo vtrumque important. Probatur assertio penes primam eius partem: quia hæc propositio vera est, *album est dulce*: sed hæc propositio, *albedo subiecti est dulcedo illius*, aut hæc, *albedo & subiectum est dulcedo* neutiquam esse possunt veræ: album ergo in priori propositione, qua specificatiue sumitur, albedinem in recto nec ex parte nec ex toto importat; alioqui prior illa propositio sequentibus æquipolleret, & omnes tres falsæ essent. Probatur assertio quoad secundam eius partem: quoniam hæc propositio, *album immediate disgregat visum*, vera est, album ergo, quatenus in ea sumitur, neutiquam dicit in recto subiectum, aliàs esset falsa, cum subiectum nequeat immediate visum dissipare. Item hæc propositio est vera, *album distinguitur formaliter à dulci*; at non nisi quia in mente æquualet huic, *forma albi distinguitur à forma dulcis*: sicut ergo in hac posteriori album infert in recto solam formam, ita & in illa priori, à qua nequaquam est distincta posterior, si non quod sonat exterius, spectes, sed magis quod intus representatur. Rursus, subiectum & prædicatum propositionis sunt concreta accidentalia ex obiecto quod subiicitur, & prædicatur, & forma intentionali, siue cognitione merito cuius ei conuenit subiici, ac prædicari: sed subiectum & prædicatum aliquando important in recto solam formam, siue cognitionem, cum forma intentionalis, siue cognitio quatenus talis subiectum, & prædicatum iuxta plerumque dialecticos strictissime dici consueuerit; quod si qui relationem aliquam fictitiam ex nostra cognitione refluam malint esse subiectum aut prædicatum formale, reddit idem argumentum, vt expendenti constabit. Probatur eadem assertio quoad tertiam partem: nam hæc propositio, *album est compositum quoddam ex substantia, & accidenti*, est vera; at interior & in mente nostra est eadem cum hac, *albedo & subiectum inuicem unita sunt compositum quoddam ex substantia, & accidenti*: quidni enim? sicut ergo prior terminus huius posterioris propositionis importat in recto tam formam, quam subiectum, ita similiter & prior terminus illius prioris propositionis, videlicet album. Deinde hæc præpositio, *album partim est idem cum dulci, partim ab eo distinctum*, verissima est; ergo quia album importat in recto subiectum suum, quod est idem cum subiecto dulcedinis, nec non albedinem, quæ scilicet sola distinguitur à dulci penes eius formam. Iam suadetur postrema assertionis nostræ pars hac propositione modali; *hominem esse album est possibile*, vbi album tam subiectum, quam albedinem in obliquo haud dubie inuehit.

23 **A**ssero secundo, concreta accidentalia, siue intrinseca, siue extrinseca, reduplicatiue sumpta, modo solam formam, modo subiectum solum in recto includunt, nonnunquam etiam vtrumque in recto,

P. Lyncei Philosophie Tom. I.

nonnunquam vtrumque in obliquo. Probatur assertio quoad primam & secundam partem, quoniam hæc propositio reduplicatiua, *album in quantum album disgregat visum*, plane vera est: at vera esse non posset, si album, quatenus in ea sumitur, inuolueret in recto subiectum, id enim enim esset subiectum in quantum tale disgregare visum, siue esse rationem disgregandi visum, quod nequit non esse falsum: album ergo, prout ei redPLICATIONI subest, non subiectum, adedque solam formam in recto importat. Rursus hæc propositio, *obiectum in quantum obiectum directe terminat cognitionem*, verissima est: falsa autem esset, si obiectum importaret in recto cognitionem, cum hæc nequeat se ipsam directe terminare, imo ne reflexe iuxta non paucos. Idem clarius cernere est in hac propositione de Deo prolata, *obiectum primum visionis beatifica prout tale est simpliciter infinitum*: quæ quidem vera est, cum nihil aliud reipia adstruat, quam Deum, vt simpliciter & in omni genere infinitum, visioni beatifica obici, ab eaque representari: at vera non esset, si visio importaretur in recto, quippe quæ tantum est infinita secundum quid, & in aliquo genere.

Tertia eiusdem assertionis pars suadetur, hunc in modum: hæc propositio, *album in quantum album est compositum quoddam*, vera est; at vera non esset, si album in quantum album esset intrinsecè, & essentialiter, vel sola albedo, vel solum subiectum: ergo est vtrumque intrinsecè, & quidditatiue: quidni ergo in recto: nam imprimis, si est vtrumque, id est albedo, & subiectum, sane vtrumque in recto de eo prædicatur, ergo & prout est subiectum & huic voci album in quantum respondet etiam poterit vtrumque in recto includere: deinde album specificatiue sumptum vtramque partem intrinsecè, & essentialiter includit, ita etiam in recto: similiter ergo reduplicatiue sumptum, vt prior modo, sic etiam posteriori vtramque complectetur: præterea autores relati cap. præcedenti, ac negantes album v. g. reduplicatiue sumptum aliud quidpiam importare in recto præter solam albedinem, docent etiam hanc tantum, non verò subiectum esse intrinsecè, & essentialiter album in quantum album, & redPLICATIONEM cadere supra solam formam, & nullo modo supra id in quo recipitur: quapropter, nisi fallor, satis efficaciter impugnari manent argumento proximè facto. Cuius vis amplius ita declaratur, & confirmatur: album in quantum album, si esset sola albedo, concretum in quantum concretum esset abstractum, & compositum in quantum compositum esset quid simplex, quorum tamen alterutrum est plane ridiculum. Denique eiusdem assertionis postrema pars probatur hac propositione modali, *album in quantum album reduplicatiue sumi necesse est*; vbi vtramque albi partem redPLICATIONI subiectam in obliquo id est in accusandi casu sumptam, quis non videat?

Superiores assertiones quoad singulas earum partes hæcenus probatæ, vnà modò corroborantur, & illustrantur: v. g. albū inuoluit subiectum, & albedinem à parte rei, & neutrum in recto, aut in obliquo: nec enim nisi beneficio intellectus ea alterutro modo importare potest; opus siquidem intellectus est conceptum rei talem esse, vt nominandi casui, aut alij respondeat: at in eo conceptu situm est, aliquid dici in recto, aut in obliquo: tum sic, album igitur modò subiectum, modò formam, modò vtrumque, & modo neutrum in recto poterit importare: probo consequentiam, quia dici in recto tam est de-

1 2 nomina

nominatio extrinseca quam cognosci : sicut ergo intellectus solum subiectum sine forma , aut hanc sine illo , aut neutrum , vel utrumque potest , ac solet cognoscere , ita similiter alterutrum sine alio , aut ambo simul , aut neutrum in recto inuehit , prout nimirum res tulerit . Ad hoc , intellectus reduplicare potest supra omne id , quod concretum accidentale inuoluit , eo modo quo id inuoluit ; atqui omnes , & singulas partes nunc in recto , nunc in obliquo , & in utroque , aut etiam in neutro importat ; quouis ergo modo supra illas intellectus reduplicare potest , sicut ei integrum est , quolibet illas modo cognoscere , ac proinde concretum accidentale reduplicatiue sumptum &c.

26 Afferro tertio : nomina accidentium naturalium concreta , videlicet album , nigrum , dulce , amarum , & similia magis principaliter significant formam , quam subiectum : suadetur assertio , quoniam significare est exprimere , eiusmodi autem nomina magis exprimunt formam quam subiectum , ut per se patet ; audita namque hac voce , *album* , in albedinis notitiâ illicò deuenimus , ignari prorsus quodnam sit eius subiectum , an scilicet homo , vel equus , vel paries , aliudve quidpiam . Secundò , quoniam ea nomina non significant subiectum , nisi ut affectum accidentali forma , ac prout ei subiaceret , illud ergo non secundum se , ac prædicata sibi intrinseca sumptum denotat ex principali , sed duntaxat prout extrinsecus denominatum à forma , siue penes hanc solam . Denique id colligitur ex Arist. lib. 7. metaph. cap. 5. ubi ait , accidentia concreta , de quibus est sermo , definiri , & explicari per additamenta subiectorum ; illorum ergo definitiones seu voces manifestatiue clarius , & explicitius , adeoque magis principaliter additamenta , siue formas superuenientes , quam , subiecta quibus superueniunt , significant .

27 Afferro quarto : nomina concreta accidentium artificialium , cuiusmodi sunt nauis , ferra , domus , vestis , statua , annulus , ex æquo significant principaliter subiectum saltem in genere aliquo particulari , & formam : hanc quia eam exprimunt , ut sponte sua liquet : illud eadem scilicet de causa ; nam audita hac voce , *nauis* , cuiusnam sit materiei confestim percipimus , quod nimirum lignea , & apta ad mare transmittendum , eiusque superanda pericula : item audita hac voce , *annulus* , quod illius materia sit solida , inflexilis , & ex auro vel argento , aliove simili . Rursus lignea nauis est simpliciter , & propriè talis , quæ verò est alterius materiei , v. g. papyraceæ , haud est nauis nisi secundum quid , & improprie , sicut homo pictus , aut fictus excususe tantum metaphoricè rationem hominis obtinet : utraque ergo nauis , quæ nimirum est ex ligno , & quæ ex papyro , aliaue materia ad nauigandum inepta , non vniuocè sed analogicè conueniunt : at si nauis vocabulum haud exprimeret vnâ materiam præ alia , nullamque principaliter significaret , sed solam formam nauticam ; profecto quemadmodum omnia alba , albive formam habentia vniuocè consentiunt : quia scilicet eam solam velut principale significatum important : ita pariter naues omnes , & quæcunque formam artificialem omnibus communem haberent , rationem nauis vniuocè participarent : quod tamen ex dictis esse constat absurdum . Tandem Sacramenta nouæ legis , ut certam formam , sic etiam certam , & destinatam materiam sensibilem sibi definiunt : eorum ergo nomina ex æquo utramque principaliter significant .

28 Afferro quintò : concreta accidentalia semper intrinsece , & identicè important subiectum , formam , & vtriusque vnionem . Probatur primò : quoniam

si album v. g. esset intrinsece , & quidditatiue sola forma albedinis terminata proprio inhærentiæ , siue vnionis modo ; non vero tam albedo , quam subiectum , & vtriusque vnio : sanè hæc propositio esset vera : albedo est simpliciter alba , siue album quid : sicut hæc est vera : albedo est forma albedinis terminata modo vnionis , siue inhærentiæ : consequens autem est omnino falsum , ut ostendetur in metaph. cum de prædicamento habitus erit sermo : interim satis esto præter Aureolum , Capreolum , & ceteros scholasticos id sentire Dionysium cap. 2. de diuinis nominib. & B. Thomam quest. 20. de verit. art. 9. ad 3. his verbis : *albedo facit album , quamuis ipsa non sit alba , sed est , quo aliquid est album* . Secundò : quia humanitas , aut , quod iuxta est , humana natura nequit vnquam ita sumi , ut sit intrinsece , & quidditatiue sola forma substantialis hominis , nimirum anima rationalis terminata proprio vnionis modo ; nec materia nisi ad summum connotatiue , & veluti extrinsece ; ut aduersus Platonicos Peripatetici omnes tradunt : pari ergo ratione album , siue natura albi ; vel , ut alij loquuntur , albedineitas nequit ita sumi , ut sit intrinsece , & quidditatiue sola albedo , eiusque vnio cum subiecto ; non verò hoc , nisi tantum extrinsece , & connotatiue . Tertiò : totum integrale , siue continuum nunquam ita potest accipi , ut sit intrinsece , & identicè tantum altera pars , eiusque vnio continua : quinimò necesse est , ut sit utraque pars ; homo , v. g. caput , cor , pedes , & reliqua membra ; equus similiter , &c. , pari ergo ratione in præsentī totum accidentale , non continuum , sed penetratum , haud erit intrinsece & identicè altera tantum pars , eiusque vnio penetratiua ; sed necessario debet esse utraque . Quartò , tandem : totum , siue concretum per accidens , album v. g. haud est vnquam intrinsece , & quidditatiue solum subiectum cum modo receptionis , eius scilicet , qua albedinem suscipit : similiter ergo nunquam poterit esse sola albedo terminat : modo inhærentiæ .

29 Afferro sextò : concretum substantiale , cuiusmodi est homo , aliudve suppositum importat semper in recto solam subsistentiam , nec nisi in obliquo naturam , siue partes substantiales , ex quibus tanquam earum totalitas resultat . Hæc assertio quod attinet ad supposita purè creata , satis perspicua est in nostris principiis : quum enim in iis sumus , ut arbitremur , suppositum omne purè creatum inuoluere . intrinsece , & identicè solam subsistentiam , siue totalitatem partium , has verò siue naturam , veluti extrinsece , & connotatiue , qui fieri potest , ut vllum eiusmodi suppositum dicat in recto naturam , à qua prorsus distinguitur , & non potius solam subsistentiam , in qua præcisè consistit : Quod verò spectat ad suppositum ratione supposititalitatis increatum , & ratione naturæ creatum , nempe Christum , superior nostra assertio suadetur ex hac propositione : *hic homo , qui est Christus est Deus* : æquiualeat enim huic ; subsistentia habens naturam humanam Christi est subsistentia terminans in eo naturam etiam diuinam .

30 Afferro septimò : concretum substantiale , de quo fuit sermo proximè supra , interdum significatur magis principaliter quoad naturam , ut cum dicitur homo , equus , Deus ; aliquando verò magis principaliter quoad subsistentiam , ut cum dicitur persona , suppositum , hypostasis . Prior pars suadetur , quoniam expressius denotatur per priora vocabula natura , quam subsistentia ; audita enim hac voce , *homo* , ut aliis supersedeam , quænam sit natura ei subiecta , seu per eam significata , statim percipimus , non tamē quæ

quam substantia, nec magis an sit diuina, quam humana, aut etiā Angelica. Posterior pars assertionis nostræ probatur: quoniam ea voces, persona, suppositū, hypothasis saltem in genere exprimunt substantia: hoc autem sufficit, ut eius sint principaliter significantiæ, cum sint ipsæ ex primæua impositione sua tantū genericæ: alioqui etiā hæc vox generalis, ens scilicet, non significabit principaliter obiectiū ens, utpote quod tantum in genere sumptum indigitat. Hinc quoque liquet, cur nam hæc vox, album, non significet principaliter subiectum absolute, ac moraliter loquendo, licet illud in genere exprimat, nimirum quia non est notio generica vi suæ impositionis, sed potius specifica. Octauo tandem assero, concretum substantiale, si sit ordinis purè creati, intrinsece, & identice importat solam substantiam, siue totalitatem partium, ex quibus coalescit: sin autem sit ordinis ex parte increati, veluti hic homo, qui est Christus; sanè inuoluit intrinsece, ac per identitatem non solum substantiam, sed etiam naturam, id est, corpus, & animam; quorum alterum atque alterum, & à nobis paulò superius insinuatæ sunt, & vberius ostenduntur in physica libro 2. tractat. 8. cap. 7.

CAPVT IV.

Aduersus doctrinam capituli precedentis quadam argumenta soluta.

31 **O**biici in primis potest, contra primam partem nostræ assertionis primæ: album, si inuolueret in recto subiectum, cui inhaeret albedo, & hanc in obliquo, illud dicendum potius fore substantiam, quam accidentem; cum subiectum sit substantia, & forma albedinis accidentis: hoc quod sequitur, est absurdum, & manifestè falsum: hæc enim prædicatio, homo est albus, vel quid album, est iuxta omnes quinti prædicabilis siue accidentis. Respondeo subiectum secundum se sumptum esse substantiam; at prout albedini subest & vnum cum ea facit, esse accidentem: parum autem refert, quod albedinem ex obliquo importet huiusmodi vnum totumve per accidentem: tum quia denominatio sequitur debiliorem partem, quocunque modo eam includat totum, & estò minus principaliter, ut cernere est in homine, qui dicitur corporeus à materia, quam non tam principaliter, ac animam spirituales includit: tum etiam, quia album inuoluit albedinem, tamen in obliquo, at veluti formam: hoc autem satis est, ut eam principaliter complectatur.

32 **O**biici deinde potest contra secundam eiusdem assertionis nostræ partem; hanc propositionem semper esse veram, albedo vnita subiecto est abstractum quoddam, non concretum: at hanc propositionem, album est abstractum non vero concretum, nunquam esse veram: nunquam ergo album est idem quod albedo vnita subiecto: idem autem esset, si quando albedinem in recto, & subiectum in obliquo importaret. Respondeo, maiorem argumenti esse falsam: esto enim albedo secundum se sumpta, atque ut dialectici loquuntur à sequenti illa particula, *vnita subiecto*, distracta, sit abstractum quoddam, & non concretum; at est concretum seorsim ab ea distractione, & prout contrahitur per eiusmodi particulam: quocirca haud rectè infertur in consequenti propositione, quod album nunquam sit albedo vnita subiecto, eamque in recto nunquam importet.

P. Lyncei Philosophia. Tom. I.

33 **O**pponi etiam potest aduersus tertiam, & quartam eiusdem assertionis nostræ partem; aliter formam, aliterque subiectum in albo, v.g. includi, ut per se, ac sponte sua claret: qui ergo fieri potest, ut ambas partes ex æquo includat in recto, aut ambas in obliquo? hoc enim est, eas non diuerso, sed eodem modo inuolueret. Verum in promptu est responsio, satis scilicet esse, si album alteram partem velut formam, & alteram velut subiectum cohibeat, ut eas diuerso complectatur modo, quantumvis ambas in recto, aut in obliquo inuoluat; nec vero tantam esse diuersitatem includendæ vtriusque, ut inclusio vnius in ratione albi, cum alterius inclusione nullatenus conueniat. Denique propositiones superius à nobis adductæ, nimirum, album est dulce, album immediatè disgregat visum, album est compositum ex substantia, & accidenti, hominem esse album non repugnat, hæc inquam propositiones, aliæque similes, in præsentia materia communiter solent obici: At procedunt duntaxat aduersus eos, qui existimant album semper includere in recto subiectum, & in obliquo formam, aut è conuerso; secus verò contra nostram assertionem, cuius potius singulas partes apprime confirmant, ut eas recolenti constabit.

34 **O**biicies etiam contra primam, & tertiam secundæ assertionis nostræ partem: *reduplicatiue* & *formaliter* in idem recidunt, ac nihil inuicem discrepant; omnis ergo reduplicatio cadit supra solam formam: non ergo supra solum subiectum, aut supra subiectū simul, & formam. Sed respondeo, antecedens esse falsum, ut liquet ex dictis ad capituli primi finem. Obiicies secundo aduersus easdem secundæ assertionis nostræ partes: cum dicitur, album, v.g. in quantum album, reduplicatio pertinet ad id, quod directe & expressè significatur albi vocabulo (cuiusvis autem alterius concreti reduplicatiue sumpti par est ratio) at quod eo nomine expressè significatur, atque distinctè, est sola albedo, subiectum verò haud nisi confusè & implicite, ut per se patet, ac superius est ostensum: eam ergo non verò subiectum, aut ex parte, aut ex toto sumptum spectare debet reduplicatio. Respondeo, cum intellectum nec lateat ea pars, quam indistinctè, & implicite significat vox concreta, nec ea quam distinctè & explicatè, liberum ei esse supra alterutram reduplicare, aut supra vtramque, nec ad vnam potius quam ad aliam reduplicatiue referri voculam oportere. Contra primam, & vltimam eius assertionis partem nullum est argumentum, quod sit ponderis alicuius.

35 **A**rgumentaberis ergo contra tertiam assertionem nostram: id significat principaliter hæc vox, *album*, de quo verificatur esse album, siue pro quo ea supponit, & accipitur: haud enim credere par est vocem vllam accipi, nisi pro suo principali significato: atqui album supponit, & accipitur pro subiecto non pro forma, ut cum dicitur album est dulce, aut Petrus est albus, siue album quidpiam, ergo, &c. Sed nego maiorem cum Fonsæ & Capreolo locis superius citatis: primum, quia ut tract. seq. constabit, suppositio vocis, eiusque significatio haud sunt omnino idem quid, sed aliud, aliudque: cur ergo vox significet principaliter, id pro quo principaliter, & directe supponit? secundò, quia si vox, *omnis*, id præcipue significaret, pro quo supponit, hæc voces, album, dulce, molle, frigidum, sanum, idem prorsus significarent, cum pro eadem re possint accipi, & in eandem lactis v. g. substantiam conueniant. Deinde minor argumenti haud est vera vniuersim, cum albū aliquando etiā pro forma supponat, deq; ea dicatur, ac verificetur in recto, ut dicta c. superiore expendentiliquebit.

36

Argumentaberis item aduersus quartam assertionem nostram: sicut concretum accidentale artificiosum certam quandam materiam postulat, ita & naturale v. g. album: haud enim omnis substantia potest albedini subesse, aut alba denominari; non quæ spiritualis est; non fortassis quæ est cælestis; non etiam quæuis sublunaris v. g. corui, aut alterius rei, cuius sit nigredo proprietas inseparabilis: at concretum accidentale, cuiusmodi est album iuxta nos, quantumlibet destinatum aliquam materiam instar subiecti postulet, hoc non obstante haud significatur principaliter quoad subiectum: ergo nec artificiale, vtvt subiectum determinatum exigat: alia autem ratio, cur ita significari debeat, præter eam exigentiam, nulla est, aut certe nulla, quæ non ad eam reuocetur.

37

Cæterum respondeo, quod dictum est album hac voce haud significari principaliter quoad subiectum, intelligendum esse de subiecto in particulari, & provt est paries, v. g. homo, aut nix aliudvè simile: nihil enim horum requiritur ad rationem albi; secus vero, si generalius sumatur: nam ita sumptum opus est ad rationem albi, nec hoc sine eo consistit: quare sicut concretum artificiale, quoniam determinatam quandam exigit materiam, sine qua non coheret, penes eam significatur principaliter, impositumque sibi nomen ad illam etiam directè spectat, ita ob similem exigentiam concretum naturale, scilicet album, aliudvè quoduis, significatur primario, quoad materiam generalem: quia verò latissimè patet genus illud materiæ ad rationem albi necessarium, cum tamen eius latitudinis haud sit quod ad nauem, domum, statuum, &c. requiritur, inde est quod concreta accidentalia naturæ soli debita, moraliter loquendo, nullam certam, ac determinatam materiam, aut speciem, aut genere sibi determinent, secus vero ea quæ artis sunt effecta, hæc enim destinati saltem generis materiam exposcunt: vnde priora concreta moraliter loquendo haud significantur principaliter, quoad vllam certam etiam genericè materiam, secus vero posteriora, atque adeo ab illis ad hæc arguitur perperam.

38

Enimuero hoc animaduertendum est, nomina accidentium concreta, vt album, nigrum, & cætera eiusmodi, alio ex titulo significare principaliter, & expresse solum formam, non vero subiectum etiam latissimè & generaliter sumptum, nempe quia exprimunt formam, & eius quodammodo nomenclaturam, propriamque notam: quæ enim est affinitas, & cognatio albi v. g. cum albedine, nigri cum nigredine, tales termini concreti abstractos formis impositos repræsentant, in eorumque notitiam conferunt, haud secus ac alia quæuis imago etiam imperfecta, rem, cui est naturaliter similis, exprimit: nil autem eiusmodi cernere est in albo, nigro, & aliis id genus vocibus, si cum parietis, ligni, aliorumque subiectorum nominibus propriis comparentur: haud enim his illæ affines sunt, haud ab eis solo casu dissident. Porro autem quæ aduersus quintam, sextam, septimam, & octauam assertionem nostram argumenta fieri possunt, operosiora sunt, quam vt hic possint, aut debeant expediri: iis opportunius fiet satis citat.

libro 2. Phisic. tract. 8.
per totum.

CAPVT V.

Quatenus concreta multiplicentur?

39

Beatus Thomas 1. part. quæst. 39. art. 3. & 3. part. quæst. 3. art. 7. & alibi sæpe, Capreolus in 1. dist. 4. quæst. 1. art. 1. ad 1. Aureol. Vazquez 1. p. disp. 155. cap. 1. Valentia 1. p. disp. 2. generali q. 13. punct. 3. §. *Nihilominus doctrina illa*. Aureolus in 1. dist. 4. q. 2. art. 4. Auerſa quæst. 23. logicæ sect. 3. Ariaga disp. 1. Summular. lect. 9. Canariensis, Caietanus, & Ferrariensis inferius citandi, alique plures communiter, docent concreta accidentalia, vt album, nigrum, iustum, cognitum &c. tum multiplicari, cum eorum supposita, subiectave multiplicantur, atque alicui subſunt voci numerali: at vero penes formas quantumuis plures ea neutiquam plurificari. Porro autem huius sententiæ non pauci Authores sermonem habent de concretis accidentalibus, provt talibus ex parte modi loquendi, siue de eis provt adiectiue significatis: ita enim illa, sicut dictum est, multiplicari putant: cæterum eam regulam non tenere temper, si nomine aliquo substantiuo significentur.

40

Quod attinet ad concreta substantialia naturam completentia & substantiam, eaque diuini ordinis, omnes catholici docent hoc concretum, Deum, ad multiplicationem sui non iatis habere plures substantias, sed exposcere multiplicem naturam diuinam, & quia hæc repugnat, idcirco repugnare plures Deos: at hoc concretum, personam diuinam, è contrario multiplicari posse, & debere penes substantias solas, non penes naturam. Ita inquam Catholici omnes, præter Aliacensem in 2. q. 3. & Marsilium q. 5. qui eis locis aliqua ex parte dissentiant, & haud iatis catholicè docent, de rigore sermonis dici posse personas diuinas esse tres Deos, eumque loquendi modum ob id duntaxat cauendum, ne quis eo delusus tres esse diuinitates sibi, aliisque persuadeat.

41

Iam quod spectat ad concreta substantialia, aut omnino creati ordinis, aut creati simul atque diuini, inprimis Canariensis 1. p. q. 39. art. 3. Caietanus ibidem & 3. p. q. 3. art. 3. Ferrariensis 4. contra gentes c. 11. Durandus in 3. dist. 1. q. 3. & Richardus in 3. etiam dist. 1. art. 1. q. 5. tradunt, ea, si sint concreta naturæ, cuiusmodi sunt, homo, equus, leo &c. hoc est, talia vt naturam explicite importent, requirere multiplicitem tam hypostasim quam naturæ, quo absolute ac simpliciter multiplicentur, ac plura dicantur, & in hoc differre à concretis accidentalibus: quod si tres personæ assumerent vnā humanitatem, aut vna persona tres humanitates, aiunt Caietanus, Durandus, & Richardus locis citatis in neutro euentu futurum vnū hominē simpliciter, aut plures etiam, sed vnum secundum quid, in primo quidem ratione naturæ, & in secundo ratione hypostasis. Cæterum Gabriel in 3. dist. 1. q. 2. art. 3. dub. 4. Marsilius in 3. q. 2. art. 3. dub. 2. & alij plures nominales concreta substantialia creati ordinis, & ea quæ sunt accidentalia, perinde habent, & non minus illa quam hæc tradunt multiplicari penes sola supposita subiectave, non autem penes formas, seu naturas: quare, si assumeret vna persona plures humanitates, nihilominus fore dicendum vnum hominem, si autem plures personæ eandem humanitatem, fore dicendos plures

res

res homines. At verò huiusmodi concreta substantialia ad multiplicationem sui exposcere multiplicem naturam, eaque sola contenta esse, nec pensi habere, an hypostasis sit vna, vel multiplex, docent Scotus in 5. dist. 1. q. 3. & in 1. dist. 11. q. 1. Antistodorenensis lib. 3. tract. 2. c. 2. q. 5. Capreolus in 1. dist. 4. q. 1. art. 1. Vazquez 1. p. disp. 155. c. 4. & alij non pauci: proinde auctores hi in ea sententia sunt, vt existiment, tres personas, si assumerent eandem humanitatem, dicendas esse non nisi vnum hominem; & si vna persona assumeret tres humanitates, earum merito illam dicendam esse triplicem hominem, siue tres homines.

42 Quod attinet ad concreta substantialia magis subsistentiam, quam naturam declarantia, cuiusmodi sunt, persona, suppositum, ea etiam in rebus creatis multiplicari præcisè, ob solam multiplicem subsistentiam, aut ob huius vnitatem vna esse, nulla naturæ ratione habita, docent plerique auctores hæcenus memorati, & alij quos breuitatis causa missos facimus: pauci vero, sed tamen aliqui cum P. Arriaga disp. & sect. sæpè sæpius citatis num. 70. contrarium volunt; adeoque si vna subsistentia creata plures haberet humanitates, non vnam personam, sed plures eam futuram, & si tres subsistentiæ assumerent eandem humanitatem, eas fore non nisi vnam personam.

43 Tandem, quæ hæcenus retulimus de cunctis substantialibus concretis, plures ita accipiunt, quasi non sit attendendum, an sint substantialia ex parte obiecti, & rei significatæ, sed potius, an talia sint ex parte modi significandi, ad hoc vt sint multa vel vnum, ea ratione qua manet explicatum: itaque, vbi nomine aliquo substantiuo significantur non adiectiuo, siue re ipsa ex solis substantiis coalescant, siue etiam ex accidenti quodam, nihilominus in iis valere regulas concretorum substantialium, hucusque ex authoribus adductas, non quidem omnes, cum sint inuicem oppositæ, sed aliquam illarum, eam scilicet quæ singulorum principis magis est consentanea: sin autem adiectiuè exprimantur, qualiacunque sint re ipsa, tamen ea sequi regulam concretorum accidentalium huius initio capituli propositam. Atque hæc authorum placita.

CAPVT VI.

Quid in superiori controuersia videatur nobis verius?

44 **A** Sfero primò: si sermo sit de re ipsa, non de modo loquendi, quo res aliqua dicitur absolute, ac simpliciter vna, vel multiplex, multiplici- tatem & vnitatem cuiuslibet concreti, siue sit accidentale siue substantiale, siue creati siue diuini ordinis, desumendam esse ex omnibus, & singulis eius partibus, hoc est, ex supposito subiecto, & natura, seu forma, nec ex hac sine illo, aut è conuerso. Probat, & declaratur exemplis: nam si tam subiectum quam albedo sit multiplex, erunt reuera plura alba: quod si vtraque pars sit vna tantum, vnum tantum erit album: sin autem albedo sit vna, & multiplex eius subiectum, aut hoc vnum, & illa multiplex, haud erit ex parte ipsius rei in alterutro euentu album vnum adæquatè, & secundum omne quod importat, haud etiam in iis multiplex omnino, & penes omnia sua principia intrinseca, vt est per se euidens atque manifestum, quantumuis absolute ac simpliciter dici debeat in vno euentu re-

periri plura alba, & in alio duntaxat vnum, eo quod nobis familiare sit, cum loquimur, quæ partis propria sunt, hæc toti attribuere, & pro vrietate partium aliter aliterque de toto fari. Rursus, si tam natura quam subsistentia humana sit vna tantum, re ipsa vnum hominem gignent: si plures ambæ, multiplicem: si prior vna, & posterior multiplex, aut è diuerso, nec vnum nec multiplicem adæquatè, & secundum omnia principia intrinseca, sed ex parte vnum, & ex parte non vnum, sed reapse plures, tametsi in iis euentis, aut vnum hominem absolute, & simpliciter, aut potius multiplicem iuxta varias authorum sententias oporteat eum appellari. Præterea Deus de quo cautius est loquendum, ex parte ipsius rei haud est vnus, secundum omne quod importat; subsistentiam enim importat, quam tamen de fide est esse multiplicem: haud etiam est multiplex, secundum omne quod includit; naturam siquidem includit, cuius tamen tradit catholica fides vnitatem: ita inquam se habet re ipsa, esto absolute, ac simpliciter, & nulla facta additione, appellandus necessario sit vnus Deus, non vero multiplex, omnisque alia locutio scripturis, ac Patribus sit contraria. Quocirca nullam arbitror in præsentī controuersiam esse posse de re ipsa, sed solum de modo loquendi, quo nimirum aliquid absolute dici consuevit vnum aut multiplex, denominatione sumpta, iam ab vno, iam ab eius alio intrinseco prædicato: atque hoc supponunt antiquorum plerique, licet recentiores quidam similitudine vocum delusi, quæ circa eas est lis, hanc ad res ipsas quo iure, quaque iniuria transferant.

45 **A** ssero secundò: concreta accidentalia multoties dici solent absolute, ac simpliciter plura aut vnum, propter vnitatem, ac multiplici- tatem subiectorum suppositorum, & duntaxat. Suadetur assertio, quoniam esto in vno & eodem pariete sit multiplex albedo, eiusque varij gradus, quorum alteruter se solo ad dealbandum sufficiat, haud propterea sequitur, eum esse plures albos vel substantiuè plura alba, haud nisi vnum tantum: sicut etiam, vt verbis vtar B. Thomæ 3. p. q. 3. art. 7. *Homo, qui est duobus vestimentis indutus, non dicitur duo vestiti, sed vnus vestitus duobus vestimentis, & qui habet duas qualitates dicitur singulariter aliqualem, propter duas qualitates*: hæc ille. E contrario verò, si vna tantum albedo diuinitus locaretur in duobus subiectis, ea plura quidem alba nemo non appellaret. Rursus, homo triplici cognitione humana scilicet, angelica, & diuina cognitus, dici non solet triplex, sed idem obiectum diuersimodè cognitum. At è contrario homo, equus, & angelus eadem simplicissima cognitione à Deo cogniti tria obiecta seu tria cognita dicuntur: Ex quibus omnibus colligitur, concreta accidentalia haud raro dici vna vel plura, provt talia sunt eorum subiecta, nulla formarum ratione habita, & esto illæ contrariam potius conditionem sibi vendicent.

46 Porro autem hæc assertio secunda meo vera iudicio est, non solum si concreta accidentalia nomine aliquo significantur adiectiuo, in quo omnes fermè conueniunt, sed etiam si substantiuè accipiantur; tum propter exempla nuper adducta, tres enim parietes eadem albedine affecti dicerentur tria alba, & modo tres homines eadem cognitione cogniti, tria tamen obiecta dici consuecunt: tum etiam, quia artifex, philosophus, creator, Dominus, nomina substantiua sunt, & tamen idem homo pluribus artibus pollens, dici solet vnus artifex, & philosophiæ naturalis, moralis, & rationalis scijs non plures philosophi sed vnus; Deus item, plures quamuis

relationes creatoris & Domini habeat, non nisi vnus Dominus, vnusque creator. E diuerso autem, si vna quædam ars, & vna philosophia scientia in multis ponerentur hominibus, haud dubie dicerentur plures artifices, philosophi: idemque est de relatione domini, & creatoris si per impossibile foret alterutra qualitas quædam pluribus subiectis inesse non repugnans suapte natura.

47

Probatio autem prædictæ assertionis haud est alia, nisi communis vsus, qui est optimus dicendi magister, & quo solo nititur B. Thomas 3. p. q. 3. art. 7. ad probandum, non solum concreti accidentalis in aliquibus euentis, sed cuiuslibet concreti in quolibet euentu pluralitatem, & vnitatem desumi oportere à solis suppositis: *Nominibus*, inquit, est vtendum, secundum quod sunt ad significandum imposita, quod quidem est ex consideratione eorum quæ apud nos sunt, & ideo oportet circa modum significandi, & consignificandi considerare ea quæ apud nos sunt, in quibus nunquam nomen ab aliqua forma impositum pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatem suppositorum: Hac ille; cuius tamen doctrina restringenda est, ne sit falsa, vt ex inferius dicendis constabit. Non me later aliquos cum Arriaga citata disp. 1. summul. sect. 9. hoc argumentum vti: omne quod dicitur multiplex, tale dici nequit, nisi propter id quod importat in recto: at album v. g. & quoduis aliud accidentale concretum, infert in recto suppositum, penes hoc ergo solum poterit, ac debeat multiplicari. Sed contra primo, quia Deus importat in recto non semper naturam, sed aliquando personam, vt tam de ipso quam de quouis alio concreto substantiali naturam declarante ostendimus supra cap. 3. assertionem 9. vtque perspicue colligitur ex B. Thoma 1. p. q. 39. art. 4. quandoque ergo hoc nomen Deus supponit pro essentia (vtique principaliter, & in recto) vt cum dicitur Deus creat, quia hoc predicatum competit subiecto ratione forme significare, quæ est Deitas. Quandoque vero supponit personam, vel vnâ tantum, vt cum dicitur, Deus generat; vel duas, vt cum dicitur Deus spirat; vel tres, vt cum dicitur Regi seculorum, immortalis, inuisibilis, soli Deo &c. 1. Timot. 1. Vbi animaduertere est penultimam, & antepenultimam propositionem, ab Angelico præceptore allatas, haud quaquam esse posse veras, nisi in eis persona supponatur, ac subiiciatur in recto, vt intuenti liquebit. At nunquam ita sumi potest Deus vt eum multiplicari seu plures Deos dici fas sit, perperam ergo statuitur tum aliquod multiplex dici posse cum quod importat in recto multipliciter non refugit. Vltimus album importat in recto formam haud raro: at nunquam est in vsu, vt quatenus ea voce exprimitur, dicatur multiplex, ob multiplicem albedinem, quam eadem subiecto inesse fert probabilior opinio vel certe quam posse ei inesse est in dubium: ergo ex hoc etiam titulo fallax est & Lesbyæ similis ea regula, quæ præcipit multipliciter in recto semper attribuendam esse toti concreto.

48

Assero tertio: concreta accidentalialia interdum tamen dici solent absolute & simpliciter plura, ratione formarum duntaxat. Probatur assertio: nam à primo, cum dicitur, homo est quiddam animal rationale, huius propositionis subiectum & predicatum dicuntur absque vlla restrictione duo quædam concreta intentionalia, duoque eius enunciationis extrema pluresque termini: at tota eorum pluralitas ac distinctio se habet ex parte cognitionis, quæ velut forma denominat subiectum & predicatum, & est multiplex vel realiter, vel certe vir-

tualiter: ipsum autem obiectum seu materiale nullam obtinet distinctionem aut pluralitatem, nisi à forma illa intentionali emendicatam. E contrario vero, homo in ea propositione est vnum subiectum, propter vnitatem formæ subiicientis, cum tamen res ipsa quæ subiicitur, homo scilicet, haud sit vna secundum se sed multiplex, Petrus nimirum, Paulus ac cæteri: idem videre est in subiecto huius enunciationis, *Petrus & Paulus currit*, quod quidem vocatur absolute vnum subiectum, vnusque terminus complexus, & non multiplex, sicut tota propositio vna similiter & non plures, & tamen vnitatis talis subiecti, non à materiali, sed à formali quæ sunt re ipsa plura ac diuersa, intentionaliter copulante oritur.

49

Rursus secundo: genus & species dicuntur duo prædicabilia specie diuersa, adeoque realiter plura; nec enim possunt esse realiter idem quæ sunt specie diuersa: atqui pluralitas, ac distinctio realis eorum intercedit inter solam vniuersalem formam, genericitatem videlicet & cognitionem specificam, cum pro materiali haud quaquam realiter secernantur. vt cernere datur in homine comparatione animalis, & in quibusvis aliis obiectis vtriusque vniuersalitatis substratis. E diuerso autem species dicitur vnum predicabile, tametsi hominem v. g. equum, ac cæteras species complectatur propter vnitatem scilicet formæ; & earum etiam quæuis dicitur vna species, quamuis plura indiuidua comprehendat, nimirum ob vnitatem cognitionis, cui velut formæ subiunguntur, & merito cuius in eandem speciem coalescunt. Quod autem in genere, & specie argumentum factum est, idipsum potest in aliis concretis intentionalibus fieri.

50

Præterea tertio: albedo, & dulcedo receptæ in eodem subiecto tribuunt ei diuersas denominationes: quæuis autem denominatio est concretum complectens formam denominantem, & subiectum denominatum: concretum ergo, physicum etiam, iis solet exprimi vocibus, vt possit prout eis subiectum dici multiplex, ob solius formæ multipliciter: vel paulo aliter; album quatenus tale distinguitur à dulci, & est diuersum ab eo concretum: hoc ergo, non obstante vnitatis subiecti, dicitur aliquando multiplex, atque diuersum. Ex alia etiam parte, si albedo recipiatur simul in materia, & quantitate, & has quoque demus inuicem distinguere, vtraque tamen dicetur vnum album: tale item dici, ac censi solet aggregatum materiæ & formæ, etiam si, pro eo ac aliqui putant, ambæ albedinem aliaque accidentia ex aquo suscipiant: vnitatis ergo solet attribui concreto etiam physico, propter vnitatem formæ solius. Denique, si in eadem materia sint plures formæ artificiosæ, v. g. si ex eodem metallo fiat affabre vas quo bibatur, & imago fictilis, signum, quo leo. v. g. aut aliud animal representetur, vt sæpe sæpius contingit, profecto dicentur duo quædam artefacta, vas scilicet, & imago sine simulachrum: deinde, si diuersis specie materiis imprimatur eadem forma artificiosa leonis, ari videlicet & pario lapidi, haud erunt plura specie simulachra, seu signa, sed potius vnus, eiusdemque speciei: concretum ergo accidentale dici potest quodammodo vnum, ratione solius formæ.

51

Notandum hic quoque, præsentem assertionem tertiam (cuius non est alia probatio præter vsum, & modos loquendi superius adductos, sicut de secunda diximus) procedere in concretis accidentalibus, tum nomine aliquo substantiuo significatis, idque

idque sapissimè, vt liquet exemplis quibus vsi sumus; tum etiam aliquando in eis adiectiue sumptis: nam species, & differentia. v.g. dicuntur, non duo modò prædicabilia, sed etiam duæ prædicabiles; aliaque prout prædicabilis cenetur distincta ab alia, & talis vsurpatur; Neque non Petrus. v. g. diuersas cognitiones terminans hoc ipso dicitur multifariam cognitum, scilicet clarè, & obscurè, intuitiue, & abstractiue, per sensum & intellectum: illa autem vocula *multifariam*, non appellat supra Petrum secundum se, sed supra cognitum adiectiue sumptum: huiusmodi ergo concretum ob solius multiplicitem formæ multiplicatur, sin minus nominaliter, at certe aduerbialiter. Quod attinet ad concreta substantiaalia, tum creati, tum etiam increati, & Diuini ordinis, quo pacto ea multiplicentur re ipsa, declaratum est à nobis supra ad initium huius capituli. Quod verò spectat ad modum loquendi de eorum multiplicitate, ex Theologicis principiis valde dependet ideoque hic à nobis præmittitur.

TRACTATVS IV.

De proprietatibus veritatis simplicis, siue termini.

CAPVT I.

Quatenus prapicuum termini proprietatem, videlicet suppositionem, alij auctores explicent?

1 ppositio significat primò positionem vnius rei pro alia, qua ratione puerum suppositum dicimus: secundo hypothesim, seu questionem finitam liti suppositam. vt subie tam: tertio propositionem aliquam, quam certam, ac ratam volumus eo fine, vt ad eam ad aliam gradum faciamus; veluti si quis arguat ita: supponam, s virtutem esse laudandam: tunc sic; sed Prudentia est virtus, ergo laudanda: quod si prima illa propositio non admittatur dicitur de subiecto non supponente, videlicet ea, de cuius subiecto falso prædicatum supponitur, aut certò affirmatur, de quo bene Hurtado disputat. 1. summ. sect. 2. & alij. Quartò, & propius nostro instituto significat suppositio affectionem quandam termini.

2 Quam definit Villalpandus lib. 1. cap. 1. esse *terminum existere in propositione, & esse rem quam significat tempore importato per copulam.* Impugnatur tamen hæc suppositionis definitio; quoniam suppositio est proprietas termini, vt cum ipso reliqui omnes supponimus; at esse rem quam significat tempore importato per copulam, non est proprietas termini: ergo &c. Minor hæc suadetur; est formalissime veritas complexa, sed veritas huiusmodi, sicut & falsitas ei opposita est affectio huiusmodi, & in solo termino minime reperibilis, vt certo certius. Vltèrius, in propositione falsa termini supponunt; at terminis propositionis falsæ, quatenus supponunt, earumque suppositioni adducta definitio non competit; ergo est vitiosa. Maior probatur: nam in hac propositione, Deus non est trinus, Deus sup-

ponit pro vero Deo, ideo enim propositio falsa est aliàs vera existitura: nam si Deus ita non supponat, sed sine vlla suppositione formali spectetur, sanè propositio verissima erit; siquidem vox Deus, trina non est, cum nec tribus litteris, nec tribus etiam syllabis constet. Idem liquet in hac propositione falsa, equa non est similior homini, quam aqua; aut in hac homo est similior equo quam hamo, aliisque similibus, quarum subiecta, si non supponant formaliter pro rebus, sed in solis vocibus sistatur, erunt euidenter veræ. Denique quia cum suppositione termini significationem rei à se distinctæ coniunctam ab eaque inseparabilem adstruit ea definitio, cum tamen termini alterius non significatiui quodam modo supponant, videlicet materialiter, vt constabit inferius.

Secundò suppositionem definiuit Sotus 2. part. introduct. cap. lect. & not. 1. acceptionem termini pro aliquo respondente illi, secundum eandem acceptionem. Displicet etiam hæc definitio: tum quia obscuratum quia nugax; obscura quidem, quia nescias, quid nomine acceptionis accipiat, substitutionem, an significationem? & alij aliter eum accipiunt: nugax quidè, quia æquiualeat huic, suppositio significat eandem rem, quæ significatur per illam; aut certè huic, est substitutio rei pro re, pro qua substituitur. Tertio eam definit Cardin. Tolet. lib. 2. cap. 1. vsum termini pro se, vel pro suo significato. Verum haud magis placet, quoniam suppositionem in communi per species, videlicet materialem, quæ est vsus termini pro se, & formalem quæ est eius vsus pro alia significato, definit: non secus, ac si quis animal definiret, viuens, rationale, vel irrationale.

Quartò, nonnulli recentiores in quouis termino distinguunt duplicem significationem; aliam actu primo talem, qua in alienius cognitionem ducere potest: aliam actu secundo eiusmodi, qua nimirum de facto ducit: & suppositionem cum hac posteriori significatione eandem prorsus, à priori verò distinctam, existimant. Cæterum tribus argumentis confutari possunt: primum est, quia termini extra propositionem verè significant etiam actu secundo; audita enim hæc voce, *homo*, in veri hominis notitiam illico rapimur: at non supponunt extra propositionem, vt ipsi cum plerisque in confesso habent; significatio igitur actu secundo talis, & suppositio neutiquam sunt eiusdem rationis atque naturæ; aliàs termini ex æquo intra, & extra propositionem supponerent, & significarent. Aliud aduersus eosdem auctores argumentum sic habet: hæc in propositione, *canis currit*, canis pro solo terrestri supponit: nam si pro maritimo, aut cælesti supponeret, haud esset vera sed falsa propositio; cum maritimus, & cælestis non currant, sed alter natet, alter luceat: sed canis in hac propositione significat actu secundo, non solum canem terrestrem, verum etiam maritimum, & sydereum, siquidem in eorum etiam notitiam ducimur: cuius signum est, quod audita propositione illa statim eam distinguimus, & de cane terrestri eam fatemur, de sydere vero ac pisce negamus. Tertium argumentum contra hos neotericos est eiusmodi: quouis terminus in quouis propositione significat actu secundo seipsum, aliàs nihil à se distinctum ita significaturus: at non in quouis propositione quouis terminus pro se, seu materialiter supponit: id enim esset suppositionem formalem de medio tollere; haud igitur recurrunt suppositio, & significatio proxima, atque actualis.

Demum Hurtadus disp. 2. sum. sect. 1. §. 6. suppositionem definit, substitutionem signi sensibilis loco

conceptus mentalis, ad constituendam propositionem circa significatum termini mentalis. Impugnatur etiam: tum quia definitio definitum ingreditur; cum suppositio, ac substitutio sint voces synonymae: deinde, quia redundat ea particula, ad constituendam propositionem, cum iam dictum sit, loco conceptus mentalis, qui suapte natura ad propositionem instar partis refertur: tertio, quia particula etiam illa, circa significatum conceptus mentalis, eadem ratione superfluit: quarto, quoniam falso supponit terminum supponi pro solo conceptu mentali, & non eius obiecto, vt cap. sequenti constabit: tandem, quia suppositionem actuum mentalium, & insensibilium per voculam illam complexam signi sensibilis, nullo iure eliminat, vt inferius planum faciam.

CAPVT II.

Verior suppositionis definitio.

6 **I**psa suppositionem verius, nisi fallor, & magis ex illius natura, & inter authores vsu, sic definitio: *Est positio vnius significati pro alio vi copula enuntiativa termino annexa. Positio est genus, quo conuenit cum propositione, praepositione, & postpositione, quibus plura aut simul, aut cum successione quadam & ordine prioris, vel posterioris ponuntur. Quod subsequitur est differentia, cuius prior particula, nempe, vnius significati pro alio suppositionem facit à supradictis differre: necnon etiam à prolatione termini extra propositionem: ea enim est positio quaedam termini pro suo significato, siue sit vnum siue plura, non tamen positio vnius significati pro alio: prolata siquidem hac voce, canis, aliave simili, nec vnum eius significatum potius quam aliud significatur per se loquendo, nec etiam affirmatur, aut negatur vnum potius quam aliud. Per eam particulam, vi copula enuntiativa termino annexa, suppositio differt à restrictione: nam cum dicitur, canis caelestis, significatio canis determinatur ad sydus, & hoc praeter ceteris significatis sub ea voce ponitur; siquidem per eam non piscis, aut quadrupes caelestis significatur; alias compositio illa apprehensiva exterior suo modo esse falsa: nihilominus ibi, canis, ratione voculae appositae pro caelesti non supponit, sed potius restringitur ad caelestem: quoniam videlicet ea appositio, & ex ea resultans positio vnius significati pro alio, neutiquam fit vi alicuius copulae enuntiativae: porro restrictionem à suppositione proprie sumpta differre, & non hanc, sed illam resultare ex adducta complexione duorum terminorum, canis scilicet & caelestis, aliave quavis, constans est dialecticorum opinio. Quo autem nostra definitio clarior, & luculentior sit, en eam alijs verbis: suppositio est, qua terminus ita afficitur à copula enuntiativa sibi annexa, vt vnum eius significatum potius quam aliud sit subiectum, vel praedicatum in propositione: aut quod in idem recurrit, est qua terminus vi copulae determinatur, vt vnum significatum illius pro alio vicem subiecti, aut praedicati subeat.*

7 **O**biicies tamen primo, aduersus traditam definitionem: terminus duntaxat vnum significans, cuiusmodi est homo, v.g. supponit: & tamen vi illius vnum significatum pro alio poni nequit, cum vno, & alio prorsus careat. Respondeo: omnis terminus, aut significat plura ex instituto, vt canis triplicem illam differentiam canum toties repetitam; aut vnum naturaliter, & aliud ex instituto, vt homo vocem, & rem vocatam, omnes scilicet homines, aut plura na-

turaliter, vt blitiri seipsum, & conceptum qui ei respondet, aut etiam reliqua blitiri sibi similia, iuxta inferius lib. 6. dicenda. Quam solutionem egregie confirmat Chrysippus cuius, vt refert Aulus, Gellius lib. 11. noctium atticarum cap. 12. sententia fuit, omne verbum ambiguum natura esse, quoniam ex eodem duo, vel plura accipi possunt. Huc etiam faciunt Ascensij verba super eundem Gellij locum: certum est, omne nomen significans rem, qua pingi potest, aequiuocum esse ad rem veram, & picturam: praeterea de mentali, aut vocali termino posse loquentem intelligere se loqui. Hæc ille. Neque praeter Diodorum cognomento Cronum, cuius meminit Gellius supra, qui contrarium sentiat, vllum comperio. Inò hunc etiam interpretari conatur Ascensius loco citato.

8 **O**biicies secundo; suppositio est affectio termini: at iuxta nostram definitionem non tam esset affectio termini, quam significati per terminum, cum non tam terminus ponatur pro suo significato, vi suppositionis, quam vnum significatum pro alio. Respondeo; suppositio termini passiuè sumi non debet, vt obiectio contendit; alias terminus non tam supponere; quam supponi diceretur; contra communem summulistarum sensum, quos immerito Fonseca lib. 8. cap. 2. & Hurt disp. 2. sect. 1. barbarè inculant; sed potius actiuè, ita vt suppositio sit, qua terminus supponit vnum significatum pro alio, aut si maius, quae se ponit pro vno significato potius, quam pro alio.

9 **O**biicies tertio, suppositionem iuxta nos esse, quae sit, vt vnum significatum, & non aliud ponatur in propositione, & vel subiiciatur, vel praedicetur beneficio copulae; atqui fieri, vt vnum significatum, & non aliud ita ponatur in propositione velut subiectum, aut praedicatum non est poni vnum significatum pro alio, sed poni vnum, & non aliud, quae sunt longè diuersa: malè ergo definiuimus, suppositionem esse positionem vnius significati pro alio. Respondeo, hoc argumentum solarum vocum litem nobis intartare, de quibus parum curandum, vbi de rebus constet: Quocirca, si voces quibus sumus vsi, displicent, dici potest, suppositionem esse positionem termini, pro vno significato, & non pro alio vi copulae, id quod etiam supra monitum. Respondeo secundo, voces à nobis vsurpatae satis congruas esse; ac perinde esse, vnum significatum, & non aliud poni in propositione vi copulae, ac vnum significatum poni pro alio, vi illius: quo loquendi modo vitur Martialis libro primo epigram. 1. in-quiens.

Omnis Casareo cedat labor amphitheatro,

Vnum pro cunctis fama loquatur opus.

Id est vnum loquatur, & cetera sileat, ac non loquatur, aut deprædicet.

10 **O**biicies quarto: hac in propositione, *Petrus est ens*, vel *est aliquid*; Petrus supponit: & tamen non ponitur vnum eius significatum pro alio: hoc est vnum eius significatum potius quam aliud non subit vicem subiecti; sed omnia sunt subiectum, cum praedicatum eius propositionis omnibus conueniat, quae est eius vniuersalitas. Respondeo, in illo praedicato vniuersali latere plura particularia respectu quorum vnum significatum eius vocis, *Petrus*, potius quam aliud habet rationem subiecti: hoc autem satis est, vt Petrus supponat: Ex gratia, cū dicitur, *Petrus est ens*, vocula, *ens*, continet substantiam, quae non de voce, sed de re significata dicitur, & etiam accidens, quod de voce, & non de re enunciatur, nec non accidens spirituale, quod de conceptu, & non de re, aut voce affirmatur. Respondeo secundo, in ea propositione signi-

significatum totale poni pro partiali, id est prædicatum dici, & verissimè de voce, re, & conceptu, & non de sola re, aut sola voce, siue conceptu; hoc autem abunde esse, ut vnum significatum eius vocis, *Petrus*, ponatur pro alio, partelque subiecti sustineat.

11 **O**bjicies quintò: voluntas imponens vocem aliquam ad significandum quidpiam, eamve faciès signum, ut aiunt, ad placitum, reuera ponit vnum significatum pro alio; facit enim, ut vox vnum potius quam aliud exprimat, v.g. homo hominem magis quam equum: nihilominus ea voluntas, & institutio non est suppositio terminum velut proprietatis consequens: ergo. Distinguo maiorem: voluntas illa ponit vnum significatum pro alio veluti efficienter, concedo maiorem; formaliter siue affirmando aut negando aliquid de vno potius quam de alio, nego maiorem: suppositio autem est non in priori sed in posteriori positione sita, ut ex particula illa, *vi copula enuntiatiua*, satis elucescit.

C A P V T III.

Aliarum aduersus nostram sententiam difficultatum solutio: ubi an voces supponant pro rebus vel conceptibus?

12 **O**bjicies sextò ex P. Hurtado disp. 1. sum. sect. 1. & P. Arriaga di. put. 1. sect. 4. & aliis: voces supponunt pro solis conceptibus, non pro rebus; at positio vnus significati pro alio non magis ad conceptus, quam ad res spectat; perperam ergo ita est à nobis definita suppositio: maior suadetur; quoniam, si possemus agere inuicem per actus intellectus, nullatenus vocibus uteremur, qua ratione angeli vocum vsu carent, propterea quod absque illarum ministerio integrum eis sit conceptus suos inuicem pandere; voces igitur loco conceptuum duntaxat substituuntur: deinde si voces pro rebus supponerent, maximè quia res nobiscum trahere ad colloquium non possumus teste Aristotele 1. elench. at hæc ratio inutilis est, cum quisque se secum ferat, & etiam plura à se distincta, videlicet equum, vestem, ac cætera sua secum possit ferre.

13 **E**nimvero iure merito definitio nostra supponit, voces non tantum pro conceptibus sed etiam pro rebus proprie supponere: primo, quia terminus vocalis supponere potest pro omni eo quod significat, aliàs cur vox, *homo*, pro conceptu hominis supponit, non pro conceptu leonis, nisi quia illum, non hunc significat? sed terminus vocalis haud minus res quam conceptus significat. Rursus secundo, quoniam conceptus supponunt pro rebus, ut constabit inferius: igitur & voces, pro iisdem supponunt. Tertio, quia si quis absque apprehensionibus præuiis inter se distinctis affirmet Petrum v. g. & Paulum distingui realiter; sanè voces pro solis rebus quodammodo supponent, videlicet ut quod, ut aiunt, aliàs propositio erit falsa futura, siquidem conceptus Petri non est id quod distinguitur realiter à conceptu Pauli; imo ambo sunt indistincti. Quarto denique, quoniam voces supponere proprie pro rebus etiam, uti docuimus, edocent Aristoteles lib. illo. 1. elench. & cum eo Fonseca lib. 8. instit. cap. 22. Auerfa tract. 2. instit. c. 8. Villalpandus, Sotus, Toletus, locis citatis, & plerique alij Scholastici, tum veteres, tum iuniores.

14 **A**d argumentum contrarium respondeo, negan-

do maiorem propter dicta numero superiori: ad primam eius probationem dicendum est, si res etiam per se ipsas aliis manifestare, & de eis loqui possemus, vocibus nos minimè vsuros, haud secus atque pater æternus loquitur, ac se manifestat filio, sine locutione actiua à se distincta, videlicet quia se per se ipsum realiter manifestare potest: proinde eadem ratione, qua voces dicuntur pro conceptibus subrogari, eadem inquam necesse est, eas pro rebus substitui. Ad secundam eiusdem maioris probationem dici debet, Aristotelem benignius & subtilius interpretandum, non de tractione reali & physica, sed de ea qua res aliis intentionaliter representamus, seu præentes facimus, ac manifestamus: in quo sensu verissimum docuit, & idipsum quod in responsione primæ probationis iam iam tradidimus.

15 **O**bjicies septimò, conceptus non supponunt pro rebus; at iuxta nostram definitionem ita supponent, ea si vera esset; nam positio vnus significati pro alio non magis ad voces respectu conceptuum, ac rerum, quam ad conceptus gratia rerum attinet. Maior probatur ex Hurtado disput. illa. 2. f. 1. §. 8. supponere est facere loco alterius, quod ipsum facere debebat, aut erat facturum: Sed conceptus non faciunt loco obiecti, quod obiectum facere debebat, eratve facturum: conceptus enim cognoscit, obiectum autem non debet cognoscere sed cognosci: quæ ratio non militat in vocibus, quæ pro conceptibus supponunt vel supponere possunt, eo quod faciant vi conceptuum, quod horum proprium est; affirmant enim, & negant, sicut conceptus quibus respondent.

16 **R**espondeo, conceptus supponunt pro rebus; tum quia suppositio est proprietas termini: at ratio termini strictissime in conceptibus reperitur: tum quia conceptus significant res: ergo pro eis supponere possunt: tum demum, quia voces pro se materialiter supponunt, cum se si non ex instituto, at certe naturaliter representent: ergo etiam conceptus supponere poterunt pro rebus, quas naturaliter exprimunt. Ad probationem oppositam dico; supponere siue supponi, si hac voce uti manes, non semper est facere loco alterius, quod illud aut facturum erat, aut facere debebat, sed aliquoties est facere, vice alterius, quod illud per se agere nequit: qua ratione species chimære eius est vicaria, & pro ea supponitur, cum tamen producat actum seu cognitionem, quam chimæra producere nec potest, nec debet: quando igitur conceptus manifestant nobis obiecta, quæ se nequeunt per se ipsa manifestare, mirum non est si pro obiectis supponant. Porro vocum exemplum retorqueri potest; nam voces supponunt pro conceptibus, ut omnes vltro petimusque damusque vicissim: & tamen non faciunt, quod conceptus erant facturi, aut facere debebant, cum conceptus nostri nobis quidem, non aliis affirmant, & negant; voces autem aliis præcipuè negant, & affirmant.

17 **I**n calce sectionis animaduertendum est primo, contra antiquos quosdam summulistas, nomina adiectiua supponere: tum quia termini sunt, ac proinde proprietatem termini in communi debent suo sibi iure vindicare; tum etiam quia in hac propositione, *Petrus est albus*, nisi vocula, *albus*, supponatur pro obiecto à se distincto, seu re sibi subiecta, propositio erit falsa citra dubium. Animaduertendum secundo, contra recentiores aliquos, non solum subiectum verum etiam prædicatum propositionis supponere, duabus videlicet de causis haud

ita prius insinuat. Animaduertendum est tertio, contra alios, vnionem supponere, quia cum duo significet, nimirum hanc vocem, *est*, & identitatem obiectiuam ei respondentem, pro vtrauis poterit supponere. Animaduertendum est quarto, aduersus nuperos quosdam, scripta etiam & nutus supponere, cum sint termini externi, haud secus ac voces. Tandem animaduertendum est contra Arriagam disput. 1. Summ. sect. 4. voces extra propositionem minime supponere, eo quod ad quoduis suum significatum indifferentes sint, & neutrum pro alio ponant, vialicuius copulae enuntiatricis: quod etiam à posteriori suadeo, quoniam hæc vox, *homo*, extra propositionem non supponit simul materialiter, & formaliter, cum sint oppositæ suppositiones, adeoque tales quæ vel non possint, vel certè non debeant eisdem termino conuenire; nec mere formaliter, nec mere materialiter, cum non sit potior ratio, quapropter vno potius modo, quam alio supponat; nullo igitur modo supponere potest.

CAPVT IV.

Diuiditur suppositio.

18 PRIMò in materialem, & formalem: materialis est, qua terminus pro se, & non pro alio significato ponitur; quod tripliciter vluerire potest; nimirum, aut ratione subiecti, quod se solum instar obiecti significat, vnde mirum non est, si pro se supponat, quidquid sit an pro alio etiam supponere possit, de quo inferius, veluti blitiri est vox: aut ratione alterius annexi ex parte subiecti, veluti, hæc vox homo est nomen, vbi particula, hæc vox, determinat hominem ad suppositionem materialem, & ab eo formalem excludit: aut ratione prædicati, veluti homo est nomen, vbi prædicatum determinat subiectum propositionis, videlicet hominem, vt materialiter, ac pro se supponat, alias eiusmodi propositio esset falsa. Suppositio formalis est propositio termini pro significato distincto à temetipso, veluti homo est verum animal, quæ propositio ne utiquam esset vera, si subiectum pro alio à se distincto non poneretur. Harum suppositionum meminit Augustin. in dialectica cap. 10. sic inquit: *Cum definitio quid significat nomen possum hoc ipsum exempli gratia supponere, quod dico nomen utique nomen est, hac enim lege per casus flectitur, dicendo nomen nominis nomini, &c. Item cum definitio quid significat dactylus, hoc ipsum potest pro exemplo esse: etenim cum dicimus, dactylus, vnā syllabam longam, & duas deinde breues enunciamus. At verò cum definitur aduerbium quid significet, non potest huius ipsum exemplo dicere: etenim cum aduerbium dicimus, hac ipsa enuntiatio nomen est. Ita secundum aliam notionem aduerbium utique aduerbium est, & nomen est: secundum aliam verò aduerbium non est aduerbium, quia nomen est. Item pes creticus quando quid significet definitur, non potest hoc ipsum pro exemplo esse: hac enim ipsa enuntiatio quando dicimus creticus prima longa syllaba, deinde duabus breuibz constat, quod autem significat longa syllaba & breuis, & longa est. Ita & hic secundum aliam notionem creticus nihil aliud est, quam creticus & dactylus non est: secundum aliam vero creticus non est creticus, quia dactylus est.* Suppositio materialis alia est intrinseca, qua terminus ponitur pro se secundum prædicata sibi intrinseca, vt homo est vox dissyllaba; alia extrinseca, qua ponitur pro se se-

cundum prædicata sibi extrinseca, & arbitraria, vt homo est nomen. Rursus suppositio formalis, alia est propria, qua terminus supponit pro significato proprio à se distincto, vt leo regit: alia impropria, qua terminus supponit pro significato improprio à se distincto, vt pratum ridet.

Animaduerto Primò, recentiores quosdam perperam in ea esse sententia, vt existiment, voces non significatiuas ex instituto solum materialiter supponere: tum quia pro aliis similibus formaliter supponunt, vt in hac propositione, omne blitiri est vox, de quo fufius lib. 6. tum etiam quia pro conceptibus supponere possunt, & debent; at conceptus ab eis realiter distinguuntur; supponunt ergo non tantum pro se, sed etiam pro significato quopiam à se realiter distincto, adeoque formaliter, & non materialiter tantum. Quocirca, sicut in hac propositione, *rationale ex parte modi non est animal*, vocula, *rationale*, supponit formaliter pro conceptu, ita etiam in hac, *blitiri penes id quod ex in mente responderi non est vox*, particula, *blitiri*, pro conceptu, & formaliter supponit. Animaduerto secundò contra Fonsecam, in hac propositione, *nomen est vox*, particulam, *nomen*, non supponere duntaxat formaliter; siquidem supponit pro se, propterea quod sit nomen adeoque materialiter: quod autem se ex instituto significet, parum refert; distinctio enim suppositionis formalis, & materialis, non est penes diuersum modum significandi, naturaliter, & ex arbitrio, sed penes diuersum significatum, distinctum videlicet à termino, vel indistinctum, vt ipsis, & ceteris est in confesso. Animaduerto tertio contra alios, in ea propositione proximè adducta, particulam, *nomen*, non supponere solum materialiter: haud enim ponitur duntaxat pro se, sed etiam pro aliis: quod autem se clarè reliqua nomina confuse representent vt instant aduersarij, nihil interest, namque terminus supponit haud raro pro iis, quæ confuse significat, veluti in hac propositione, *homo est animal* in qua homo, omnes homines confuse sumptos comprehendit, & pro iis supponit. Itaque in ea propositione, de qua præcipue lis, vocula, *nomen*, partim formaliter, partim materialiter supponit.

20 Alio quoque sensu usurpari potest formalis suppositio, prout nimirum distinguitur non à materiali, sed ab identica: ita autem usurpata, dici solet esse ea qua subiectum, & prædicatum, pro diuersis significatis supponunt, vt rationale est risibile; identica verò ei opposita, qua pro eodem formaliter significato supponunt, vt rationale est rationale. Hinc diuiditur vltèrius suppositio, in communem, & singularem, seu discretam: communis est, quæ terminum pro significato communi, singularis verò, quæ eum non pro communi, sed pro singulari substituit: quapropter hæc posterior suppositio nuncupatur ab aliquibus discreta, eo quod vnum singulare ab alio discernat.

21 Nonnulli recentiores multi sunt in restringenda suppositione communi, aiuntque non esse eam quam nos definitimus, sed quæ respicit significatum commune aliquo signo affectum, ratione cuius nequeat in singularibus reperiri, aut de eorum singulis enuntiari: quamobrem in hac propositione, omnis homo currit, subiectum communiter supponit, secus vero in hac, *homo currit*. Ceterum magnopere displicent, quoniam suppositio singularis omnem terminum singularem respicit: quidni ergo suppositio communis omnem terminum communem, siue signatum siue nullo distinctum signo?

signo? Deinde, siue suppositio communis dicatur, *ut terminus pro suis inferioribus*, ut vult Toletus lib. 2. cap. 2. siue, *qua terminus supponit communiter*, ut vult Villalpandus lib. 1. 3. p. c. 1. siue, *ut terminus communis communiter retenti*, ut vult Sotus 2. p. c. 1. lect. 4. not. 1. quouis inquam horum modo; quemcumque terminum communem respicit. Denique, in hac propositione, homo est animal, homo non supponit singulariter; ergo communiter: nam hæc particula, *communiter*, & *singulariter*, vel *particulariter*; opponuntur immediate. At obiciunt aduersarii, suppositionem communem esse usum termini communis communiter retenti, in quo iniquiunt à Soto discrepat nullus; at ea definitionis particula, *communiter retenti*, indicat signum vniuersale, omnis, aut nullus, aut aliud simile. Sed in primis ea definitio non est vsque adeo ab omnibus recepta: Uterius, ea admissa, posterior particula illius non tam significat syncategorema, omnis, nullus aliudve simile, quam negationem syncategorematis particularis, hic, iste, aut alterius similis; & ita definitionem Soti explicat Hurtadus disp. 1. f. 4. §. 18. eamque æquiparat huic suæ; *est substitutio pro termino communi*. Proinde miror aduersarios plerorumque dialecticorum autoritate niti, cum potius eis apertè renituntur.

21 Adicienda etiam est alia diuisio suppositionis in naturalem, & accidentalem: illam definitio accensio esse eam, qua terminus ponitur pro suo significato, penes ea quæ ei naturaliter, seu essentialiter insunt, veluti homo est animal; accidentalem vero è contrario, positionem termini pro suo significato, penes illa quæ non naturaliter ei conueniunt, veluti homo currit, aut cognoscitur.

CAPVT V.

Uterior suppositionis diuisio in simplicem & personalem.

22 **S**uppositio simplex est positio termini pro suo immediato & formali significato; qua ratione in hac propositione, *homo est species*, homo simpliciter supponit, quia pro homine ut sic, non pro Petro & Paulo; alias propositioni falsum subesset, cum eorum neuter sit species. Personalis est positio termini pro mediato significato, ut *homo currit*, ubi homo non ponitur præcisè pro homine ut sic, aut in commune, sed pro Petro aut Paulo: quare defensus ad inferiora huius duplicis suppositionis infallibile discrimen ab omnibus traditur. Sic utramque fere definiunt Tol. lib. 2. cap. 1. Fons. lib. 8. cap. 24. contra quos cum Hurtado, & Arriaga denso agmine plerique recentiores inuehuntur.

23 Primo; quoniam in his propositionibus, Petrus currit, Petrus est indiuiduum subiicibile, Petrus ex æquo ponitur pro suo immediato & formali significato, cum defectu inferiorum mediata, & materialiter significare nequeat; at non utrobique eodem supponit modo, sed in prima personaliter, & in secunda simpliciter, ut omnibus est in confesso; penes ergo mediatum, aut immediatum, formale, aut materiale significatum, haud est vtriusque suppositionis distinctio. Secundo, quia in his propositionibus, homo est animal, homo est species, homo idemmet immediatum, & formale significatum, videlicet hominem ut sic, sortitur; at in prima personaliter, & in secunda simpliciter supponit ergo &c.

P. Lyncei Philosophia. Tom. I.

24 Tercio, quoniam in hac propositione, Petrus est hic homo, Petrus supponit personaliter, sed non pro mediato significato, homine videlicet, ut hic possit mediate significari per notionem Petri, nam de homine ut sic ne æquiualeat, & mediate hic homo affirmatur, non enim licet inferre, aut concludere, Petrus est hic homo, ergo homo ut sic est hic homo. Quarto, quia nulla est natura communis obiectiue abstracta ab indiuiduis, ea enim abstractio à Platoniorum idæis, & figmentis parum vel nihil discrepat; suppositio ergo simplex nequit esse ea, qua terminus ponitur pro eiusmodi natura, quippe quæ plane repugnat.

25 Cæterum hæc argumenta non vrgent: ad primum respondeo, Petrum æquiualeat huic homini, ac proinde significare immediate, & formaliter hunc hominem, mediate verò & materialiter hominem: sicut enim ratio superior continet sub se rationes inferiores, ac proinde eas mediate, & formaliter significat, ita ratio inferior continet in se rationem superiorem, eamque ad se contrahit, unde eam mediate & materialiter significabit: quare in hac propositione, Petrus currit, Petrus supponit personaliter, quia non solum de immediato significato, videlicet Petro, cursus affirmatur, veram etiam de mediato videlicet homine, non formaliter, sed æquiualeat, eo quod ex hac propositione, Petrus currit, hominem currere rectè inferatur: aut in hac, Petrus est indiuiduum subiicibile, supponit pro immediato, & formali significato, non verò pro mediato homine scilicet, cum ex hac propositione, Petrus est indiuiduum subiicibile, hominem ut sic esse indiuiduum subiicibile neutiquam possit inferri. Quid quod facile dici potest, eam diuisionem suppositionis in simplicem, & personalem esse subdiuisionem suppositionis communis; quare in propositionibus allatis Petrus nec personaliter, nec simpliciter supponit, eo quod communiter non supponat: Sed de hoc paulo latius infra in responsione tertij argumenti: quod anteaquam diluendum aggrediar;

26 Ad secundum respondeo, latam in eo committi æquiuocationem, qua nimirum significatio cum suppositione confunditur: Etenim in duabus propositionibus obiectis pro eo supponit earum subiectum homo, de quo formaliter, aut æquiualeat prædicatum affirmatur, non vero pro eo quod significat præcisè, quia illud significat in illa propositione, homo, est species, de solo homine in communi immediate & formaliter significato species prædicatur, non vero de inferioribus quæ species esse ne æquiualeat quidem asseruntur: in illa vero, homo est animal, de Petro & Paulo mediate & materialiter significatis animal prædicatur: mirandum ergo non est, si in altera homo simpliciter, & in altera personaliter supponat, ut ut idem utrobique significet.

27 Ad tertium respondeo, eam diuisionem suppositionis in simplicem, & personalem esse subdiuisionem suppositionis communis, ut nuper perstrictum: quamuis enim id negent Sotus, & Hurtadus, at affirmant veteres plerique dialectici cum Petro Hispano, & post eos Toletus, & Fonseca locis superius citatis: colligi autem perspicue potest ex ipso vocum ethymo: nam simpliciter, eius particula vim si spectes, perinde multoties est, ac secundum se, & præcisè: meritò igitur dicitur terminus aliquis supponere simpliciter, cum sumitur prout præcisus à suis inferioribus, quæ mediate ac materialiter importat; ita vero sumi potest duntaxat terminus communis

K

munis

munis seu communiter supponens, secus vero singularis: ubi autem suppositio simplex contrahat, ac diuidat suppositionem communem, eandem nequit non contrahere, ac diuidere personalis; ambæ siquidem iuxta omnes vnam rationem dissecant, & eiusdem sunt species subiectiuæ. Et quidem propter definitionem personæ à Boëtio traditam, videlicet *est rationalis natura indiuidua substantia*, sapissime persona significat apud non paucos auctores sola indiuidua v. g. Petrum, Paulum &c. non verò rationes superiores, prout ab eis abstractas: quare terminus communis, quando pro inferioribus etiam, ac singularibus mediatur & materialiter significatur ponitur, hoc ipso dici solet personaliter supponere: en quatenus vocum ethymon pro doctrina tradita faciat. Quæ cum ita sint, dicendum est, Petrum in ea propositione, Petrus est hic homo, nec personaliter, nec etiam simpliciter supponere, eo nimirum quod sit communi suppositione destitutus.

28 Enimvero quoniam probabile duximus, superius in solutione primi argumenti, terminum etiam singularem supponere posse tum simpliciter, tum personaliter & in hac propositione, Petrus currit, suppositionem Petri esse personalem, & in hac Petrus est indiuiduum subiicibile esse simplicem, adeoque neutram earum esse speciem suppositionis communis; quoniam inquam hæc à nobis supra dicta sunt, & quoad eius fieri potuit explicata, idcirco respondetis secundo, Petrum supponere simpliciter in ea propositione, Petrus est hic homo, non minus quam in illa, Petrus est indiuiduum subiicibile, aut secundo intentionale. Tertio quoque non nemo diceret, eas suppositiones esse species, ac partes subiectiuas suppositionis formalis, prout hæc ab identica distinguitur: quare cum in illa propositione Petrus est hic homo, Petrus non supponat formaliter sed identice, eum nec personaliter, nec etiam simpliciter supponere.

29 Ad quartum, & vltimum argumentum respondeo, ad veritatem eius definitionis, qua suppositio simplex est à nobis explicata, satis superque esse, quod natura communis possit abstrahi ex parte modi à suis inferioribus: at ad minimum talis abstractio negari nequit ab aduersariis, nec negatur, si solos Nominales excipias: quocirca immerito existimant quidam neoterici cum Hurtado & Arriaga, sine præcisione obiectiuæ rationis communis à suis inferioribus nostram, suppositionis simplicis definitionem sustineri non posse. Deinde secundo respondeo, eam præcisionem obiectiuam naturæ communis à particularibus aut è conuerso nequiquam repugnare; & cum Platoniorum idæis aperto Marte pugna-re, nedum eis affinem aut similem esse: quorum alterum lib. 8. luculenter constabit.

30 Sed instabis Primo: conceptus inferior v. g. Petrus non abstrahitur, nec præcinditur à ratione superiori, quin potius eam formaliter includit: perperam ergo dictum à nobis est, Petrum v. g. aliudvè indiuiduum supponere simpliciter, vel certe etymologia suppositionis simplicis haud est ea, quam tradidimus. Verum in primis, quamuis dixerimus Petrum supponere aliquando simpliciter, at oppositum velut probabile statuimus, hæc videlicet de causa, quæ opponitur in præsentia. Item secundo Petrus v. g. ita continet hominem, vt eo ipso includat Petreitatem ab eo præcisam, & virtualiter ac ratione nostra distinctam: Petrus ergo penes aliquid sui summi potest simpliciter, adeoque eius formalitatis merito suppositionem simplicem obtinere.

31 Instabis iterum, in hac propositione, Petrus est

indiuiduum subiicibile, sumitur Petrus prout subest actui intellectus illum præcisè ac simpliciter consideranti in ordine ad suam speciem ac nihil in eo efficiendi, supponit ergo simpliciter, haud secus atque homo, cum dicitur, homo est species: perperam ergo dictum nec simpliciter nec personaliter Petrum supponere in ea propositione. Rursus in hac propositione, Petrus est hic homo, sumitur Petrus secundum id quod eius personæ à parte rei inest, siue pro eius persona pro vt talis est reipsa: sustineri ergo nequit quod diximus, Petrum inibi simpliciter non personaliter supponere. Ceterum quamuis ita explicent aduersarij etymologiam suppositionis simplicis & personalis, & ita vtriusque definitionem ab ipsis traditam & inferius ponendam tueantur, probentque, quod tamen aliter explicari possit, ac debeat earum etymologia vocum, superius manet explicata abundè. Quapropter nihil vrget præsens replica, nihil habet veri aduersariorum sententia, circa vtramque suppositionem. Et quidem eadem ratione probare possent ij quibus cum deceptamus in hac propositione, homo est species, hominem non supponere simpliciter, quoniam non supponit pro re simplici sed potius composita physice ex corpore, & anima, & metaphysice ex gradu animalitatis, & rationalitatis, nec non in hac enunciatione, natura humana corpore, & anima constat, naturam humanam supponere non personaliter, sed simpliciter, contra quam omnes auctores, & eos inter ipsi aduersarij sentiunt, nimirum quia, non supponit pro persona, sed potius pro natura à personalitate abstracta.

32 Modo ergo progredior ad impugnandas, vtriusque suppositionis, definitiones ab Hurtado, & Neoterici traditas, quæ sic habent: suppositio simplex est ea, qua terminus ponitur pro re, quatenus subest, secundis intentionibus; personalis vero qua terminus ponitur pro re, sumpta secundum se, & independentem à secundis intentionibus. Sed contra primo, quoniam in hac propositione, animal est confusè cognitum, animal supponit personaliter, cum tamen significet, rem prout subest secundis intentionibus: probatur assumptum, argumento, me iudice manifesto; signum suppositionis personalis, & eius à simplici discrimen à Toletio, Fonseca, Hurtado, & cæteris, etiam diuersarum partium auctoribus concessum, est descensus qui potis est fieri à termino personaliter supponente ad inferiora sua; secus vero à termino supponente simpliciter: v. g. ex hac propositione, animal est viuens, rectè inferas, ergo homo est viuens, leo est viuens: at ex hac, animal est genus, male inferas, ergo homo est genus, leo est genus: Tunc sic, ab animali, in superiori propositione, nimirum animal est confusè cognitum, descendere est ad inferiora, licetque ex ea inferre, ergo homo, prout animal, & in confuso est cognitum & leo similiter: quod minus negari potest, in sententia aduersariorum negantium præcisionem obiectiuam rationis communis, à quauis inferiori, vniuersæ cognitionem, etiam immediatam, & expressam sine alia: animal ergo, in ea propositione à nobis obiecta personaliter supponit, quantumuis, secundo intentionaliter accipiat. Summa nostri argumenti, eiusque brevis declaratio sit hæc: in his duabus propositionibus, *animal est genus*, *animal aliquo modo cognoscitur*, animal ex æquo significatur, prout subiaceret secundæ intentioni, atqui in vna supponit simpliciter & in alia personaliter, vt ex dictis perspicuum: eo ergo ex titulo, satis discriminatur suppositio simplex à personali.

Quod

33 Quod secundo, talem in modum contra Neotheticos ostendo: In hac propositione, species est prædicabilis, de pluribus solo numero differentibus in quid, species personaliter supponit; at significat rem, pro ut subest secundæ intentioni, qua de pluribus prædicari possit: sustineri ergo nequit data utriusque suppositionis definitio, earumque discrimen. Maior suadetur; tum quia, omnis definitio, prædicatur de suo definito personaliter supponente, aliàs in hac propositione, homo est animal rationale, hominem personaliter suppositum negarem; sed in præfata propositione, de specie eius definitio prædicatur: tum etiam, quia ea propositio descensu ad inferiora gaudet, quandoquidem ex ea queas inferre speciem humanam, leoninam, angelicam, de pluribus numero in quid prædicabilem esse, huiusmodi autem descensus, semper est cum suppositione personali coniunctus, ut supra dictum.

34 Ex his, quæ hæcenus disseruimus, constat primo contra Hurtadum disputatione secunda, sect. 3. in hac propositione falsa, omnis homo est species, subiectum supponere personaliter, nimirum quia ponitur æquiuale, pro suo mediato significato æquiuale enim, ea propositio his, Petrus est species, Paulus est species. Constat secundo aduersus Sotum, & alios, in hac propositione, homo est species, subiectum non habere hunc descensum, ergo hic homo, in quantum cognitus ut homo, est species; siquidem non vnicus homo confusè cognitus, sed omnes speciei rationem induunt, Constat tertio, propositionem vniuersalem, personaliter supponentem habere descensum ad inferiora, sub eodem prædicato, secus vero supponentem simpliciter, ut supra, ex omnium sententia, manet explicatum. Constat quarto aduersus aliquos recentiores, propositionem particularem, simpliciter supponentem, interdum habere ascensum ad superiora, sub eodem prædicato, interdum non: ab hac enim Petrus currit, rectè ascendas in hunc modum; homo, animal, viuens currunt, sed ab hac, Petrus est hic homo, malè per eosdem gradus ascendas. Constat quinto, propositionem simpliciter supponentem habere descensum ad inferiora, sub diuerso prædicato, si sit vniuersalis, & ascensum etiam ad superiora, sub diuerso prædicato, si singularis: etenim ex hac, animal est genus, rectè inferas, ergo aliquod animal, nempe homo, est eius species; & rursus ex hac, Petrus est indiuiduum, ergo homo est species.

35 Constat sexto, necessariam non esse, suppositionem absolutam, seu mixtam ex personali, & simplici, inuentam à Fonseca; nam hanc propositionem v.g. homo est animal, ait esse de subiecto mixtè, siue absolute supponente, cum tamen suppositionem hominis, in ea propositione, ad personalem reduci posse liqueat ex dictis.

CAPVT VI.

Diuisio suppositionis in distributiuam, & copulatam, determinatam, & confusam.

36 **S**uppositionem distributiuam, seu copulatiuam definitio cum Fonseca lib. 8. cap. 32. & Hurtado disp. 2. sect. 5. eam, quæ resolubilis est per descensum copulatiuum, qui videlicet fit per particulam &, aut nec, similemve; necentem propositiones hoc modo: omnis homo currit: ergo Petrus currit, & Paulus

currit &c. aut nullus homo currit: ergo nec Petrus currit, nec Paulus currit, &c. Suppositio copulatiua, seu distributiua: alia est immediata, vel incompleta, qua terminus pro solis generibus singulorum ponitur, ut omne animal fuit in arca Noë: ubi animal pro indiuiduis non supponit: alia propositio falsa futura esset, sed pro eorum rationibus genericis, pro ut genus latè sumitur, & pro specie: & ita est vera propositio; omnes enim animalium species, etsi non singularum indiuidua fuerint reuera in arca Noë: alia mediata, seu completa, qua terminus non tantum pro generibus, seu speciebus singulorum, sed etiam pro singulis generum ponitur: veluti omne animal est viuens; ubi animal, tum pro omnibus suis speciebus, tum etiam pro omnibus earum indiuiduis supponit: & ita suppositum reddit veram eam propositionem, quam constituit.

Suppositionem copulatam cum Fonseca supra citato, & aliis definitio eam, quæ resolubilis est per descensum copulatum, qui nimirum fit per particulam &, vel, nec aliamve similem necentem non propositiones integras, sed partes vnus extremi, siue subiecti, ut omnia elementa sunt quatuor: ergo ignis, & aer, & aqua, ac terra sunt quatuor; non vero ergo ignis est quatuor, & aer est quatuor, &c. vel nulla elementa distincta efficiunt numerum singularem, aut sunt vnum tantum: ergo neque ignis, & aer efficiunt numerum singularem: neque aqua & terra eum efficiunt, suntvè vnum duntaxat elementum: non vero, ergo nec ignis efficit numerum singularem, nec aer &c. At enim suppositio distributiua, seu copulatiua in eo differt à copulata, quod nec semper, nec solum habeat eum descensum copulatum: non semper, nam in hac propositione: omnis pars albi illud intrinsecè causat, & constituit; particula, omnis pars, supponit distributiue: & tamen ex ea non licet descendere copulatè, aut inferre: ergo paries, albedo, & vnio causant, constituuntque intrinsecè album: sunt enim idem cum illo, ac nullatenus ab eo distinguuntur: quare collectiue sumpta non possunt illud causare: de quo plura in Physica lib. 2. tract. 6. cap. 9. non solum; tametsi enim ex hac propositione: omnis homo est animal, rectè ascendas ita: ergo Petrus, & Paulus, & Ioannes, &c. est animal; particula, &, vnus subiecti partes copulante: at etiam ex ea non minus bene ascendas ita: ergo Petrus est animal, & Paulus est animal, & Ioannes est animal, &c. particula, & integras necentem propositiones.

Iam verò suppositionem determinatam consequenter definitio, eam, quæ resolubilis est per descensum disunctiuum fieri natum per particulam, vel, aut aliam similes propositiones necentem, ut aliquis oculus videt: ergo vel dexter videt, vel sinister videt: suppositionem verò confusam, eam, quæ sibi vendicat solummodo descensum disunctum fieri natum per particulam vel, aut aliam similem non propositiones integras, sed vnus duntaxat terminos necentem: ut aliquis oculus requiritur ad videndum, ergo vel dexter, vel sinister ad id muneris requiritur. Illud autem animaduertere est, non idcirco suppositionem determinatam à nobis definiri per descensum disunctiuum, quod sit incapax disuncti: certo certius enim est, eius esse capacem, quando ex hac propositione determinatè supponente, nimirum aliquis oculus videt, non tantum sicut proximè supra ascendas, sed etiam ita: ergo vel dexter videt, vel sinister videt: verum propterea quod non per descensum disunctum, sed potius disunctiuum à suppositione confusa diffideat: Qua etiam ratione suppo-

endum est, definitam esse à nobis supra suppositionem copulatiuam, siue distributiua per descensum copulatiuam, non vero copulatum; quod nimirum hic ei sit communis cum suppositione copulata, fecus vero ille; quamuis non solum vnus, sed etiam alterius sit interdum capax; vt supra declaratum.

39

Porro autem vtriusque suppositionis determinata nimirum & confusa discrimen ab Hurtado, & quibusdam aliis negatum, probatur, & explicatur: hæc propositio, aliquis oculus videt, non potest permittere simultaneam veritatem harum duarum propositionum: dexter non videt, sinister non videt; sed potius postulat, vt alterutra sit falsa: ast hæc propositio, aliquis oculus requiritur ad videndum, quantumuis vera sit, potest tamen esse coniuncta cum simultanea veritate harum duarum propositionum: dexter non requiritur ad videndum, sinister non requiritur ad videndum: propositiones igitur illæ, quamuis idem subiectum fortiantur, non tamen eandem illius suppositionem: & prior erit de subiecto sic ponente determinatè, posterior vero de subiecto supponente confusè.

40

Trifariam autem euenire potest disunctio determinata, siue suppositionis determinatæ propria: primo ratione existentia, quæ de termino determinatè sumpto, suppositoque virtualiter affirmatur; quo pacto in propositione proposita; aliquis oculus videt; oculo actio videndi, ac proinde existentia ad agendum necessaria attribuitur: cum ergo nihil duntaxat indeterminatum in rebus existere possit, necesse est, oculum aliquem determinatè, & præcindendo ab aliis sumptum, existere, & videre: in quo ea propositio veritatem collocatam habeat. Secundo ratione necessitatis materia; quo pacto in hac propositione: aliquis homo est animal, subiectum determinatè disunctum est: materia enim cum sit necessaria, & homines omnes essentialiter animalia, verum erit Petrum determinatè, & præcindendo à reliquis animal esse, in quo cum ea determinatione sumpto ea propositio veritatem suam tueatur. Tercio ratione prædicati, quod merito suæ perfectionis de subiecto determinatè verificatur, quomodo in hac propositione: aliquis homo à Deo cognoscitur. subiectum determinatè disungitur, quoniam propositio in aliquo homine determinatè verificatur, quem Deus clarè, & determinatè cognoscat; quo tenus diuina cognitio differt ob suam perfectionem à cognitione creata, quæ imperfecta, & vaga esse potest, & letque. At è regione disunctio indeterminata triplici illo titulo destituta prorsus est: nec enim terminus indeterminatè disunctus existentiam eo ipso postulat, vt videre est in his propositionibus: aliquis oculus requiritur ad videndum, aliquis equus ad equitandum, promitto tibi aliquem librum, quæ nullo oculo, equo, aut libro existentibus essent veræ. Rursus nulla hic interuenit necessitas materia; cum libro promitti contingens sit, & oculo vniuersaliter sumpto ad videndum, & equo ad equitandum requiri; omnis enim oculus ad videndum, & omnis equus ad equitandum non requiritur necessario. Demum eiusmodi prædicata ratione alicuius eximæ perfectionis subiectum determinatè non afficiunt.

41

Vidimus, vtramque suppositionem illam, nempe determinatam, & confusam reuera distingui; superest ratio nominum explicanda: nam P. Hurtado contendit, vtramque indeterminatam, & confusam appellandam; neutram vero determinatam, nimirum quia alterutra est vaga, & coniuncta cum disunctione quadam vi huius particulae *aliquis*, alteriusve

id genus expressa: disunctio autem, & indeterminatio, siue confusio in idem recidunt. Hæc tamen difficultas haud magnopere premit, nec ea est, quam propter voces dialecticorum vsu probatas teneamus improbare, & cum aliis commutare: etenim vt bene aduertit Sotus lib. 2. lect. 4. not. 3. initio, quamuis terminus determinatè supponens significet omnia sua inferiora vage, & indeterminatè, & pro eis ita sumptis substituatur: ceterum vt propositio, cuius est subiectum, v. g. hæc; aliquis homo currit, sit vera: requiritur, & sufficit, vt aliquod eius inferius provt ab alio distinctum, ac determinatè vsurpatum currat; aliudve prædicatum, si sit alia propositio id genus (cuiusvis enim par est ratio) participet: tale autem nihil requiritur ad veritatem propositionis de subiecto confusè supponente; & quamuis sit requisitum, haud tamen sufficit ad veritatem propositionis de subiecto distributiue, aut copulatè supponente, vt intuenti constabit: est ergo quamobrem in hac propositione; aliquis homo currit, aliaque quauis simili suppositio subiecti, esto disunctio nem importantis vocetur determinata præ quauis alia.

42

Postremo reliquum est, vt obiectiones quasdam repellamus aduersus duarum illarum suppositionum definitiones à nobis traditas. Obiicies igitur primo: suppositio confusa habet vtrumque descensum, disunctum scilicet, & disunctiuum: perperam ergo per alterum, & non alterum definitur. Antecedens probatur, quia duo illi descensus reuertuntur inuicem, suntque idem reipsa, & non diuersi, nisi solo nomine imo ne hoc tenus, vt infra constabit: quo fit, vt suppositio confusa non possit alterum eorum, nempe disunctum sine altero, scilicet disunctiuo sortiri. Identitas eorum descensuum suadetur, quia vterque cum disunctione indeterminata procedit; ideo enim in priori nimirum disuncto, aliquis oculus requiritur ad videndum; ergo vel dexter, vel sinister ad id requiritur; proceditur ita quoniam sola necessitas ad videndum ab omni existentia absoluta in eo affirmatur: at in posteriori, cuiusmodi est hic, aliquis oculus requiritur ad videndum, ergo vel dexter requiritur ad videndum, vel sinister requiritur ad videndum etiam enunciatur ea sola necessitas. Secundò, quia hic descensus, v. g. ignis ad perfectionem vniuersi requiritur, & aqua ad eam requiritur, & aer, & tellus similiter, atque hic descensus, ignis & aqua, &c. ad perfectionem requiritur: hic, inquam descensus, alter copulatus, alter copulatiue reuera æquipollent, & hanc propositionem, omne elementum ad perfectionem vniuersi requiritur æque explicant, vt nemo ausit inficiari: similiter ergo descensus vterque disunctus, scilicet, & disunctiuus ab aliquo oculo ad videndum requisito, reipsa æquiualebunt, & reuertentur: adeoque non poterit alter sine altero suppositionem confusam sequi. Tertiò, quia cum definiatur suppositio determinata per solum descensum disunctiuum, videtur supponi illum duntaxat non verò disunctum ei posse conuenire: at hoc est falsum, tum propter dicta hoc numero, tum etiam propter dicta numero antecedenti, nec non superius. Quarto denique, quoniam vterque descensus ille fit per particulam disunctiuam, vel, modo propositiones integras, modo terminos solos interiectam: quidni ergo vocetur vterque disunctiuus: rursus, in vtroque particula, vel, non tantum potest disungere, sed actu disungit, aut terminos, aut propositiones totas: cur ergo vnus potius quam alter disunctus appellatur? quidquid ergo sit, an eiusmodi descensus reipsa discrepent, at, certe vocibus per quam ineptis videtur id

id discriminis explicari. Atque hinc est, suppositionem determinatam nullo iure communiter appellari disiunctiuam potius quam confusam, aut hanc disiunctiuam potius quam illam. Simili etiam argumento fit, descensum factum per particulam, & aliamve id genus propositiones integras necentem, veluti omnis homo est animal, ergo Petrus est animal, & Paulus est animal, &c. immerito vocari copulatiuum magis quam copulatum; eumque, qui fit per eandem aut similem particulam solos terminos necentem, veluti omnes Apostoli Dei sunt duodecim; ergo Petrus, & Andreas & Ioannes, & ceteri sunt duodecim, haud verosimilius nuncupari copulatum magis quam copulatiuum: vtrobique enim particula est suapte natura copulatiua, vtrobique actu copulat. Quo etiam fit, nomina suppositionis copulatiue, & copulatae ex eorum descensuum fontibus deriuata, parum opposita esse.

42

Ad primum tamen horum facile respondeo: nego enim suppositionem confusam, vtunque descensum illum, disiunctum scilicet & disiunctiuum, suo sibi iure vindicare; nego etiam vtunque descensum esse eundem, & non diuersum reuera: quod autem opponitur ambos procedere, cum disiunctione indeterminata, quippe qui ex aequo solam necessitatem alicuius oculi ad videndum, non vero alterutrum existentiam affirmant, nihil habet verisimilis, nedum veri: nam vt recte docet Fonseca, & proposita sententia ceteri sectatores, quoties ita descenditur, ex hac propositione, aliquis oculus requiritur ad videndum, ita inquam, ergo vel dexter requiritur ad videndum vel sinister requiritur ad videndum, & quoties ita, ergo vel dexter, vel sinister requiritur ad videndum, etiam si vtrobique sola necessitas ad videndum, non vero existentia potentiae visus, aut visionis affirmetur: at longe aliter & aliter, siquidem in priori descensu adstruitur, dextrum oculum esse necessarium ad videndum, siue existat, siue non existat sinister, vel sinistrum (altem, ita esse necessarium comparatione dexteri; aut, quod instar est, nos non posse videre per sinistrum solum sine dextro, vel certe per hunc, minime sine illo: at in posteriori descensu, nihil tale affirmatur, sed duntaxat alterutrum oculum, requiri ad videndum, si alter desit, quod verum est, sicut & illud prius, manifesta ratione falsum; descensus ergo alter ab altero, valde diuersus est, alterque verus, & alter ne verisimilis.

43

Ad secundum argumentum non minus expedit respondeo, eo tantum conuinci, descensum copulatum, & copulatiuum conuenire interdum eidem suppositioni, videlicet distributiue, cuiusmodi est ea, per quam supponit subiectum illius propositionis, omne elementum requiritur ad perfectionem vniuersi, siue, quod iuxta est, omne perficit vniuersum, sicut cuiuslibet defectus in huius damnum, & imperfectionem cederet: Hinc autem fit, nihil aliud quam descensum disiunctiuum & disiunctum eidem multoties suppositioni, nimirum determinatae, competere, quod fateor vltro; at id fateri, nec possum, nec debeo, vtunque conuenire termino supponenti confusae, qualis est subiectum huius propositionis, aliquis oculus requiritur ad videndum; qua etiam ratione, nec descensus copulatiuus, & copulatus, conueniunt vniquam termino copulatiui supponenti, vt omnibus est in confesso. Ad tertium respondeo, non propterea definiti suppositionem determinatam, per solum descensum disiunctiuum, quod sit omnino incapax di-

P. Lyncei Philosophia Tom. 1.

siuncti, sed quod hic, ei cum suppositione confusa sit communis, vt supra inter proponendam sententiam illam nostram, & communem dialecticorum manet explicatum: quamuis autem eorum plerique videantur nostro Hurtado, descensum disiunctiuum solum suppositioni determinatae sicut, & solum copulatiuum, distributiue concedere, at quod aliter exponi possint, debeantque, superius dicta perpendenti constabit.

44

Ad quartum respondeo, descensum disiunctiuum fieri per particulam tum suapte natura disiunctiuam, tum actu disiungentem, & descensum disiunctum per eandem similiter; quoniam tamen vtraque disiunctio est valde diuersa, & vna determinata, aliaque indeterminata, idcirco eum descensum, qui alteram importat, placuit dialecticis appellari disiunctiuum, illum vero qui alteram, e contrario disiunctum; haud enim alia nomina ad eam diuersitatem exprimendam suppetebant, ac proinde, prioribus illis, eo sensu, iure potuerunt vt, noquamque hanc eis significationem indere. Exinde quoque est, suppositionem determinatam merito appellari disiunctiuam, & confusam etiam disiunctam; nec non vocabula descensus copulatiui & copulati, & suppositionis itidem copulatiue, & copulatae, simili de causa, videlicet propter egestatem nominum, bene habere, vtvt particula, & in quocunque descensu, tum sit sponte sua copulatiua, tum etiam actu copulet.

CAPVT VII.

De aliis duabus proprietatibus termini, ascensu nimirum & descensu.

45

Explicuimus haecenus primam & potissimam termini proprietatem, nimirum suppositionem; sequuntur in primis alia duae superius quidem obiter perstrictae; at hic ex professo explicandae, videlicet ascensus, & descensus; qui tamen si fiant ex vna quadam propositione ad aliam aliaue, quoniam tamen vtunque multum interest, quoniam modo supponant termini propositionis, ex qua ascenditur, aut descenditur; & pro varietate suppositionis ij quoque variantur, propterea non tantum propositionis, sed etiam termini prout in propositione supponentis dici solent affectiones, seu proprietates, huius mediatae ac remotae, illius vero immediatae & proximae.

46

Ascensus ergo, qui à quibusdam vocari solet inductio, est à singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale progressio, seu consequentia, veluti hic homo est bipes, & iste, & sic singuli, quos vspiciam cognoscimus, & experimur; ergo omnis homo est bipes: descensus autem est ab vniuersali ad singularia progressio, seu consequentia, veluti e contrario omnis homo est bipes suapte natura: ergo Petrus est bipes, & Paulus est bipes, & sic singuli. Quod attinet ad descensum, supra diximus esse quadruplicem, scilicet copulatiuum, & copulatum, disiunctiuum, & disiunctum, nec non quales hi sint, & cur ita nominati. Huic autem quadruplici descensui respondet ascensus quadruplex, eiusdem nominis & rationis, eum totidem modis, & per eosdem gradus ab inferioribus ad superiora ascendatur, & à superioribus ad inferiora descendatur.

Porrò autem hic duo quæri solent, videlicet an

K 3

ad

47

ad ascensum opus sit, consequentiam esse formalem, hoc est ratione formæ legitimam & præscindendo à quavis materia singulari vniuersaliter, & in quacunque irrefragabilem, & infallibilem: item an ad bonitatem ascensus oporteat superaddi constantiam: est autem constantia propositio affirmatiua in qua prædicatur terminus communis, ad quem fit ascensus in plurali numero, cum signo collectiuo de omnibus eius suppositis v.g. si ascendere velis ex paulo supra dictis propositionibus, hic homo est bipes, & iste homo est bipes, & sic singuli, quos vspiam cognoscimus & experimur, ita addideris constantiam, & isti homines sunt omnes homines. Huiusmodi porro dubia locum non habent in descensu, certo certius enim est à propositione distributiua descendi per legitimam, formalem, & infallibilem consequentiam ad omnia sua inferiora copulatiue sumpta, veluti omnis homo est bipes; ergo Petrus est bipes, & Paulus est bipes & sic cæteri: quæ argumentatio tenet ratione formæ in quacunque materia, & in nulla patitur exceptionem: item à propositione copulata siue de subiecto copulatiue supponente similiter descendi ad inferiora sua eodem usurpata modo, nec non à propositione disiunctiua & disiuncta ad sua. Haud etiam minus certum est, minimè requiri constantiam ad bonitatem eorum descensum, propterea quod propositiones, vnde fiunt, latissimè pateant, & se solis, atque sine superaddita constantia, eas, ad quas descenditur, comprehendant.

48

Veteres ergo summulistæ communiter affirmant in omni ascensu recto consequentiam oportere esse formalem, seu ratione formæ vbiuis certam, ac nulli vspiam exceptioni obnoxiam: at negant Sotus edit. 2. lib. 2. cap. 12. lect. 1. not. 4. Hurt. disp. 2. sum. sect. 6. §. 25. alique recentiores, quorum sententia mihi magis probatur: fieri enim potest, vt omnia singularia, quæ sub sensum, & experientiam cadunt, vno modo se habeant, & ratio communis, & distributiua alio, propterea quod sint, plura alia singularia, præter ea, quæ nos experimur, sunt enim ex toto infinita, adeoque, supra tenuitatis nostræ comprehensionem: cum ergo sufficiens enumeratio singularium, omnia prorsus non complectatur, nec possit humanitus, qui ascendit potest ab eis, per legitimam, & certam, formalemque consequentiam ad rationem superiorem? Atque, vt exemplo supra posito insitam, quid vetat, omnes homines, quos videmus, esse suapte natura bipedes, siqui sint eis pedes, & non per accidens claudicent, esse tamen in aliis terrarum oris nobis ignotis, & hæcenus inaccessis, homines natura sua tripedes, & non bipedes quemadmodum, tametsi apud nos, nusquam reperiuntur sciopedes, tales tamen homines creduntur fuisse, non procul à Trogloditis, teste Augustino lib. 16. de ciuit. Plinio, & aliis; & quamuis inter nos homines haud sint nigri, eiusmodi tamen sunt suapte natura, locique sui genio æthiopes omnes: hæc ergo inductio, hic homo est bipes, & iste, & sic singuli, quos passim experimur, ergo omnis homo est per se loquendo bipes & non tripes, aliove pedum numero; haud certa est; haud infallibilis ratione formæ, esto hic & nunc, vt aiunt, beneficio materiæ singularis in qua fit, vera euadat.

49

Respondet aduersarij inductionem oportere fieri non tantum ab iis inferioribus, quæ passim experimur, sed etiam ab omnibus, quæ vbivis existunt, & insuper addi oportere constantiam; ita autem inductionem factam nusquam falli, sed certam, ac formalem esse: quid enim hac argumen-

tatione v.g. certius esse, Petrus est bipes, & Paulus similiter, & sic singuli & omnes vbicumque existant: insuper autem non sunt alij homines diuersæ rationis, nec in omnipotentia Dei rerum naturalium procreatrice continentur, omnis ergo homo natura sua & per se est bipes. Verum quod affertur de constantia impugnabitur haud ita post: quod autem dicitur particulam illam & sic singuli, omnes homines v.g. quotquot existunt vspiam gentium comprehendere, friuolum est ac leue: ita enim si res haberet, inductio esset quoddam argumentandi genus prorsus inutile, & vitiosum ac non mente, sed sola voce tenus argumentatio, contra quam aduersarij de qualibet consent: probaret siquidem ignotum per æque ignotum, nam ceteros homines, quorum nullam habemus notitiam, esse bipedes, tam ignotum nobis est, ac omnem hominem esse per se loquendo bipedem: hoc ergo per illud probare neutiquam est ex claris procedere ad minus clara, vt par est, atque vt præcipit semper Aristoteles, sed potius ex obcuris & incertis. Quod denique post superius responsum obijciatur ab aduersariis inductionem ab Aristotele sapissime dici argumentationem omnium manifestissimam, vnde fit eam esse formalem, & infallibilem, cum ibi locum habere nequeat euidentia ac veritas manifesta, vbi est periculum aliquod falsitatis spectata forma; hoc inquam haud admodum premit; dicitur enim inductio ab Aristotele euidens & manifesta argumentatio, aut quasi argumentatio ratione medijs, quod sensui obuium est, & per noticiam experimentalem nobis innotescit, non ratione illationis, quæ solū est topica esse probabilis. Intelligi etiam potest Aristoteles, quasi censuerit dixeritque inductione euidenter confici, non quod res vere ita sit, sed quod verissimile sit ita eam esse. Neque non dici potest inductionem ex Aristotelis iudicio esse manifestissimam argumentationem, non quidem semper, sed solum quando per eam ascenditur ad rationem superiorem vagam ex singularibus seu vage, seu copulatiue sumptis: quando namque propositionis disiunctiua ad quam fit ascensus, veritas in vno solo inferiori salua consistit, à fortiori quoties experimur plura inferiora ita esse v.g. vel Petrum, vel Paulum, vel certe vtrumque currere, exinde profecto aliquem hominem currere inferitur, tam euidenter quam quod maxime. Denique iuxta dicenda inferius lib. 3. tract. 3. cap. 2. interpretari possumus Philosophum de inductione, non quæ ascendit ab inferioribus numero infinitis, de quæ hic loquimur, sed potius cuius ascensus est à paucis numero, veluti substantia est vnum, accidens est vnum, omne igitur ens est vnum: ignis est corruptibilis, aer est corruptibilis, & sic duo reliqua elementa, omne igitur elementum est corruptioni obnoxium: Harum ergo inductionum, & similium non verò omnium arbitramur cum Aristotele consequentiam siue sequelam esse formalem ac manifestissimam.

Quod attinet ad constantiam eam constantissime adstruunt antiqui summulistæ: at eadem constantia eam negant Sotus vbi supra, retractans quod statuerat in priori editione, Hurtadus, & alij, quibus subscribo: nam constantia numquam non est tam obscura, & incerta, quam propositio per eam ex parte probanda; cum enim dicitur, omnis homo per se, & ex genio nationis, ac regionis suæ est bipes, quidquid hæc habet incertitudinis, & obscuritatis, id ipsum habet constantia sequentis inductionis, hic homo est bipes, & iste, & sic singuli
per

50

per quam probatur, nimirum & isti sunt omnes homines: quis enim scit, an naturaliter sint possibiles alij homines diuersæ rationis, præter eos, quos eiusmodi complectitur inductio: constantia ergo reddit inductionem malam, & inutilem, propterea quod incerta. & obscura per æque talia eius, si constet, vi faciat probari, sicut paulò supra in simili dicebam; tantum abest ut ad eius bonitatem requiratur. Rursus quid opus est constantia, si addatur illa particula, & sic singuli, quam tamen præter constantiam exigunt antiqui philosophi? Dices eam comprehendere solos homines v. g. existentes, eosque omnes vbiuis terrarum & gentium. Verum, cum tot homines experimento, & sensu haud cognoscamus, sed ea obscuritate, qua rationem cōmunem, & vniuersalem; vel ex hoc titulo inductioni ea particula, & sic singuli, ita explicata nequit deservire, quinimò non potest ei non obesse. Deinde quidni comprehendat omnes homines, tum existentes, tum etiam possibiles: nullius ergo superaddita constantia de cetero necessitas erit, haud aliter atque ea neuiquam est necessaria, quando à propositione vniuersali latissime fusa, & inferiora omnia complectente fit ad eorum singula descensus. Aduersarij autem propterea constantiam exposcunt, ut inductio sit consequentia formalis & certa, cæterum nec talis debet esse inductio, nec ut sit, esse si debet, opus habet constantia: hæc ergo nullo iure obtruditur impræsentiarum.

CAPVT VIII.

De ceteris proprietatibus termini.

51 SEquuntur alia tres proprietates termini, ei vt recte animaduertit Aueria in instit. tract. 2. c. 9. conuenientes ratione temporis, ad quod refertur, nimirum ampliatio, status, distractio: Ampliatio est extensio termini à minori tempore ad maius, quæ tum euenit, cum terminus absoluitur ab omni particula eum ad tempus verbi limitante, vt Petrus disputat, aut Petrus disputauit, aut si maius, disputabit; in quarum propositionum singulis ampliatur subiectum, quoniam non contrahitur ad tempus copulæ, sed per omnia tempora longè latèque vagatur. Status vsuuenit, cum terminus in tempore importato per copulam sistit, vt Petrus sedens disputat, aut homo, qui est, currit: vtrobi- que enim subiectum adæquatè sumptum ad idem tempus, ad quod verbum, refertur: Distractio tum reperitur, quando subiectum & copula quam antecedit ad diuersa & opposita tempora distrahuntur, vt cæci vident, claudi ambulant, quæ propositiones euangelicæ reddunt hunc sensum; qui antea cæcutiebant, nunc vident, & qui claudicabant, ambulant.

52 Notandum imprimis est, aduersus Hurtadum citata disp. 2. sect. 7. Ampliationem ab eo immeritò definiri, eam qua termini propositionis significant res impossibiles pro tēpore significato per verbum, vt stans sedet, vigilans dormit: etenim in his, & similibus propositionibus potius reperitur distractio, quam ampliatio, quoniam earum subiectum non ampliatur, nec extenditur ad plura tempora, sed potius contrahitur ad vnum quoddam diuersum ab importato per copulam: sensus enim prioris, est qui stabat paulo antea, sedet modò, & qui vigilat nunc, dormiet postea: quare sicut status non dicitur

ampliatio, quoniam subiectum ad vnum tempus, videlicet importatum per copulam, coarctat; ita in prædictis propositionibus, & aliis id genus, quibus subiectum & copula differuntur ad opposita tempora, neuiquam est agnoscenda ampliatio, cum subiectum ad vnum duntaxat tempus solum, videlicet præteritum, solumve futurum, aut præsens, in eis contrahatur. Non me latet Hurtadum aliter etiam explicare statum, vt nimirum sit id quod supra vocauimus ampliatiōem: nostra status expositio, quam & Aueria, & Arriaga, alique communiter tradunt, ipsius vocis ethymologiæ magis congruit, adeoque tanquam verior est amplectenda.

Notandum deinde, quinque tempora communiter assignari per quæ terminus amplius vagatur, videlicet præsens, præteritum, futurum, possibile, & imaginarium: quocirca in hac propositione, *Christus venturus est iudicare*, ampliatio est ad tria tempora, eo quod Christus ponatur pro eo qui est, fuit, & erit; in hæc autem, *homo est animal*, vltierus ad tempus possibile, eo quod homo, non solum pro existentibus in aliqua temporis differentia, verumetiam, pro possibilibus sumatur; & in hac denique *chimera configitur ab intellectu*, ad tempus etiam imaginarium, eo quod chimera accipitur, pro aliquo existenti, aut potenti existere in triplici illa differentia temporis; cæterum non verè, sed per fictionem, & imaginationem quandam nostri intellectus; vnde particula illa *possibile*, & *imaginarium* non appellant, supra tempus secundum se, vt censent aliqui, sed supra id, quod in verà temporis differentia aliqua existit aliquando, aut existere posse fingitur.

Alia quoque tres proprietates termini communiter circumferuntur, quibus ille non tam refertur ad tempus, quam independentè à tempore limitatur aliunde; nimirum restrictio, alienatio, & diminutio. Restrictio est coarctatio termini à maiori ad minorem significationem propriam: namque fieri potest, & solet adiectione alicuius adiectiui, substantiui, casus obliqui, aut similis particula, vt vir sapiens, homo bellator, filius Petri. Alienatio est à propria ad impropriam significationem translatio, vt homo pictus, leo marmoreus. Diminutio fit, cum terminus non absolute, sed secundum quid sumitur, & hoc ipsum exprimitur, vt athiops albus secundum dentes.

55 Vltima proprietas termini est appellatio; ea autem sic definitur; est reflexa applicatio significationis vnius termini ad significationem alterius, vt *animal est genus*, vbi significatum hac voce, *genus*, applicatur significato per notionem animalis, quando veritatem eius propositionis, & identitatem prædicati cum subiecto reflexè expendimus: aut etiam, *Alexander magnus est orator*, vbi particula, *magnus*, appellat supra subiectum nempe Alexandrum, non supra prædicatum, quia non ad hoc, sed ad illud esse magnum referimus, & reflexè applicamus, aut certè possumus; nec enim requiritur ad appellationem reflexio actualis, sed sufficit in potentia. Quamobrem Hurtadus, & Arriaga immeritò appellationem cum propositione confundunt: tum quia propositio significationem prædicati, subiecto directè applicat; appellatio verò reflexè: tum etiam, quia ex parte solius subiecti appellatio reperitur, vt patet in adducta propositione, *Alexander magnus est orator*, vbi particula, *magnus*, supra Alexandrum appellat, non ergo semper appellatio prædicatum applicat subiecto, sicut hi auctores nituntur.

56 Qui autem terminus supra quem appellet, multis regulis explicari solet ab antiquis Summulistis: quas

ego velut inutiles, & implicatas omitto: ac duo tantum animaduerto. Primum, quoties adiectiuum se solo prædicatur de subiecto complexo, ac duos habente terminos parciales; alterum substantiuum, alterum adiectiuum, siue priori adiacentem (haud enim sermo de adiectiuo grammaticaliter tali) vt Petrus Philosophus est magnus, tum inquam prædicatum appellare supra subiectum, quoad eius substantiuum, non quoad adiectiuum, siue vt alij loquuntur, supra eius materiale, non formale: quamobrem in ea propositione nuper proposita, magnitudo appellat supra Petrum secundum se aut eius res gestas, secus verò supra eum, quatenus est philosophus, vel, quod in idem recidit, supra eius philosophiam. Quoniam autem dubium esse potest, num in præfata propositione philosophus se teneat ex parte subiecti, vel potius ex parte prædicati: vtrumlibet enim, tum in ea, tum in alia quauis id genus seruata proportionem accidere potest, & solet: idcirco vtrum præ alio accidat, ex circumstantiis loquentis serio, aut per ironiam, aliisque plurimis conici potest, necnon ex cuiusque idiomatis peculiari genio. Secundum quod animaduerto est, quoties adiectiuum non se solo prædicatur, sed in consortio substantiuum alicuius, illud non supra subiectum, sed supra complexum prædicatum, siue substantiuum, cui adheret, appellare: quapropter in hac propositione Petrus est magnus Philosophus, magnitudo non supra Petrum, sed supra philosophum appellat. Parum autem interest, an adiectiuum antecedit substantiuum, cum quo vna prædicatur, vel potius illud subsequatur, vt hæc regula sit vera: eadem enim erit appellatio, siue dicas Petrus est magnus Philosophus, siue, Petrus est

philosophus magnus; quare iure merito sibilò, & risu nunc excipi solent præsci quidam dialectici, hic nugantes more suo, & discrimen agnoscetes, tum inter proximè positas propositiones; quasi in priori magnitudo appellet supra philosophum, in posteriori verò supra Petrum: tum etiam inter has, Papam vidi; vidi Papam: cognosco venientem, venientem cognosco, & alias similes.

Atque hætenus de proprietatibus termini: quarum cognitio quam sit utilis, quam necessaria ad assecutionem veri, & eius à falso discretionem, ipso disputandi vsu cuius luculenter constabit: quocirca in eis explicandis, non piget operam huculque posuisse, præsertim cum breuissimè perstrinxerim omnes, dempta suppositione: hanc autem, cuius varietas, & præ cæteris utilitas plus temporis exegit, haud tamen prolixè, haud longius, quam moris sit authoribus aliis non paucis, iisque probatissimis. Non excuso, nec debeo veteres quoddam Summulistas, eorumque rationem exponendarum proprietatum termini. Ineptiunt enim, & nugantur sine termino: omnia apud ipsos Sophismatis, omnia difficultatibus, & salebris plena. Vbi autem ex doctrina sua regulas eruunt ad veri assecutionem, id est totius dialecticæ finem, quod necesse est iidem sunt, & vel aliud agens ipsos facile possit agnoscere: tam enim prolixi sunt, tam lubrici & implicati, vt veritati non lucem, quam promittunt, sed potius noctem tenebrasque offundere velle videantur, ac studiosis summam illius assequendæ desperationem: quapropter eorum ego cauillos, & ineptias, haud aliter ac breuia syrtesque conatus sum euitare.

LIBER QVARTVS

DE VERITATE COMPOSITA,

Siue de propositione.

TRACTATVS I.

De essentia veritatis compositæ,
siue propositionis.

CAPVT I.

Quonammodo definienda sit propositio.

Non pauci cum patre Hurtado disput. 4. summul. sect. 1. eam definiunt: actum intellectus iudicatum vnius de alio. Verum hæc definitio eo mihi nomine displicet, quod definitum per ipsum definitum, & ignotum per æque ignotum manifestet: nam propositio, & iudicium synonyma sunt, sicut ensis, & gladius. Alij eam impugnant, quoniam hæc propositio

exterior, possibile est idem simul esse & non esse, est verè, ac propriè propositio; & tamen iudicium non est, cum impossibile sit, iudicium, quo idem affirmetur esse, & simul non esse. Caterum antecedens falsum est fortassis; siquidem propositionem externam impropriè tantum esse propositionem; valdè probabile est, vt infra lib. 6. constabit. Deinde ea propositio externa sit verè, ac propriè propositio; sanè eo ipso erit iudicium externum, non minori proprietate, & veritate. Ad probationem contrariam respondeo; impossibile quidem est, iudicium internum aliquid simul esse & non esse affirmans, impossibile inquam, si non diuinitus, at certè naturaliter; secus verò externum, quod internum illud impossibile suapte natura, & institutione præsentet. Quemadmodum etiam duæ propositiones contradictoriæ internæ formaliter, & explicite tales simul repugnant, secus verò externæ, vt cum quis duas propositiones contradictorias simul profert, alteram scripto, alteram voce.

Secundò etiam reiici potest ea sententia ex doctrina Caietani 2. 2. q. 45. art. 1. ad 2. quoniam, quoties